תלמוד בבלי · ראשונים · ריטב״א · סדר מועד

ריטב"א על מגילה

רבנו יום טוב ב"ר אברהם אשבילי [הריטב"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ריטב"א על מגילה

רבנו יום טוב ב"ר אברהם אשבילי [הריטב"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ריטבא-על-מגילה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 4
דף ב: 12
דף ג. 15
דף ג: 16
דף ד. 23
דף ד: 25
דף ה. 28
דף ה: 32
דף ו. 37
דף ו: 37
דף ז. 38
דף ז: 41
דף ח. 44
דף ח: 46
דף ט. 48
דף ט: 50
דף י. 52
דף י: 56
דף יד. 57
דף טז: 57
דף יז. 58
דף יז: 61
דף יח. 62
דף יח: 66
דף יט. 66
דף יט: 70
דף כ. 72
דף כ: 75
דף כא. 76
דף כא: 77
דף כב. 80
דף כב: 83
דף כג. 84
דף כג: 87
דף כד. 88
דף כד: 90
דף כה. 91
דף כה: 91
דף כו. 93
דף כו: 97
דף כז. 101
דף כז: 102
דף כח. 104
דף כט. 105
דף כט: 106
דף ל. 107
דף לא: 108
דף לב. 109

דף ב.

חידושי מגלה להריט"בא ז"ל:

מגלה נקראת בי"א בי"ב וכו' הא דקתני לישנא דמגל' נקראת ולא קתני לישנא דקורין את המגלה כדתני התם קורין את שמע משום דהכא קריאה א' שא' קורא וכלם בשמיעה מש"כ בק"ש שכ"א מהם חייב לקרא ולשנן בפיו ואין א' מהם מוציאם ואפי' בצבור וכדאיתא בירושלמי וטעמא דלא פחות ולא יתר לא פחות מזמניהם דומיא דזמנם ולא יתר מולא יעבור כדאיתא בגמר':

כרכים המוקפין חומה מיב"ן קורין בט"ו נראין דברים דמלתא פסיקת' קתני ל"ש בא"י ול"ש בח"ל ולא מלישנא דמתניתין בלחוד דייק' לה דבהא איכא למיפרך דמכיון דתלי מילתא ביב"ן סתמו כפי' דבא"י איירי דמה ענין יהושע ת"ל מיהו אי' למדק לה מדאמרינן בגמרא דמתניתין דלא כריב"ק דתלי טעמא בכרכים המוקפין מיא"ח ומייתי לה משושן ולדידיה ודאי כיון דמייתי' לה משושן אפי' בח"ל נמי ולדידיה ליכא רבותא בשושן טפי משאר עיירות ולרבנן דמתניתין הוא דאיכא רבותא הואיל ונעשה בה נס כדאיתא בגמרא וכיון דכן מדריב"ק נשמע לרבנן דע"כ לא חזי' דפליגי אלא בזמן הקף דרבנן תלו ליה מיב"ן וריב"ק מיא"ח אבל בדין ח"ל לא פליגי וכיון דלריב"ק ליכא הפרש בין א"י לח"ל ה"ה לרבנן ובתוספות סייעו דבר זה מדאמרינן בגמרא רב אשי קרא מגלה בהוצל בי"ד ובט"ו דמספקא אי הוה מוקפת חומה או לא והוצל מח"ל הוא כדאמרינן פ' חלק נקטי' בבל לאחזיא חבלי דמשיח דתרגמינא אהוצל וכדאיתא נמי בכתובות והא לאו סיוע היא לפום מקצת נסחי דגרסי רב אשי קרא בהוצל דבנימין ותרתי הוצל נינהו ואי' דמסייעי לה נמי מדאמרינן בירושלמי הכרך שחרב ונעשה של גויים אתמהי' בו אי' קורין בח"ל קורין מי' בעיקר נסחי ה"ג בו אין קורין בח"ל קורין כלומר ?דרינן קודם שחרב היו קורין בו חוצה לו מדריב"ל דאמרינן כרך וכל הסמוך לו וכו' ועכשיו שחרב תוכו וח"ל קיים כיון דח"ל קורין לכתחלה שהרי נתחייב ולא נשתנה אף תוכו קורין כבתחלה שהרי נתחייב שלא יהא הטפל חמור מן העיקר והיינו דמתמה' וכי תעלה על דעת שח"ל עיקר חיובו היה מחמת הכרך קורין בט"ו ובו אין קורין ולפום האי נסחא ליכא סייעת' אלא דנסחא דחיק' היא ואידך דייקי' טפי דמדמי' כרך שחרב ונעשה של גויים לח"ל ובר מהא משמע דטעמא כמה דכתבינן הילכך מוקמי' מתניתין כפשטה דמלתא פסיקתא קתני כרכים המוקפי' חומה מיב"ן קורין בט"ו' ל"ש באי ול"ש בח"ל. ובעו רבנן ז"ל מה ראו אכ"ה לתלות הדבר ביב"ן ותירצו הראשונים ז"ל משום די"בן הוא שנלחם בעמלק תחלה והמן היה מזרע עמלק והא בגמ' דבני מערבא בעו לה ופרשי בה טעמא דגרסינן

התם ר' סימון בשם ריב"ן חלקו כבוד לא"י שהית' חרבה באותן הימים ותלו אותם מיב"ן ומפרש לה רבנן ז"ל שהוצרכו אכ"ה לחלק בין כרכים לעיירות משום דהני מיגנו והני לא מיגנו כדאיתא בגמ' אלו תלו הקף הכרכין ביא"ח היתה א"י כפרזים מפני חרבנה ויהיה גנאי לא"י ולפי' תלו דדברים מיב"ן ולא בריר לן האי טעמא דבשלמא למ"ד קדושה א' קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא שייך שפיר שחלקו לה כבוד שכש' שקדוש' הארץ קיימת לענין בית בבתי ערי חומה דין הוא שתהא קיימ' ג"כ לענין מ"מ אלא למ"ד לא קדשה לעתיד לבא עד שבא וחזר וקדשה כיון דאזלה לה קדושא לענין בית בבתי ערי חומה ושלוח מצורעים ודכותיהו מה ענין לחלוק כבוד לא"י לענין מ"מ אומר מורי נ"ר דודאי טעמא דמלתא משום דכל מידי דהוי מדרבנן סמכי לה אדין תורה כל מה דאפשר וכדחזי' בסתם יינם דרבנן דגזרו בה משום בנותיהן שאסרוהו בהנאה החליטו אסורו לעולם כענין יין נסך ודאי דאוריתא מש"כ בפתן ושמנן ובישוליהן שאסרו אף משום בנותיהן וכדמוכח בדוכתיה וכדברירנא התם והכא נמי כיון שהוצרכו נמי לחלק בין מוקפין חומה לעיירות נמצאו שיש חלוק לענין בית בבתי ערי חומה בין מוקפין חומה לאין מוקפין חומה אתו אכ"ה וסמכו תקנתם לאותו דין תורה ומה להלן מוקפין חומה מיב"ן שהוא תחלת קבוץ א"י אף זו מוקפין חומה מי"בן וזהו ג"כ מ"ש בירושלמי כדי לחלוק כבוד לא"י אע"פ שחרבה עדיין מצוות שלה חשובות בעניינם ואנו סומכין בהם תקנתנו זאת אפי' למ"ד קדושה א' קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא וכ"ת והא חזינן שאין דין שוה בשניהם שהרי לענין מקר' מגיל' אמרינן כרך וכל הסמוך לו וכו' מש"כ לענין בתי ערי חומה שאין נידון ככרך אלא מן החומה ולפנים וכן טבריא אין לה דין מוקפת חומה לענין בתי ערי חומה מפני שמצד א' ימה חומתה כדאיתא בגמרא ולענין מ"מ מספקא ליה לחזקיא משום דלא ידע למאן דפליג בין כרכים לפרזים אי טעמא משום דהני מיגנו והני לא מיגנו וא"כ טבריא הא מגניא וקריא בי"ד אלמא כל היכא דאמרת טעמא משום דמגנו אף בטבריא קורין בט"ו ור"י פשי' ליה דקורין בה בט"ו כירו' והכי אסיקנא בגמרא דילן במסכת ערכין וי"ל דאע"ג דסמכי רבנן אתקנתיהו אד"ת לא השוו מדותיהן לגמרי בכל אלא דרך כלל ועל הרוב חלוקין הן בפרטי' שסתם יינם אין כל דיניו שווין ליין נסך ודאי כדכתיבנא בדוכתיה והכא נמי כל היכא דמגנו ויש בה צד הקף חומה מיב"ן עשאוה כמוקפ' גמורה כגון כרך והסמוך לו דכיון דסמוך לכרך מוקף ומגנו בתוכו בעת צרה ובהדי הדדי קיימי ומשתתפי דינא הוא דליקרו הדי הדדי וכן בטבריא כיון שמוקפת חומה ממש מג' צדדים ומגניא מאויבים דין הוא שלא תהא כעיר לענין מ"מ אע"פ שיש לה דין בתי ערי החצרים ואחמיר בה קרא והיינו דאמרינן בירוש'

חזקיה קרא בטבריא ביד ובט"ו חשש על הדא דתני רשב"י ואיש כי ימכור בית מושב וכו' פרט לטבריא שימה חומתה פי' לא דמספקא ליה אם איתא להא דרשב"י לענין ובתי ערי חומה דא"כ תפלוג אגמרא דילן דאמר דהא פשיט' ליה אלא דמספקא ליה אם הקלו לענין מ"מ כיון דמגניא או לא כיון דמגליא ר' יוחנן קרי לה בכנישת דכפרא בט"ו אמר הדא היא עיקר טברי' קדמתא ולא להא דתני רשב"י קל הקלו בקריאתה כלומר דאע"ג דלענין בית בבתי ערי חומה אין לה דין מוקפת חומה לענין מ"מ הקלו כיון דמגניא ומייתי טעמא שלא השוו חכמי' מדותיהן בזה דתנינן תמן כל שהוא לפנים מן החומה הרי הוא כבתי ערי חומה חוץ מן השדות ותנינן הסמוך לכרך והנראה עמו הרי הוא כיוצא בו פי' כלו' וכשם שהקלו בזה כך הקלו לענין טבריא והלכתא ודאי כר"י דהכי אסיקנא בגמ' דערכין מ"מ מדברי כלם נלמוד שטעם מ"מ בדין בתי ערי חומה הוא שתלו אותן מפני כך חוששין לדינים בירושלמי וגמ' ואי משום כבוד א"י גרידא מה ענין זה אצל זה עד שהקפיד בדבר ג"כ כמו שכתבנו והאמת מורה דרכו:

אלא שהכפרים מקדימין לי"ה פרש"י ז"ל שנכנסים לדין שפעמים בשבת ב"ד יושבין בעיירות יום ב' ויום ה' כדאיתא בכתובות וכיון שבאו לדין קרו מגלה והקשו בתו' דהא תנן אי זו היא עיר גדולה כל שיש בה י' בטלני' פחות מכן הרי זה כפר ומשמע אי זו היא עיר גדולה לכל הדיני' שאמרנו וכי מלתא פסיקתא היא דכל שיש בה י' בט' יש שם ב"ד שאין בה י' בט' אין שם ב"ד וי"ל דמתני' לא לענין כניסת כפרים קאמר אי זו היא עיר גדולה דהא לישנא מוכח עליו שדינן תלוי בעיר שיש ב"ד לכניסה וכדקתני אימתי תקום שנכנסי' וכו' ואידך דקתני אי זהו עיר גדולה דין אחר הוא לענין עיירות גופיהו שאע"ג שאין נכנסים במקום אחר ולא מספקי' מים ומזון לאחיהם הקלו להם ג"כ שיהיו מקדימין לי"ה לומר מ"מ בעיר שיהיו מקובצים בזמן שב"ד יושבין שהרי בית דין יושבין בעיירות בב' ובה' כדבעי למי' קמן וכן נראה דעת רש"י ז"ל שם וכתוב פי' אלא שהכפרים מקדים לי"ה שנכנסין לעיירות בב' ובה' לקרא בתורה ובעי' שנכנסין לכך קורין את המגלה ולתרויהו פי' טעמא דכפרים היינו לפי שמספקי מים ומזון לאחיהם הוא כדאיתא בגמ' אלא ודאי מההוא טעמא כל היכא דקרו מקמי י"ד בהכי סגי כדי שיהיו פנויים ביום י"ד אבל חכמים קבעו להם זמן קבוע בי"ה לפי שהוא יום הבטלה להם שנכנסין שם לדין או לקרא בתורה וזה ברור ובירושלמי משמע כפי' התוספות דגרסי' התם בעון קמי ר' מונא ולא עזרא התקין שיהיו קורין בתורה בב' ובה' בשבת ובשבת במנחה ומר' ואסתר מתקנים על מה שעתיד עזרא לתקן א"ל מי שסדר את המשנה סמכה על המקרא משפח' ומשפחה מדי' ומדי' ועיר ועיר ע"כ וה"פ דאנהו מתמהי מעיקרא האיך שנינו שהכפרים

מקדימין לי"ה כשנכנסי' לקרא בתורה שהרי בזמן מר' ואסתר ואכ"ה עדין לא נתקנה תקנה קריאה בתורה שתקנו שיהיו קורין בתורה בב' ובה' כי עזרא עמד אח"ך ותקן כן כלומר דאע"ג דנביאים הראשונים תקון בב' ובה' ובשבת ובמנחה כדאיתא בב"ק הא אתפרש התם דנביאים הראשונים לא תקון אלא תלתא פסוקי בחד גברא או תלתא גברי חד חד פסוקא וקריאה זו לא היתה חשובה בעיניהם כ"כ עד שיכנסו שם מן הכפרים אבל אחר תקנת עזרא שיקראו תלתא גברי עשרה פסוקי היתה קריאה חשובה ליכנס שם מן הכפרים וא"כ איך אנשי כנ"הג מתקני' וקובעים י"ה על מה שעתיד עזרא לתקן ופריק מי שסדר את המשנה סמכה על המקרא ולא למימרא דתקנת כפרים אינה מאכ"ה אלא מחכמי המשנ' שלאחר עזרה וקראי אסמכת' בעלמא כדפר"ת י"ל דהא ליתא כדאמרי' ברישא דשמעתין דכלהו אכ"ה תקון אלא ה"ק שאכ"ה לא קבעום אלא שנתנו להם רשות להקדים לקרות יום או יומים מזמניהם דומיא דזמנם כדי שיהיו פנויים ביום י"ד וחכמי המשנה אח"כ קבעו להם י"ה לפי שהוא יום נכון ומזומן להם וכן מה ששנינו בעיר שאין בה עש' בט' מקדימין לי"ה ג"כ אכ"ה תקנו להם הקדמה לפי שהיה להם טורח להתאסף ביום י"ד אלא שיקראו ביום או יומים קודם לכן אז יהיה להם הזמנה יותר וחכמים קבעו להם י"ה שבו מן הסתם מתאספין לדין או לקר' בתורה וז"ש בירושלמי שסמכו זה על הפסוק משפחה ומשפחה מדינ' ומדי' ועי' ועי' כלומר שדורשין אותו לחלק בין עיר שיש בה י' בט' לעיר שאין בה י' בט' ובין משפחה כפרים שנכנסים לעיירות לשאינן נכנסין וכדהוה דרשינן בגמ' דילן וכדבעי' למי' קמן וק"ל לרבנן ז"ל היכי עבדינן הכי שיהיו אלו קורין בי"א בי"ב בי"ג ואלו בי"ד ובט"ו קרי כאן לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות ובודאי בפ"ק דיבמות איתא להאי פירכא ואסק' רבא הכי אמרי' אגודות ה"מ ב"ד א' בעיר א' פלג הורו כב"ש ופלג הורו כב"ה אבל ב' ב"ד אפילו בעיר א' לא וכ"ש ב' ב"ד בב' עיירות ולדידיה שפיר מתרצא מתניתין כלה דאפי' כפרים הקורין בעיירות בזמן חלוק לעצמן והעיירו' עצמן בזמן א' ב' ב"ד בעיר א' הוא אבל לאביי דקאמר התם דדוקא ב' ב"ד בעיר א' הוא אגודות בשלמא כרכים ועיירות ניחא דהוו להו ב' ב"ד בב' עיירות אלא כפרי' ועיירו' ק' מתוך קושיא זו פירש הראב"ד ז"ל שהכפרים שמקדימין לי"ה אינם קורין בעיר אלא במקומן ולפי שביום א' אינם יכולים להתקבץ עד שיבא י"ה וישובו מקבוצים מן העיר קבעו להם י"ה ובתו' תירצו דודאי הכפרים בעיירות הם קורי' כפשטא דמלתא וכדמשמע מפי' רש"י ז"ל אבל בענין מגלה ליכא אגודות אגודות אלא בשהאגו' חולקים אלו עם אלו וכסבורים שהכל היה להם לעשות שטה א' ואלו מורים על דבריהם ונעשה תורה כב' תורות אבל הכא כך היתה התקנה מתחלה שיהיו חולקים בזמניהם

וכלם מודים זה לזה שעושה כראוי לו ובהא ליכא אגודות כלל וכן נראה בירושלמי דפסחים דגרסינן התם גבי מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים דאקשינן קרי כן וכו' ופריק בשעה שאלו עושים כב"ש ואלו כב"ה והרי מגלה דאלו קורין בי"ד ואלו בט"ו א"ל מי סדר את המשנה סמכה על המקרא משפחה ומשפחה כלו' לא תעלה על דעתך שזמנים אלו חכמי המשנה קבעום אבל בעיקר התקנה כלם קורין כיום א' או בי"ד או בט"ו דהשתא ודאי כי פלגי' להו שיהא זמנו של זה לאו זהו זמנו של זה הוי אגודות אבל אינו כן כי אב"ה תקנו כן שיהיו חלוקי' בקריאתן וכדנפקא לן מקרא משפחה ומשפחה וכו' ומהתם מפיק ליה התנא שסדר את המשנה וחלק דיניהם וכיון שכך היתה התקנה הראשונה אין כאן משום אגודות זו שיטת ירושלמי מכרעת כפי' התוספות אבל אינה שטה דגמרא שלנו בפ"ק דיבמות כדפרכי' ממתני' הכרכים והעיירות לא פרכי לן מהאי טעמא אלא משום דהוו ב' ב"ד כב' עיירות אלא א"כ תאמר דהתם לרבותא נקטיה קושיא דמלתא דאפי' לדברי ריש לקיש שהיה סבור שיש במגלה משום אגודו' כיון שהם בב' עיירו' ליכא אגודו' מי' בלאו הכי נמי אפי' בעיר א' ליכא במגל' משום אגודו' כטעם הירו' אבל זה אינו נכון בטעם דהא שקלי' וטרי' בה התם טובא בהאי ענינא ולא אדכרו האי טעמא כלל ולפום שטתא דגמרא דילן י"ל דלעולם ליכא משו' אגודות אלא במלתא שהמותר לזה אסור לזה כדההוא דצרת הבת דמייתי התם וכגון כרכים ועיירות שזמנו של זה וכו' אלא כפרים בהדי עיירות הרי אלו רצו כפרים לקרות בי"ד הרשות בידם שלא חייבום להקדים אלא שהקלו להם להקדים אם ירצו וכדאיתא בגמרא וכיון שכן דינן ידוע לכל אין כאן אגודות וזהו שלא הקשו שם ביבמות אלא מי"ד וט"ו בלבד ופריקו ליה משום דהוי ב' ב"ד בב' עיירו' ובין לאביי בין לרבא ליכא אגודות אבל כפרים ועיירות לא הוקשה להם מעולם וזה טעם נכון וברור ומפי הרשב"א נר"ו למדתיו ויש לו סיוע ממה שאמרנו שם בשמעתא א"ל ר"ל לר"י תנן מגלה נקראת וכו' קרי כאן וכו' א"ל לר"י ע"כ לא שנית מקום שנהגו וכו' כלומר ואמאי לא ק' לך הבא א"ל אמינא אנא אסורא וכו' כלומר דאנא ל"ק לי אלא כרכים ועיירות דאיכא ביניהו איסורא דזמנו של זה לא זהו זמנו של זה ואת אמרת לי דמקום שנהגו דלית ביה שום תקנת חכמים מעיקר' אלא שאמרו לקיים מנהג כל מקום כפי מה שנהגו אבל לא לחייב לשום מקום לקבוע אסור או התר בזה ובירושלמי ג"כ לא הקשו אלא מי"ד וט"ו בפי' אלמא בבני כפרים בהדי עיירות ליכא פירכא והיינו כדאמרי':

ולענין כפרים כשהם מקדימין לי"ה איכא מרבוואת' ז"ל מאן דסבר שכן כפר הוא שקורא להם ולא בן עיר או בן כרך שהרי בן עיר או בן כרך לא הגיע זמנו וכל שאינו מחוייב בדבר

אינו מוציא אחרים י"ח וכ"ת א"כ יקראו כמקומן הא ליתא שאינם מתקבצים בי' אלא בעיר שנכנסין לקרא בתורה וזהו דעת הרשב"א נר"ו והביא ראיה מדאמרינן בירושלמי בן כרך אינו קורא לבן עיר ובן עיר אינו קורא לבן כרך ומור"י נר"ו בשם רבותיו ז"ל דכפרים המקדימים לי"ה כך היתה עיקר התקנה שיהא בן עיר קורא להם כחד עם חשיבי וכיון שעדיין הוא מתחיי' לא חשיב לגמרי נמי שאינו מחויי' בדבר אלא הרי הוא באותה שאמרו כל הברכו' כלן אעפ"י שיצא מוציא כיון דבר חיובא הוא ואף אלו הרי כפרים ראויים לקרא בי"ד עם העיירות פעמי' קורים בכפרים כשאין י' בטלנין בן עיר ובן כרך חלוקים לגמרי בדיניה' וזמנו של זה לא זהו זמנו של זה כלל ולפי' אין א' מהם מוציא לחברו מי' הוא דהכא משמע בירושלמי שאין בן עיר קורא לבן כפר לבדו כלומר עד שיהא עשרה:

מנא לן פי' מ"ל דקרינן בכל הני זמני דאמרינן במתניתין ומתמה מ"ל כדבעינן למימר קמן והלא ההוא מתניתין היא ודילמ' מאי דבעי מעיקרא מ"ל לא ידע להההיא מתני' שמיעא ליה נמי לכ"ע ופירשו הם ז"ל הא דמתמה' הינו מדבעי ליה הכא ולא בעי לה אסיפא דמתניתין גבי הכפרים מקדימין ליה. והיינו דמתמה מדלא בעי לה לקמן מכלל דפשי' לך דטעמא דכפרים מקדימין לי"ה היינו מטעמא דלקמן וא"כ מאי קא בעיא לך הכא ול"נ והנכון דכי קא בעי מנ"ל הוה ס"ד דקא בעי מ"ל מקר' ממש ולהכי משמע דמתמה דהא לא ה"ל למבעי כלל דפשי' דליכא בקרא בהדיא אלא י"ד וט"ו והא לא איפשר דלהוי אלא תקנת חכמים ואגב אורחין מייתי מתניתין דבעי למי' קמן והרי היא כאלו אמר היכי בעית קרא דהא ודאי פשיטא דתקנת חכמים הוא וכדבעינן למימ' קמן ואפי' לא תסק אדעתין טעם תקנה זו דמפ' במתניתין מ"מ לית לך לאסוקי אדעתך מקרא ממש בהדיא והיינו דמהדר ליה דאיהו לא בעי קרא מנ"ל אלא היכא ודאי לא אפשר דתהוי תקנת חכמים המשנה לגמרי שהרי אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד כנ"ל:

והא דמקשינן דהא אין ב"ד יכול לבטל וכו' בדין הוא דמצי להקשות דאפי' ב"ד גדול מן הראשון לא מצי לבטולי תקנה כיון שפשט מתחילה בכל ישראל וכדאמרינן בעינן גבי י"ח דבר שגזרו ב"ש וב"ה שאפי' יבא אליהו דכיון דבהא סגיא ליה תו לא אכפת ליה ותו לא בעי למנקט מילתא בכדי דהא פשי' שאחר אכ"ה לא קם ב"ד כמותם:

אלא פשי' דכלהו אכ"ה תקון כלומר שיהא רשאי להקדים יום או יומים אלא שחכמים קבעו זמן ליה:

היכא רמיזא אמר רב שמן וכו' ואי' זמנים טובא כלומר כל החדש דטפי ליכא למי' וכן אמרינן בירושלמי כל החדש כשר למ"מ דכתיב והחדש אשר נהפך וכו' והשתא נמי לי'

למי' תפשת מרובה לא תפשת כיון דאי' קרא דכתיב החדש ומי' מט"ו ואילך לי' למי' דהא כתיב ולא יעבור ופריק זמניה' דומיא דזמנם ופריך י"ב וי"ג ופריק י"ג זמן קהלה לכל היא ולא צריך לרבויי זו גרסת רש"י ז"ל ופי' דיום י"ג יום מלחמה היה שנקהלו בו לעמוד על נפשם כמו שכתוב בפי' וכו היה עיקר הנס ואין צריך לרבותו דממילא מתרבי וכי אצטריך ריבוי לי"א וי"ב והא דלא נקט זמן מלחמה י"ל דלישנא דקרא נקט והקשו עליו בתו' היכי קאמר משום דה"ל יום מלחמה לא צריך לרבויי וממילא אתי שהרי לפי פשט הכתוב אין עיקר הדבר תלוי במלחמה אלא ביומי דהוו להו נייחא כדכתיב בהאי קרא בימים אשר נחו בהם היהודים וכו' וכתיב נקהלו ועמוד על נפשם בי"ג בו וכו' כי יום י"ד וט"ו שהיו ימי שמחה צריכים לרבויי אלא ה"ג יום י"ג זמן קהלה היא ופי' ר"ת ז"ל דזמן קהלה היינו שביום י"ג נקהלו עם מר' ואס' להתענות לפי שהם עומדים במלחמה וכן כתב רב אחא ז"ל שביום י"ג התענו בזמן ההוא וכן מצינו במשה שעשה תענית כשנלחם יהושע בעמלק כדדרשינן במס' תענית ומשה ואהרן וחור עלו ראש הגבעה מכאן לתענית שצריך ג' אלו דברי רב אחא ז"ל ומכאן יש סמך למה שנהגו העולם להתענות י"ג שלא מצינו לו זכר אחר בתלמוד בשום מקום ואע"ג דבתעניות אמרי די"ג יום נקנור הוה הא קי"ל דבטלה מגלת תענית וכ"ת ותפוק ליה דה"ל יום שלפני פורים וקי"ל דימים הכתובי' במגל' תענית לפניהם אסור וקי"ל נמי דחנוכה ופורים לא בטלי כבר תרגמה בעל המאור ז"ל דכי אמרי' דחנוכה ופורים לא בטלי היינו לענין אינהו גופיהו אכל לפניהם ולאחריהם אין כאן כלום מ"מ לא מצינו תענית זה בכלל הצומות שהם גזרת חכמים אלא כעין תענית יחיד הוא ואע"פי שחייב אדם להתענות בו משום אל תטוש תורת אמך צריך קבלה מבע"י ולפי שאין לו עיקר גמור נהגו כשחל פורים באחד בשבת להתענות ביום הה' שלפניו ואע"פ שהוא יום י"א ולא היה יום קהלה ולית בהא נמי משום אקדומי פורענותא לא מקדמי' ובירושלמי משמע כשיטת רש"י ז"ל דגרסינן התם ימי' כנגד ימים י"א וי"ב כנגד י"ד וט"ו או י"ב וי"ג כנגד י"ד וט"ו א"ר חלבו יום י"ג זמן מלחמה לכל היא אף הוא מוכיח על עצמו שאין בו נייחא ופריך מעתה לא יקראו בו ופריק לפניו ולאחריו קורין בו אין קורין ע"כ ובזה יש לזכות גרסת הספרים וה"ק יום י"ג זמן מלחמה הוא ואין לרבותו מזמניהם דומיא דזמנם דבעינן דומיא דזמנם שהיו ימי נייחא מ"מ מאליו הוא מתרבי דלא סגי שיהו קורין לפניו ולאחריו ולא יקראו בו והיינו דאמרי בגמר' דילן יום י"ג זמן קהלה לכל היא ולא צריך לרבויי דכיון דמזמניהם דומיא דזמנם מרבי' י"א וי"ב האי מתרבי ממילא:

ור"ש בר נחמני אמר בימי' ימי' כימי' לרבות י"א וי"ב פי' דימים כימים משמע כימים הסמוכים להם וימי מנוחה כמותם וכדמפ' ואזיל הילכך לא סגי אלא י"א וי"ב ואתי י"ג ממילא:

אמר רב אחא בר יעקב זו דברי ר"ע סתימתאה פרש"י ז"ל שנסתמו כל המשניות לדעתו והוי קושיא כדאמרינן סתם משנה ר"מ סתם ברייתא ר' יהודה וכו' וכולהו אליבא דר"ע מי' הכא ליכא לפרושי הכי מדאמרינן פ' בני העיר זו דברי ר' מנחם בר' יוסי סתימאה והתם ליכא למי' שנסתמו כל המשניות לדעתו ולכך יש לפרש כל היכא דאתמר זו דברי ר"פ סתימתאה ר"ל שנסתמה משנה זו לדעתו:

מתיבי א"ר יהודה אימתי בזמן שהשנים וכו' אפי' בזמן הזה נמי פי' ר' יהודה אפי' בזמן הזה אמרה אי בעי' אימא כדפרש"י ז"ל דר"ע אחר חרבן הוה כלו' היה עיקר ענינו דאע"ג דחתניה דכלבא שבוע היה שהיה קודם חרבן כדאיתא בכתובות מ"מ עיקר שיבתו של ר"ע לאחר חרבן הוה שהרי רבו ריב"ח נמשך עד לאחר חרבן וכיון דכן ר"ע לדידיה הוא דאמר ולא למה שעבר קודם החרבן ותו דהא סתם מתני' ר"ע היא ומתני' ודאי אפי' בזמן הזה הוא כדדייק רב אשי לקמן מדמפליג תנא בין למקום שנכנסין בב' ובחמישי למקום שאין נכנסין ולא מפליג בין בזמן שישראל שרוים על אדמתן:

מיהת קרי' תיובתא דרב אחא בר יעקב תיובתא והא דמסקי' לה בתיובתא ולא אמרי' דר"י דעת ג' הוא ופליג אדר"ע ואדרבנן משום דהא לא ניחא דפליג אכלהו דהא איירי במתני ולא פליג ולא ניחא נמי למי' דברייתא ר"י בר יהודה ומתני' ר"י ותרי תנאי אליבא דר"ע דהא ניחא לן לאוקומיה מתני' כר"ע ואידך כרבנן ותהוי תיובתא דרב אחא מלאוקומיה ר"ע בתרי תנאי:

א"ד אמר רבא אר"י זו דברי ר"ע סתימתאה אבל חכמים אומרים בזמן הזה הואיל ומסתכלין אותה אין קורין אותה אלא בזמנה זו גרש"י ז"ל ופי' הוא ז"ל דבזמן הזה שרוב המון עם הם עמי הארץ מסתכלין ביום שקורין המגלה ומונין מהיום ההוא עד הפסח ל' יום ואי עבדי בי"א בי"ב בי"ג אתו למטעי ועבדי פסח קודם זמנו ואכלי חמץ בפסח ול"נ דהא בפ"ק דפסחים אסקינן דלא חששי להאי טעמא דאמרינן התם הם העידו שמעברין את השנה כל אדר שהיו אומרים עד הפורים וטעם האומר עד הפורים וטעמא כדכתב רש"י ז"ל כדאיתא התם ואפ"ה לא חשו לטעם ההוא ומעברין את השנה כל אדר וכדתנן לקמן במכלתין קראו את המגלה באדר הראשון ונתעברה השנה וכו' אפי' מעברין אחר פורים ואחרים פי' לפי' גרסא זו שעיניהם של עניים תלויות למ"מ כדי לחלק להם מעות וצריך שידעו יום ידוע ומסויים לכל מקום שילכו שם ולא יבואו בפחי נפש ואי' דגרסי

הואיל ומסתכנין בה כלו' שבזמן הזה שמסתכנין יש' בדתיהם אם אנו קורין בכל הזמנים הללו אוושא מילתא טובא ודילמא גזרי שמדא עלה לבטולה וכיון דכן דאין הקדמה זו בחיוב אלא קולא לכפרים אם ירצו להקדים ומוטב שלא יקדימו ונבטל מהם תקנה משתבוא כל המצוה לידי בטול הא אלו היה ענין הכפרים בחיוב שלא היה זמנם י"ד לא הוה איפשר לן לבטולי הכל וזה הדבר ברורה:

רב אשי ק"ל דר"י אדר"י ומוקי לה כר"י בר יהודה ומי אמר רב יהודה וכו ופרכי' משום דק"ל לדר"י אר"י מוקי לה למתני' כר"י פי' הא ודאי טפי אי' למי' דמתני' ומתניתא תרי תנאי אליבא דר"י א"נ דתרוייהו דר"י וחדא כר"ע והיינו מתני' ואידך מתניתא כרבנן:

דף ב:

ופרקי' דכיון דאשתכח מאן דתני במתני' בהדיא ר"י בר יהודה הא ניחא ליה טפי לומר דההיא גר' לימא דייקא ואידך דגריס לה כדי טעותא מלאוקמה כתרי תנאי אליבא דר"י או חדא כרבנן וחדא כר"ע:

ואי' י"ג ופריק כשושן פי' ודאי כל הני ואי' ואי' דאמרי' בסוגיא לא פרכי ממש נינהו אלא לברורי דרך קושיא ותירוץ והיינו דאמרי' ואי' י"ג שיקראו עיירות בי"ד או בט"ו דבתרוייהו ליכא למי' כדלעיל וכרכים בי"ג ואע"ג דיהבי חשיבותא לעיירות טפי להקדים כרכים לעיירות ולקבוע להם ימים שלא היו למנוחה די' אה"נ והא ודאי לאו פרכא היא דליכא למפרך כי הא אלא ברורה וכדאמרי' כנ"ל:

אשכחן עשיה זכירה מנ"ל פי' עשייה היינו סעודה וכדגרסי' בירוש' נזכרים ונעשים נזכרים לקריאה נעשים לסעודה:

איתקש זכירה לעשיה פי' לענין קביעות הימים אבל לא לכל ענין שהרי חייב אדם לומר מ"מ בלילה וסעודה אינה אלא ביום דימי משתה ושמחה כתיב ימים ולא לילות וכדאמרי' סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא י"ח אלא ודאי כדאמרי' דשאני קריאה בלילה דרבויי קרא מדכתיב ולילה ולא דומיה לי ולעולם בכלל ימים אלו ליכא לילות:

ותנא דידן מ"ט יליף פרזים פרזים גרסינן בירו' מגלת אסתר ניתנה לידרש ומסתברא לי דלאו למימרא דגמר פרזים פרזים בג"ש דהא לי' למימר דנעביד ג"ש מדאורייתא למגלה אלא לומר שניתנה לידרש ללמוד מלישנא שמשמעות לשון פרז"ים פרזים דמגלה לפרזים דאורייתא והוכחת לשון בעלמא הוא:

אלא לתנא דידן שושן דעבדא כמאן פי' כיון דאינה מוקפת חומה מיב"ן כי קרא בחמישה לא עבדא לא כעיירות ולא בכרכים ומדלא אשכח חידושא אחרינא בשושן אליבא דתנא

דידן נמי אלא משום דאין הקפה מיב"ן שמעי' דלאו הכי ניחא ליה למאי דקריא בט"ו ואפי' לדתנא אע"ג דח"ל היא וזה ראיה למה שפירשנו במשנתנו דאפי' תנא דידן ח"ל בארץ לענין כרכי' דאי לא מאי ק"ל דהא חזי' דשושן רבותא אית ליה על שאר כרכים שאל"כ אפי' תהא שושן מוקפת חומה מי"בן תיקשי ליה כיון דח"ל היא היאך קרי' בט"ו ואלו בסוגי' משמע דלא ק"ל הא כלל דבהא ליכא רבותא בשושן שאף בח"ל קורין בכרכים ולא משכח שום רבותא בהא ולהכי בעי בדין הקפה דעבדה כמאן ופרקי' הואיל ונעשה בה נס פי' יהבו ליה חשיבותא למקרי בט"ו בכרכים גמורים:

ואמרי' בשלמא לתנא דידן היינו דכתי' מדינה ומדינה ועיר ועיר לחלק בין מדינה למדינה ועיר ועיר כדמפ' ואזיל וכ"ת ולדידיה מש' ומש' למה לי וכ"ת להביא משפחות כהונה ולויה וכדלקמן הא ליתא דלישנא דלקמן אמרי' והשתא דאמרת מדינה ומדינה לדרשה משמע כדאת' לחלק ניחא לן מש' ומש' לחלק דאי לא מאי והשתא דנקטינן וי"ל דהשתא ddרשינן ליה לחלק בין כרכי' שנכנסין בשני ובה' לשאינן נכנסין וכדמשמע מן הירושלמי שכתבנו לעיל ועו' אמר לשם ר' סימון בשם ר"ש אומר מש' ומש' אלו הכפרים עיר ועיר אלו העיירות מדינה ומדינה אלו הכרכים:

אלא קרא לכדריב"ל אתיא פי' דלא כתיב כפילא דלישנ' לחלק אלא כל א' מינייהו מייתר לדרשה ומדינה מייתר לכדריב"ל דאמר כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו וכו' דכיון דמגנו בתוך העיר בשעת צרה ומשתתפי לכל מילי כדידהו חשיבי לענין מ"מ וכ"ת ייתורא דעיר ועיר למה לי י"ל דלהאי נמי אתיא שכל הסמוך לעיר וכל הנר' עמו וכו' ואצטריך לרבויי בעיר וכרך דכיון שאין הדין כן לבתי ערי חומה אלא בחד מינייהו ה"א אין לך בו אלא חדושו כנ"ל ויתור' דמש"פ לקמן בעי לה ודריש ליה:

ועד כמה כמחמתן לטבריא והיינו מיל דהא קמ"ל דשיעורא דמיל כמחמתן לטבריא ולדידן פירש"י ז"ל במס' ערובין דמיל מהלך אלפים אמה ודעת רבותי כל סמוך הוא דמשערינן במיל דכיון שאינו נראה עמו לא חשיב סמוך ביותר ממיל אבל בנראה כל שהוא נראה עמו ומשתתף עמו בעיניהם ולית ליה שיעורא וקי"ל כתנא דידן דבעי מוקפות חומה מיב"ן:

הא דאמרי' מ"ט מנצפך צ"א לפי סדרהאותיות הל"ל כמנפץ אלא משום דמשמע צ"א וכאלו בעי לומר מן צופיך וכך הוא בירוש' והא צ"א לאחרי שיהיו כאלו קודם לכן הרי היו שם הארון הלוחות והכי אסיקנא דשכחו' וחזרו ויסדו' ובירוש' אמרי רצופי' היינו ר"א ור' יהושע:

ותסברא והא כתיב אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה הקשו בתו' דהא אי' מ"ד בסנהדרין פרק כ"ג דעזרא שינה את הכתב דמאי אשורית שעלה עמהם מאשור ותירצו דהתם קרא אשכחו ודרוש דכתיב וכתב לו את משנה התורה הזאת כתב העשוי להשתנות כדאי' התם. ואחרים תירצו דהא לא חשיב חדוש משום חלוף הכתב בכתב אחר ואין חידוש אלא במניח הכתוב כמו שהוא אלא שמוסיף עליו אותיות כי הא דקס"ד הש"ס הכא מי' ודאי תמיהא מלתא טובא דהא רב חסדא קאמר דמ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין משמע דכ"ע היא ואלו התם בסנהדרין אמרינן דאי' מ"ד שהתו' ניתנה לישראל בכתב עברי ולשון הקדש וחזר ונתן להם בימי עזרא בכתב אשורית ואמרי' מאי אשורית שעלה עמהם מאשור שכתב הקדש הוא כתב בני אשור וזה תי' גדול שיהיה הכתב הזה המאושר שיש בכל קוץ וקוץ ממנו תלי תלים של הלכות יסודו' התורה כתב של בני אשור ויהיו הלוחות מכתב עברי ועוד בכתב עברי מה נס היה במ"ם וסמ"ך אבל ודאי אין ספק שזה הכתב הנק' אשורית הוא כתב הקדש שבלוחות וע"ש כך נקרא קדש וכן לשון הקדש ומעולם לא נראה הכתב ההוא אלא בלוחות אבל לשון הקדש כבר נודע לאבות ובני ישראל קודם מתן תורה ובו השם מדבר עם נביאיו וקדושיו ואע"פכ מתוך תומת וקדושת הכתב ההוא בעי' קיימי' לא היו כותבין אותו אפי' בספרים שכותב המלך או כל א' וא' לעצמו אלא היו כותבין אותו בכתב עברי שהוא כשנגנז הארון שכחום לאותיו' מנצפך וכשגלו לאשור וידעו בני אשור כתב זה נטלוהו להם או שהיה אצלם קודם לכן שנודע להם מספר הקדש מלבד כתב שלהם או שהיה להם וחמדו אותו ובני ישראל הורגלו בו עמהם משם ואילך וזה הוא שעלה מאשור ובימי עזרא ניתן להם לכתוב ס"ת ושאר כתובים וכדדייקי' מדכתיב וכתב הנשתון ור' היה אומר שמעולם לא נשתוה ובכתב זה ניתנה תורה לישראל גם בספרי הקדש ולמה נקרא שמו אשורית שמאושר בכתבו ולקמן כמכלתין קרי אשורי ללשון הקדש כדתנן והלועז ששמע אשורי' יצא דהא ודאי דכ"ע לשון הקדש אינו של בני אשור דהא אמרינן בירוש' אשור לשון אין להם כתב יש להם כלומ' כתב יש יש להם משלהם אבל אין להם לשון אלא משל אחרי' א"נ ה"ק דכתב שלנו יש להם אבל לא לשון שלנו וע"ש שהורגלו לכתוב בלשון הקדש בכתב אשורית זה נקרא בלשון אשורית וזה נ"ל נכון וברור ולפי זה אין במה ששינה עזרא את הכתב לכתוב ספרי תורה בכתב הקדש שום חדוש על התורה שהרי הכתב הזה כבר היה ידוע וניתן לנו בלוחות הברית:

והא דאקשינן מדרב חסדא דאמר מ"ם וסמ"ך שבלוחו' בנס היו עומדין ק"ל לר"ת ז"ל דהכא משמע דמן צופים היינו סתומות מדאקשינן ממ"ם סתומה שבלוחות ואלו בפ'

הבונה במס' שבת אמרינן איפכא דאמרי' התם פתוח שעשאו סתום כשר דעלויי דאמר רב חסדא מם וסמך שבלוחות וכו' אלא סתום שעשאו פתוח גרועי גרעיה דאמר רב חסדא מנצפך צ"א אתמה אלא מנצפך היינו פתוחות והנכון דמנצפך צ"א סתם והוה מספקא לתלמוד' אי פתוחות או סתומות ומ"ה פריך התם מפתוחות והכא מסתומות למימרא דהאי צ"א ממש בין דלהוי פתוחות בין דלהוי סתומות קשיא או מהא דהכא או מההיא דהתם הילכך התם אוקמה בפתוחות והכא סתומות ואקשינן מינה ובמסקנא הא אפרקא שפיר דכולהו מדאורייתא וצופים נמי בכולהו איהו ואדכרו לן הי מיניהו בסו' תבה והי מיניהו בראש תיבה ור"ת ז"ל היה אומר מתוך קושיא זו דל"ג הכא והא אמר רב חסדא אלא כמנפך בפתוחות הוה שמיע ליה מעיקרא כדאי' בפ' הבונה כפי מה שכתבנו וכן פירשו בתו':

דף ג.

הא דאמרינן ביונתן בן עוזיאל שביקש לגלות תרגום של כתובים ויצאת בת קול וא"ל דייך ופי' אע"פ שיהונתן בן עוזיאל פי' ולא תרגם תרגומוהי אחריו שהרי תרגום של כתובים בידינו היום ולקמן נמי אמרי' במכלתין בהלל ובמגלה אפי' י' קורין וי' מתרגמין ובמס' שבת פ' כל כתבי אמרינן ברבן גמליאל שהיה עומד ע"ג מעלה בהר הבית ותרגום של איוב מונח בחקו אלא ודאי כדאמרי' ויונתן פי' שלא הורשה לתרגם ספר דניאל שיש לו קץ וא' מהתנאים שאח"כ עמד ותרגם הכתובים חוץ מספר דניאל:

אמר רב יוסף אלמלא תרגומו דהאי קרא וכו' הא דאשכחן לרב יוסף דעסיק ומיירי בתרגום טובא בכל דוכתא משום דהוי סגיא נהור ולא היה יכול ללמוד דברים שבכתבן ע"פ ובתו' בסוף קדושין ולפי' היה קורא הפסוקים בתרגום שבע"פ: :

והשתא דאמרת מדינה ומדינה קרא יתירא הוא מש' ומש' למה לי א"ר חנינא וכו' פי' כששתיהם לפניו דאע"פ שיש שהות ביום לעבוד עבודתם ולקרא אח"כ המגלה אפ"ה מבטלין מעבודתן כדי לקרא עכשיו בצבור משום ברוב עם הדרת מלך והכי משמע לישנא דבאין לשמוע מ"מ ונראין דברים דדוקא בשיכולים לחזור לעבודתן הא לאו הכי לא ומה דאמרינן לקמן עבודה ומ"מ מ"מ עדיף מדר"י בר חנינא היינו דמקדמי' מ"מ כדי לקראתה בציבור וכדאמרן ונראין דברים שכל שהתחילו בעבודתן אין מבטלין אותן אלא בשא"א לקיים שתיהם כלל שאם יעברו תחלה שוב לא יהיה להם קורא המגלה דבהא איפשר שמבטלי' אחר שהתחילו וחוזרין לעבודה הא לאו הכי אין מבטלין וכדאמרן:

מדסמכו של בית ר' שמבטלין ת"ת ובאין לקרא את המגלה פי' כדי לקראתה בציבור ואין צריך לומר שמבטלין תורתן לגמרי מפני מ"מ דמ"מ מצוה עוברת היום ות"ת איפשר למחר וכשם שמבטלין מפני תפלה וק"ש לכל אדם ומפני ק"ש אפי' למי שתורתו אומנותו דמשום פרסומי ניסא עשאוה כק"ש דאורייתא וי"מ מבטלין עבודתן לגמרי אפי' כשאין שהות ביום לחזור לעבודתן וחכמי' יכולים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה ואינו מחוור אלא כדאמרן:

והיכי עביד הכי וה"א רי"בל אסור לאדם וכו' ואע"ג דיהושע לא יהב ליה שלמא דגריע מיניה עביד דסגיד ליה כדכתי' ויפול יהושע וכו' ולא חשש דילמא שד הוא וסגיד ליה וכתבו בתו' שאין דברים אלו אמורים אלא דוקא בשדה ובלילה כמעשה דיהושע דהוה בשדה ובלילה אבל בעיר אפי' בלילה לא חיישי' ומי שאמר בלילה כתבו גט לאשתי כותבין ונותנין ואע"פ שלא ראו לו בבואה דבבואה כדאמרי' במי שהיה מושלך בבור ומי שעמר בראש ההר וגרסי' בירו' תמן מעידין לאור הנר או לאור הלבנה א"ר נתן והוא שראו בבואה של אדם ר' אחא בשם ר' חנינא הדא דתי' בשדה אבל בעיר אפי' לא ראו בוכיא של אדם פי' כיון דאיכא אור הנר או אור הלבנה ונכון הוא וכ"ת ועובדא דיהושע מ"ל דבלילה הוה דהא לא כתי' הכי בקרא וי"ל דאפי' תימא דיממא כיון דאודעיה דלאו בר אינש הוא דכתי' כי אני שר צבא ה' והוה כשדות ה"ל למיחש שמא שד הוא ומפרקי' דכיון דמדכר שם שמים לאו שד הוא:

מאי עתה באתי א"ל אמש בטלתם וכו' י"מ שלא בטלו כל התמיד לגמרי שהרי כהנים לא היו נלחמים כדי שיהיו טרודין אלא שבטלו ממנו אנשי מעמד של ישראל שהיו נלחמי' ומעמד אינו מעכב הקרבן ול"נ דא"כ לא מוכח מהא דיהושע אלא דת"ת עדיף ממעמד ואלו אנן בעי' דעדיף מעבודה ממש והנכון כי לפי שלא היה האדון במקומו כדאיתא בפ' הדר והיו הכהנים נושאים אותו נתבטל בו ולא הקריבו התמיד:

א"ל על אי זה מהם באת א"ל עתה באתי כלו' על ביטול תורה של עכשיו מיד וילן יהושע בלילה בתוך העם וכתי' קרא אחרינא בתוך העמק וא"ר יוחנן מלמד שלן בעומקה של הלכה פי' ב' פסוקים אלו לא נכתבו על דבר יריחו אלא בעי לפי שא"ל המלאך על ביטול תורה של יריחו נזדרזו עסק בתורה במלחמת העי:

דף ג:

והא תנן נשים במועד מענות פי' שכלן נותנו' ביחד קול א' ומקוננות שהא' מקוננת וכולן עונות אחריה ומטפחות שמכות על ראשיהם בידם שלא נאסר אלא שריטה וגדיד' אבל

מכה על ראשו עד שדמו שותת כדאמרי' בסנהדרין כר"ע כשמת ר' אליעזר. אמר רבא בר רב הונא אין מועד בפני ת"ח וכ"ש חנוכה ופורי' אלא מענות כדרכן בחול אסקי' התם בדוכתה דה"מ בפניו אבל שלא בפניו לא ואסיקנא דיום שמועה כלפניו דאמי ולענין צדוק הדין איכא פלוגתא בין רבואתא ז"ל דיש סוברים שאין אומרים אותו במועד ולא בר"ח וחנוכה ופורים ודעת רשי ז"ל שאומרים אותו בי"ט ב' אבל לא בי"ט ראשון וכן עיקר:

אמר רבא פשי' לי עבודה ומ"מ וכו' ת"ת ומ"מ מ"מ עדיף מדתניא וכו' ואע"ג דההיא מתני' בכל מת מיירי אע"פ שאינו מ"מ ואלו הכא עסקי' מ"מ א"ל דאלו מבטלין דהתם בכל מת רשות ולא חובה ולהכי אמרינן הכא דבמ"מ ודאי חובה כיון דבכל מת דעלמא רשות ולמאן דמפ' דמבטלין דהתם חובא נמי הוא י"ל דהכא נמי איירי דבעי למי' מ"מ ומ"מ מהו נקט השתא מ"מ ות"ת ולאו דוקא וה"ה לכל מת דעלמא וכבר הארכתי בזה בכתובות בס"ד:

עבודה ומ"מ מ"מ עדיף מולאחותו פי' גבי נזיר כתיב קרא יתירא לאביו ולאמו לא יטמא להם במותם ומיותר הוא לדרשה דהא כתיב ועל כל נפשות מת לא יבא ולהכי דרשי' ליה התם ואמרי' הרי שהיה נזיר ושמע שמת אביו ואמו יכול יטמא אמרת לא יטמא יכול כשם שאינו מטמא לאביו ולאמו כך לא יטמא למ"מ והא כתיב גבי אביו ואמו אע"ג דמחד מינויהו דייק ה"א דלדידיה אינו מטמ' אבל לאידך מטמא הילכך כתיבי תרוייהו ודיקי' מינייהו מ"מ:

ואמרי' תו לאחיו ל"ל הרי שהיה כ"ג ונזיר ששמע שמת לו מת יכול יטמא וכו' עד יטמא למ"מ הא ודאי לכהן שאינו נזיר לא אצטריך דשפיר יליף כהן מנזיר מק"ו דהשת' טומאת קרובים דלא דחו נזירות דחו כהונה מ"מ שדוחה נזיר אינו דין שדוחה כהונה ואפי' כ"ג נמי דליתיה להאי ק"ו דהא טומאת קרובי' לא דחיא כהונתו מ"מ לא עדיף מהא מנזיר שנדחה למ"מ הילכך יתורא דאחיו ע"כ לנזיר וכהן אצטריך דאפי' איתנהו לתרוייהו מדחו מקמי מ"מ:

ואמרי' תו ולאחותו ל"ל הרי שהיה וכו' פרש"י ז"ל אמרת לא יטמא דהא כתיב ביה על כל נפשות מת לא יבא משמע ליה לרבנן ז"ל דסופא דהא מתני' דנזיר שהולך לשחוט וכו' מיירי מדאמרי' בפ' טבול יום דטומאת קרובים דחי פסח אבל לא לאחר חצות ודייקי' לה מיוסף הכהן שמתה אשתו בערב הפסח ולא היה רוצה ליטמא ונמנו עליו אחיו וטמאוהו והוי' בה אמאי טמאוהו והא תניא ולאחותו מת"ל וכו' אלמא הך סיפא לא מיירי בנזיר דא"כ מאי קושיא מנזיר שנאמר לא יטמא לכהן ביוסף הכהן שמצווה במצות

קרובים לכך פי' בתו' דסוטה דבכל אדם מיירי בין בכ"ג ונזיר בין באחריני דאפילו כ"ג ונזיר והולך לשחוט את פסח ולמול את בנו אינו מטמא לקרובים כשיש להם קוברים דאי לא אין לך מ"מ גדול מזה וכדאמרינן בנזיר פרק ג' מינין קא אזיל בפקתא דערבות ופסקו' גרבי לרישא דאבוה ה"נ לא ליטמא א"ל מ"מ קא אמרת השתא יש לומר באחריני מחייב באבוה לכ"ש ואקשי' והא מ"מ הוא והא תניא איזה מ"מ כל שאין לו קוברי' קורא לאחרי' ואחרים עונים אותו שמשתדל לקוברו ע"י קרובי' ובני משפחה ומפרקי' כיון דאזיל באורחא כמי שאין לו קוברים דמי שאין בני השיירא מתעסקין באביו והוא יושב ובטל דאלמא אפילו במת שיש לו קוברים כשאין שם מי שיתעסק בקבורתו מ"מ חשיב ליטמא אפי' כהן ונזיר וכ"ת דאי אפילו באיניש דלא נזיר הוא מאי היא דאמרי' עלה אמרת לא יטמא דהא איניש דעלמא ליכא לא יטמא האדרבה מצות עשה ליטמא לקרובים כדנפקא לן מלה יטמא וי"ל דהיינו דמהדרי' דכיון דטומאת קרובים עשה גרידא ועשה דמילה ופסח יש בו כרת דעשה שיש בו כרת חמיר ודחי עשה גרידא והיינו דנקט מילה ופסח דאלו עשה דעלמא גרידא עשה דטומאת קרובים דחי ליה כדאמרי' בשלוח הקן עשה ולא תעשה עבר הכי עשה גרידא עשה דטהרת מצורע משום שלום ביתו. והשתא שפי' מקשי' מההיא מתני' דקתני דכהן או איש דלא נזיר שאם היה הולך לשחוט את פסחו דלא יטמא לקרובים ולמה טמאוהו חביריו ליוסף בהן דהא ודאי עשה דפסח שיש בו צד כרת ודחי טומא' קרובים אפי' קודם חצות אמר רבא מ"מ ומ"מ אי מינייהו עדיף בתר דבעיא הדר פשטה מ"מ עדיף דאמר מר גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה פי' מש"כ במ"מ שאפי' תי' דדחי עבודה לגמרי לא תעשה מיהא לא דחי דהא לא תעשה שבתורה פרישנא בברכות דהיינו בשב ואל תעשה כגון לאו דלא תוכל להתעל' גבי אבדה וזקן ואינה לפי כבודו א"נ לאו דלא תסור דרבנן ואפי' בלבוש כלאים דרבנן דאיכא עקירת לאו בידים אבל לעקור בידים לאו של תורה לא שאם היה כלאים של תורה פושטו ואפי' בשוק ואקשי' מהא דתניא ולאחותו מת"ל וכו' עד מטמא למת מצוה פי' והא הכא דדחי מ"מ שחיטת פסח ומילת בנו דהוי מדאורייתא ופרקי' שאני התם דכתיב ואקשי' וליגמר מינה ופרקי' שב ואל תעשה שאני כלו' כי מפני כבוד המת ישב ואינו שוחט את פסחו ואינו מל את בנו אבל אינו עושה בידים עבודה כגון זה שלובש כלאים של תורה וק"ל לרבנן ז"ל טובא כהן ונזיר דמטמו למ"מ ועקר לאו דלא יטמא משום כבוד הבריות דמ"מ נר' בהא מתני' בהדיא י"ל דההוא לא חשיבא דחייב אלא דמעולם לא חל ולא נאמר לעולם לאו דלא יטמא למ"מ כשם שלא נאמר בכהן בטומאת קרובים דאין חשוב דחיה אלא כשיש מקום לעשה להתקיים בלא עקירת

לאו וכי איכא לאו נמי דחי ואפילו דחי ליה פסח ומילה וציצית וכלאים וכן פרשי ז"ל בברכות ועיקר:

ודין מ"מ וסנהדרין ובנזיר דתניא איזהו מ"מ כל שאין לו קוברין יש' לא קרובים ולא רחוקים כגון שמצאו כדרך או בעיר של גויים שאין לו קוברי' לזה ילך ויניחו אפי' הולך לעיר להביא לו קוברים יטמא הוא עצמו ויקברנו ואפי' כ"ג ונזיר והולך לשחוט את פסחו או למול את בנו אבל אם היו יש' קרובים או רחוקים למ"מ שכהן היה מוצא קורא אותם ועונים ובאים לקוברו אין זה מ"מ שיטמא לו כהן אלא קורא לאחרים וקוברים אותו אבל לא יזוז משם עד שיבאו וכן בדין שלא התיר הכתוב טומאה זו אלא מפני כבוד הבריו' דכיון שאין לו קוברין כלל הרי כבודו עמו וכן מפורש בירוש' אי זהו מ"מ כל שהוא צוח ואין בני אדם באים באו אנשים מושך ידיו היינו עד כדי נושאי המטה וחלופיהן הדא דתי' בשאין צריכין אבל צריכין לא ברא בלומר שאם היו מכירים מ"מ וצריכין לשקורי וכיוצא בו לפי כבודו ואין לו כל צורכו זולתו מטמא לו עוד אמרו שאין כבודו לכן לא ברא והנשיא כבודו לכן כלומר שאדם חשוב ביותר כגון הנשיא וכיוצ' בו אדם גדול שאין לו שיעור בקבורה וכבודו לכל אדם שיטמאו לו הכל כיון דהוא צריך לכך קוברין אותו בכהנים וכל אדם ולא עוד שהתירו אצל נשיא וכיוצא בו שאפי' יש לו קוברין וקוברין כעיר התירו שיטמאו לו הכל שאין כבוד אנשיא ביורשים וקרובין לו לבד אלא בכל אדם וזה ששאלו מהו שיטמא כהן לנשיא קדמן ר' יהודה הנשיא הכריז ר' ינאי ואמר אין כהונה היום ובגמ' דילן בכתובות אותו היום שמת ר' בטלה כהונה ובפסחים כגון שמת נשיא ואטמו ליה רוב ציבור וזה ראיה שאין הטעם מפני שאין הצדיקים מטמאים דהא אליהו דקאמר ליה דחייה בעלמא אבל טעמא משום דעשאוהו כמ"מ וכן מפורש בירושלמי ובתלמיד אצל רבו שאלו מטמא ליה משום כבודו כשיש לו קוברין כעין שמטמאין הכל לנשיא ולא איפשיטא הילכך לחומרא דאסורא דאוריתא הוא גבי כהן לאשתו קטנה שאין נישואיה מן התורה ואמרינן ביבמות פ' האשה רבה שמטמא לה שעשאוה כמ"מ ואקשינן מתני' מדתניא קורא ואחרים עונים אותו על האיש העומד למות שקורא ואין לו קרובים עונים אותו ואפי' יש אחרים שטפלו לו כדברי קצת רבנן דהא פרישנא דכהן קורא קאמר אלא התם מילתא בעלמא קאמרי' דודאי אם אין הבעל קובר לא יהו לה קוברין כי אפי' היה קורא לקוברה לא יענו לה להשתדל בקבורתה שאין בני משפחה קורין לה שירשנה זה שאינו מן המשפחה אם אינו ראוי ליורשה מן הדין ויקברוה הם וכ"ש אחרים שיש שלא יתעסקו בקבורתה כיון שיש לה יורשים וקרובים ואין זה דומה לכ"ג שיורש את אביו ושאר קרובים מתעסקים בו ולא

עשאוהו כמ"מ דהתם לא הוסרה נחלה ובדין ירית ליה ולא ממנעי קרובים אחרים ושאר בני אדם להתעסק בו מן הסתם וזה נכון וברור מפי רבינו נר"ו כשיטת רבו רבינו הגדול ז"ל ולא אמרו שישכור אנשי לקבורה שהרי אין זה כבודה ועוד שזה אין קבורתה מוטלת עליו מצד אחר ומצד אחר אלא משום מ"מ שאין שם מי שיטפל בה בודאי מסתמ' הרי היא במ"מ ממש שהכהן בעצמו מטמא ואינו שוכר אחרים לעשות אם אינו עושה מש"כ באחותו בעולה שחובת קבורתה עליו ממש וכיון שאינה מ"מ אצלו שאחרים מטפלים עושה ע"י אחרים:

אמר רי"בל כרך שישב ולבסו' הוקף נידון ככפר כדתניא וכו' ליכא לפרושי לענין בית בבתי ערי חומה כדפרש"י ז"ל דא"כ הל"ל נידון בבתי החצרים ותו מאי כדתניא היינו היא גופה אלא ודאי לענין מ"מ והא קמל"ן דבהא לא הקלו לענין מ"מ כשם שהקלו בסמוך ונראה לכרך וכמו שהקלו בטבריא כדבעי מימר לקמן דאע"ג דהא מיגניא מאויבים ומכסיא ואפי' חזקיא דמספקא ליה בטבריא משום דמגליא ודילמא טעם דכרכין משום דלא מגלו בהא מודה דקרו בט"ו הא מגניא ומכסיא וכ"ש דאפי' בטבריא פשי' ליה דקרו בט"ו כיון דמגניא ואע"ג דלא מכסיא דטעמא דמלתא מסתבר לי משום דכל שדינו ברור לענין בית בבתי ערי חומה ולא אתי למסרך ולמטעי ביה הקלו בו לענין מ"מ ולא גזרו כגון טבריה שדבר זה פשוט לכל שאין לה דין בתי ערי חומה דבעי' חומה ממש וזו היא חומתה מצד א' וכן כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו הדבר פשוט מן המקרא שאין דין בתי ערי אומה אלא לפנים מן החומה ובשדות שלפני' מן החומה יש מחלוקת הילכך כי מקלינן בהני לשווייהו ככרכים לענין מ"מ לא טעו בהו לענין בתי ערי חומה דזיל קרי כי רב הוא וכ"ע ידעי שקל הוא שהקלו לענין מ"מ לדונם ככרך דטעמא דכרכים במ"מ משום דמגנו והני נמי מגנו אבל אידך דכרך שישב ולבסוף הוקף לא בריר הכי לאנשי ומדרש' וכו' דוקא אתי ומסברא ואלו מפשטיה דקרא לא משמע דאיכ' סברא בהא הילכך כי אם הקלו בו לענין מ"מ לדונו ככרך יבאו לדון כן ענין בתי ערי חומה ולפי' לא הקלו בו כנ"ל. וא' מרבותינו נר"ו שמעתי שהיה מפ' דהא דריב"ל פליגא אדר"י דקרא בטבריא בט"ו המקל בה לענין מגלה דריב"ל סבר דלא מקלינן בהו ודינן בבתי ערי חומה ופליגא אחזקי' נמי דפשיטא ליה לעננן בתי ערי חומה דלא הויא ככרך ומספקא ליה לענין מ"מ משום דמגניא דלריב"ל פשיטא ליה דלא הקלו בה ודינן שוה ואע"פ שמודה ריב"ל שהקלו במגלה לענין כרך וכל הסמוך לו כדאמר איהו גופיה בשמעתין שאני התם דכיון דמגנו ומכסו בתוך העיר בשעת מלחמה הרי הן כאנשי כרך עצמן ועם א' הם והרי הם כאלו הם בעצמן בתוך החומה מוקפת מיב"ן ודחי ליה לר"י מקמי ריב"ל חדא דההי'

דר"י גמרא ירו' והיא דריב"ל גמ' דילן ואגמרא דידן סמכינן ועו' דר"י תלמיד הוה ואי משום חזקיה אע"ג דגמר' דילן מפרשי' דספקי' דחזקיה אינו לענין בתי ערי חומה אלא לענין מ"מ דילמא לאו היינו טעמיה אלא דאף לענין בתי ערי חומה מספקא ליה מ"ה קרי בי"ד ובט"ו בטבריא דאלו קים ליה שהוא בעיר לענין בתי ערי חומה אף במגלה פשיטא ליה דלא למקרי ביה אלא בי"ד ואין שיטה זו נכונה בעיני כלל לספוקי אמאי דפריש תלמודא בחזקיהו ולמימר ביה טעמא אחרינא וירושלמי נמי בספקא דחזקיה כדפרישנא לעיל גמ' דילן ובערכין אסיקו בהדיא בר"י בירושלמי וטבריא כיון דמגניא קרו בט"ו ואלו פליגא דריב"ל אההוא לא סגי דמסתים לה תלמודא כולי האי אלא ודאי עיקר הדברים כדפרשית וכן דנתי לפני מורי ז"ל והשתא דברירנא דהא דריב"ל לענין מ"מ היא ק"ל למאי פרישו רבנן ז"ל דנדון ככפר היינו למימרא שמקדימין לי"ה ה"ד אי דאית ביה י' בטלנין מי גרע מעיר גדולה דקרו בי"ד זאי דליכא י' בט' מ"ש ישב ולבסוף הוקף אפילו הוקף ולבסוף ישב נמי דהא אמרינן בסמוך כרך שאין בו י' בט' נידון ככפר תירצו בתו' דלעולם בשאין בו י' בטלני' והא דאמרינן לקמן כרך שאין בה י' בט' וכו' לאו כרך מוקפת מיב"ן דההיא לא תלי חשיבותא בי' בט' אלא בחומתה וכיון דכן אפי' אין בו י' בטלנין קורין בט"ו והינו דתנן במתניתין אי זהו עיר גדולה כל שיש בה י' בט' נדון ככרך אלא ההוא דלקמן היינו כרך שאינו מוקף חומה אלא שהוא עיר גדולה שבגדולות כסתם כרכים הנז' בתלמוד בשאר מקומות וקמל"ן דאע"ג דמכנפי ליה מעלמא כיון דלא קביעי נידון ככפר הילכך הא קמיתא בכרך שישב ולבסוף הוקף אלו היה מוקף מתחלה מיב"ן כראוי ואעפ"י שאין בו י' בט' נדון ככרך אבל עכשיו שישב ולבסוף הוקף כיון שאין בו י' בט' נדון ככפר ומקדים לי"ה ול"נ דאע"ג דבעלמא קרי' כרך סתמא לעיר גדולה שבגדולות וכדתנן אין מוציאין מכרך לעיר ומעי' לכרך וכדאמרינן במכילתא בית הכנסת של כרכים הכא בהאי ענינא כל היכא דאמרינן כרך סתם כרך חשוב לבתי ערי חומה שהוא מוקף מיב"ן בעי למימר וי"א דנדון ככפר דלקמן לאו ככפר ממש אלא בבתי ערי החצרים דכיון שהוא מוקף מיב"ן בשאין בו י' בט' נדון כעיר לקרא בי"ד ולא מגרעי ליה ככפר וכדמתרגמינן חצרים כפרנהא והביא ראיה מן הירוש' דתני כרך שאין בו י' בט' תקנתו קלקלתו ונדון כעיר. והקש' עליו הרשב"א נר"ו חדא דלישנא דנידון ככפר לא משמע הכי דתרגום דבתי החצרי' לאו בתי כפרניא אלא פצחייא ועוד לא מצינו שנדחה שום מקום מיום אל יום אחר מחמת שאין בו י' בטלנין אלא מפני תקנתו שאין לו ריוח להתאסף לומר מ"מ בזמנו ודילמא טרידי וממנעי משמחתם ולפי' הקלו להם להקדים אם ירצו יום או יומים קודם לכן אם יזדמן להם קריאה בציבור ואם לא רצו להקדים

הרשות בידם ואי בן כרך זה החשוב בחומתו אלא שאין בו י' בט' מנא תיתי לן לחייבו בהכרח להניח יומו ולקרא עכ"פ בי"ד ועוד מאי תקנתו קלקלתו דקאמר בירושלמי ומאי היא התקנה שיש לכרך זה כשיקרא ביום י"ג במקומו שהרי אין להם הזמנה יותר ביום י"ג לקרא מגלה ולעשו' סעוד' בו ביום וא"ת שיקראו ביום י"ד ויטרחו כל היום להקב' ולקר' ויעשו סעוד' בט"ו הא לא משמ' מלישנא דנדון כעיר יותר היא תקנתה שיקראו בט"ו ככרכי' החשובים ולא שיקראו בי"ד כעיירות חשיבותא בכרכים יהבו ליהו יום ט"ו שהיה להם בו יום מנוחה יותר מזמן הנס ופי' הוא נר"ו דנידון ככפר דאמרי' הכא לאסוף דבר להקדי' לי"ה אלא ה"פ נדון ככפ' בדיניו שאם יש בו י' בט' הרי הוא כעיר ואם אין בו י' בט' מקדים ליה אם ירצה ואף זו נכון והכי מתפרש נמי הא דלקמן ואתי לישנא דכרך וכפר כפשטי' ומ"ש בירושלמי נידון כעיר ה"נ קאמר שנדון כעיר גדולה שאם יש בו י' בט' קורין בי"ד ואי לאו מקדים לי"ה אם ירצה לפי שביו' הכניסה מתאספי' יותר ויקראו המגלה ולא יטרחו ביום הפורים אחר ציבור לערב שמחתם וההוא דירושלמי אמתני' קאי ונמצא כי קלקלתו שאין בו י' בט' תקנתו שרשאי להקדים לי"ה דקתני אי זו היא עיר גדול' ולהכי נקט לישנא דנדון כעיר אבל בגמרא דילן לאקדמי' אלא אכפרים מקדימין ונקט נידון ככפר א"נ דהכי אורחא דלישנא לומר שאע"פ שהוא כרך החשוב מאד נדון ככפר הגרוע מאד:

נמצא עכשיו שדין כפרים ועיירות וכרכים גדולים המוקפין חומה מיב"ן שוה הוא שאם אין בו י' בט' מקדימין לי"ה ואם יש בו י' בט' אין מקדימין לי"ה אלא קורין בזמנן ככרכים בט"ו וכפרים ועיירו' בי"ד והא דנקט תנא הקדמה בכפרים דוקא ארחא דמלתא נקט דסתם עיירות וכרכים יש בהם י' בט' מש"כ בכפרים דסתמא לית בהו י' בט' והא דאקשינן לקמן וריב"ל מקמ"ל תנינא אי זו היא עיר גדולה וכו' וכי היכי דעיר גדולה שדינה בי"ד כשאין בה י' בט' נותנין לה הקדמה ה"נ לכרך שדינו בט"ו כי כשאין בו י' בט' נותנין לה הקדמה דהא חד טעמא הוא להקדמ' ולא נקט תנא דידן עיר גדולה אלא משום דבכרך לא שכיח דלא להוי בו י' בטלנין ומהדרי' דהא קמל"ן דאע"ג דאתו מעלמא כך שמעתי מפי מורי נר"ו ונכון הוא:

וארי"בל כרך שחרב וכו' מאי חרב וכו' אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן פי' משום דכתיב באלף וקרינן בוי"ו דריש הכי:

אלא מאי חרב חרב מי' בט' הא קשיא לפי פי' התוספות דפי' לעיל דכרך המוקף מיב"ן. אף ע"פ שאין בו י' בט' קורין בט"ו כדינן והא הכא דבכרך המוקף חומה כראוי אמרינן דהא מייתי עלה מתניתא דאשר לו חומה ואפ"ה כשחרב מי' בט' חזר וישב הוא נדון

ככרך אבל לא בעודו חרב וי"ל דכי תלינן חרבתו הוה משמע לן דמיירי במוקף חומה אבל השתא אמרינן דלאו כרך המוקף חומה קאמר אלא כרך גדול שלא הוקף אלא שחרב מי' בט' לא צריך תלמודא לפרושי הכי משום דממילא משמע דכיון דתלי חשיבותא בי' בט' אין כרך מוקף כראוי שהוא בעיר:

דף ד.

ואריב"ל נשים חייבות וכו' פי' ואעפ"י שפטורו' מכל עשה שהזז"ג בר מהנהו מיעוטא דאתרבו בפ':

שאף הן באותו נס האי לישנ' גופיה אתמר לחיובינהו בחנוכה ובד' כוסות ובכלהו פירש"י ז"ל שהנס נעשה על ידן שנס פורים ע"י אסתר ונס חנוכה ע"י יהודית ונס מצרים בשכר נשים צדקניות שבדור כדאיתא בהגדא ולהאי פי' ק' לישנא דשאף הן דכיון דאינהו עיקר היכי עביד להו טפלה הל"ל שהן היו עיקר הנס ובירושלמי פי' ריב"ל מיכנס בעי בני ביתי' וקרי לי קמיהון שאף הן היו באותו הנס להשמיד להרוג ולאבד טף ונשים ביום א' והן היו ג"כ בצרתן ובשעבוד מצרים ונראין דברים שכיון שחייבות במ"מ ה"ה שמוציאות לאחרים וכדתנן הכל כשרים לקרות את המגלה ולישנ' דכשרי' משמע לקרא לאחרים ואמרינן בערכין הכל לאתויי מאי נשים ודומיא דמתני' מרבי להו וגבי חנוכה אמרו דמדלק' לאחרי' כיון דמחייבא וג"כ בר"מ אמרו בברכות דאי אמרת דחייבות בברכת המזון דאוריתא מפקי אפי' למי שאכל שעורא דאורית' ואי מחייבי מדרבנן בלחוד לפי שלא נטלו חלק בארץ לא מפקי למאן דמחייב מדאוריתא דלא אתי דרבנן ומפיק דאוריתא אבל למאן דאכל שיעורא דרבנן כגון כזית מפקא וכדתניא בן מברך לאביו וכו' אלמא במידי דמחייבא מפקא לאחרים והא דתני תוספות נשים ועבדים וקטנים פטורים ממ"מ ההיא משבשתא היא ולית בה טעמא שאף הן היו באותו הנס דהא פטר להו לגמרי כדמשמע לישנא וכדקתני מינה טומטום ואנדרוגינוס חייבים ואין מוציאים את הרבי' אלמא שפטורות לגמרי וכיון דק"ל כריב"ל דחייבות אף מוציאו' אלא שאין זה כבוד לציבור והן בכלל מארה והשתא דאתי' להכי ה"ה שהם מצטרפים (א"ה צ"ל והא דאין מצטרפים לזימון) שאני התם דאיכא צירוף רבה שיש שינוי בכ"ה בשבילן להוסיף ברכת הזימון בשבילן ואיכא למיחש לפריצותא אבל הכא אין שינוי במ"מ ולא בברכותיה בין יחד לי' ולא חשיב צרוף כלי האי דניחוש לפריצותא תדע דהתם נמי כל היכא דבר מיניהו איכא זימון בגברי דהוו תלתא מצטרפו' ומזמנות עמהן לצאת בברכתן דלא חשיב צירוף כל היכא דלא צריכי גברי לצרוף דידהו לגמרי דבר מיניהו

איכא זימון הילכך הכא לי' אינם אלא לפרסומי ניסא בעלמא ולא חשיב צירוף כולי האי כיון דחייבות במ"מ מצערפות מפי מורי נר"ו:

ואריב"ל פורים שחל להיות בשבת פי' ויש להם להקדים קריאה לי"ה או לע"ש כדאיתא במתניתין דורשין בענינו של יום ומקשינן מאי איריא פורים אפי' י"ט נמי דתניא משה תקן להם ליש' וכו' פי' בתו' דהכי מקשינן מאי אריא פורים שאין דורשין בענינו של יום קודם זמנו שראוי לדרוש בו בזמנו דהא אפי' י"ט שדורשין בענינו קודם לכן כדתניא שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח ל' יום אפ"ה חייבין לחזור ולדרוש בענינו במועדו כדתניא משה תקן להם ליש' שמזרזין לאדם קודם מעשה ולאחר מעשה ונראה מדבריהם דהא דאמרינן בפורים שחל להיות בשבת שדורשין בענינו של יום דהיינו בהלכות מגלה וכן ההיא דתניא שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח ל' יום היינו לדרוש ברבים כהלכותיו מכאן ואילך כדי לזרזן והא ליתא דהכא גבי פורים כיון שכבר קראו את המגלה בה' בשבת או בע"ש אין לדרוש עכשיו בשבת בהלכותיה וההוא נמי שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח ל' יום לא שחייבין לדרוש כן ברבים אלא שיש רשות לתלמיד לשאול והוי שואל כענין שיהא ממדות החכם הנזכרי' באבות שואל כענין ומשיב כהלכה ובאותה שאמרו ב' תלמידים ששאלו א' שואל כענין וא' שלא כענין שמשיבין לשואל כענין והכא אם בא לשאול קודם לפסח שואל כענין ומשיבין לו והכא פורים שחל להיות בשבת דורשין בענינו של יום כלומר שדורשין בענינו של נס דרש המגלה וכן פירש"י ז"ל מעמידין לתורגמן לפני חכם לדרוש אגרת פורים ברבים והכי פרכי' מאי איריא פורים דלית בזמניה זכירה אחרינא בפה אלא שמחה בעלמא שנוהגת בזמנה ולא הוי פרסומי ניסא כולי האי דבשבת איכא סעודה קצת ורינה הוא דנדרוש בענין הנס משום פרסומי ניסא דלא מחייב למעבד אזכרה בברכת המזון אלא שאם בא להזכיר מזכיר בהודאה ואפי' כי מזכיר ליה בתפלה ליכא פרסומי ניסא כולי האי דאפי' ימים טובים דאית ביה כמה זכירות בבטול מלאכ' ולנהוג אותו קדש וכמה הזכרות אפ"ה חייבין לדרוש בהלכותיו כדתניא וכו' נמצאו ג' לשונות אלו חלוקים בעניניהם כששואלין ודורשין כהלכו' הפסח בפסח היינו לדרוש בהלכותיו ממש ברכי' ואידך כששואלין בהל' הפסח ל' יום היינו שיש רשות לשאול בבית הועד ולהכי לא גרסינן ביה ודורשין וליתא בנסחי דוקני ובתו' הוכחא לדבר זה דדרשינן התם דורשין הלכות פסח בפסח הלכות חג בחג הלכות עצרת בעצרת ובבית הועד שואלין הלכות הפסח קודם לפסח ל' יום מפי מורי נר"ו בשם רבו רבינו הגדול ז"ל:

ואריב"ל חייב אדם לקרא את המגלה בליל' ולשנותה ביום וכן הלכתא כתב רבי' יעקב ז"ל אפ"ה כשחוזר וקורא ביום מברך שהחיינו שאין קריאה של יום טפלה משל לילה דאדרבא עיקר קריאה ביום היא וימים משמע בפי' ומשמע יום דוקא כדאמרינן גבי סעודה ותנא נמי פסיק ותני לה לקמן במכלתין בדברים שביום כשר כל היום לקריא' מגלה ולא קתני ליה בהדי דברים שבלילה ונראין דברים וכן נהגו מסתבר לי דבקריאת לילה ליכא קפידא בי' ואפי' שלא בזמנה דכ"ע דהרי כפרים המקדימין לי"ה בלילה במקומן היו קורין אותה דהא לא מפטירין מקריאה זו דחובה היא ובמקומן לא היה להם י' ואף בלילה לא מכנפי להאי וקרוב בעיני לומר דכפרים או עיירות המקדימין לי"ה קריאת היום הוא שמקדים כדי לקראתה בציבור אבל קריאתה בלילה בזמנה קורין אותה כ"א במקומו כפי מה שיודע או הולך אצל חביריו ואפי' תימא דבעו עשרה למצוה כדלקמן שפיר מצו למטרח ולאכנופי דלא טרידי בהא שהרי אין סעודה אלא ביום וכי ליכא י' נמי מגל' בזמנה היא ולא מעכב כדבעינן למימר קמן והא דסמיך ליה ריב"ל אקרא דכתיב אלהי אקרא יומם וגו' כלומר אעפ"י שהלילה לא היה דומיה לי והאי קרא אתמר במז' על אילת שנדרש על אסתר שנמשלה לאילת השחר כדאיתא לקמן במכלתין ואידך קרא למען יזמרך וגו' אתמר במז' ארוממך והמזמור הוא נדרש במדרשו' על מרדכי אסתר והמן כדפרש"י ז"ל:

והא דתניא חכמים הקלו על הכפרים כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכי' והוינן בה למימרא דתקנתא דכרכים הוא והתניה וכו':

דף ד:

ת"ש א"ר אימתי מקום שנכנסין בלאו הכי נמי מצי לאקשויי מדתנן איזו עיר גדולה כל שיש בה י' בט' פחות מכאן הרי זה כפר ומקדימין לי"ה והעיירות אינם מספקים מזון לאחיהם כדי שנתקן להם מפני אחיה' אלא דעדיפא מינה דמייתי ליה מדינא דכפרים גופיהו דאיירי בהו:

אימא מפני שמספקין מים ומזון לאחיהם שבכרכים פי' בו דכי היכי הוה גרסינן במתניתין כדי שיספקו ביום פורים הכי נמי משמע השתא הוה מש' שמספקי' מים כיום פורים ואלו היו קורין בי"ד טרידי בהליכה וחזרה וכי הדרי וקרו מגלה טרידי נמי וממנעי משמחת פורים אבל השתא דקרו בי"ה כי הוי פורים מספקים מים ומזון בהדי דהוו קורין למגלה והדרי לדוכתיהו ועבדי שמחה דידהו ואחרים פירשו כי בי"ה הוא שמספקין מים ומזון ומתכנסין והקלו להם לקרא בשעת כניסתן כדי שלא יטרחו בקריאתה ביום פורי'

ויתבטלו מסעודתם וה"ט דעיר וכרך שאין בו י' בט' שמקדימין לי"ה כדי שיהיו פנוים ליום פורים לסעודתן ורש"י ז"ל לא ביאר זה אלא שכתב שכר הוא להם מפני שמספקי' והיכא דאין נכנסין לאו קולא לגביהו ואין כאן שכר ואין לשונו ברור:

מתניתין כיצד חל להיות בב' גרסינן בירושלמי כל היכא דתנן חל להיות בי"ד קימי' א"ר יוסי מתניתא אמרה כן ומוקפות חומה למחר פי' כי לפי שיום י"ד קורין בו רוב העולם עביד מיניה תנא עיקר ואמרינן תו א"ר יוסי לית כאן חל להיות בב' לית כאן חל להיות בשבת. חל להיות בב' אמר רבא בע"ש בי' דכל דהוי בד"ו פסח הוי צומ' רבא בחד בשבת או בע"ש ואלו הוי י"ד דאדר בב' הוי פסח בד' ואלו הוי פורים בד' הוי פסח בב' הילכך לדידן לא מיחלו אלא לדידהו דעבדי קבועא דירחא:

חל להיות בג' וכו' כי הוי י"ד בג' הוי הקדמה בי"ג וכי הוי בד' הוי הקדמה בי"ב וכי הוי כב' ובה' ליכא הקדמה כי הוי בע"ש הוי הקדמה בי"ג כי הוי בשבת הוי הקדמה בי"ב וכי הוי י"ד בא' בשבת הוי הקדמה בי"א הילכך אי הוה מפרש להו תנא אסדור' דירחא עכ"פ מהפכי ליה יומי דשבת וכיון דלא סגיא דלא הוה מדבר יומי שבועתא דילמא משתבש אבל השתא נקיט סדורא דיומי ולא צריך לאדכורי סדורא דירחא דממילא משמע הי ניהו י"א או י"ב או י"ג וכיון דכן אע"פ דמהפך ליה סדורא דירחא דמעיקרא י"ג והדר י"ב והדר י"א מכיון דלא צריך לאסבורינהו בהדיא לית להו למטעי בהו והא דלא פתח בא' בשבת דהוי ריש יומי והוי נמי רישא דהקדמה משום דאי מהפכי ליה טובא סדורא דירחא מי"א לי"ג והדר לי"ב אבל השתא כלהו סמוכים זה לזה אלא דמהפך סדורא א"נ ניחא למפתח ביומא דעיירות וכפרים קרו בהדי הדדי כנ"ל:

והא דתני חל להיות בע"ש כפרים מקדימין לי"ה ועיירו' גדולות ומוקפין חומה קורין בו ביום משום דט"ו דכרכים בשבת בעו לאקדומי דקרו בי"ד בהדי עיירות ולא בי"ג בהדי כפרים וכשחל י"ד בשבת מקדימין עיירות לי"ה יש שפירשו דכשחל י"ד בשבת וליכא דקרי בע"ש הכי עדיף לעיירות למקרי בהדי כפרים בה' שהוא בי"ב מלמקרי לחודיהו בששי בשבת אבל ט"ו דכרכים שחל בשבת ניחא להו דליקרו בהדי עיירות כו' בשבת מלמקרי בהדי כפרים בי"ג ונכון הוא. אבל בירושלמי פי' הטעם דכל היכא דאיפשר טפי עדיף למקרי בי"ד או בי"ב מלמקרי בי"ג שהוא יום מלחמה הילכך כשחל ט"ו בשבת אלו קרו בה' ה"ל י"ג וכי קרו בע"ש י"ד וכשחל י"ד בשבת אי הוו עיירות בע"ש הוי י"ג והשת' דקרו ביום ה' הוי י"ב ובלשון הזה אמרו שם חל להיו' בשבת יקראו בע"ש לית יכיל דא"ר חלבו יום י"ג יום מלחמה הוא מוכיח על עצמו שאין בו נייחא:

גמ' מני מתני' אי ר' יוסי אי ר' דתניא וכו' וכיון דכן הלכת' כותיהו דסתם משנה כותיהו ואמרי' מ"ט דת"ק עד שאני הכא דלא איפשר תרויהו צריכי להאי פירוקא אלא דת"ק דכיון דלא איפשר לקיומינהו תרויהו שיקדמו עיירות לכרכים דהוא שבח דכרכים כשלא ידחו עיירות ממקומם דהוי שבחא דעיירות שבחא דכרכים עדיף לה לקיומיה ור' סבר דשבחא דעיירות שלא ידחו ממקומן עדיף וכיוצא בפלוגתא דר"י ורבנן:

הא דאמרי' כל הנדחה ידחה לי"ה כמאן כר' איכא דק"ל אמאי לא אוקמוה במתני' דאית ליה האי סבר' נמי ובתו' אומרי' דמתני' ה"ג חל להיות בשבת כפרים מקדימי' ליה ועיירות גדולו' קורין בע"ש כת"ק וא"כ הויא מתני' רישא ר' וסיפא רבנן י"ל דמתני' ר' יוסי היא דס"ל כר' בחדא וכרבנן באידך בשבת והיינו דאמרי' לקמן לאפוקי ממתני' וכבר חקרתי על משניות ישנות ול"ג הכא נמי בנוסחא דידן וה"נ משמע מן הירוש' ואין אנו צריכין להגיה כלום דהא דנקטיה הכא כמאן כר' ולקמן לאפוקי מר' משום דהא אוקימנא מתני' כותיה ותו דכיון דלדידיה אשכחן דאמר בהדיא לא ניחא לן למשבק ר' ולמנקט מתני' דלא מתפרש תנא דידיה מאי ניהו והכי ארחא דתלמודא:

והא דקאמר דקתני כל הנדחה ידחה לי"ה אליבא דר' לאו דוקא כללא הוא לעולם דהא ט"ו דכרכים שחל בשבת שנדחות ממקומן לע"ש ולא לי"ה אליבא דר' אלא כללא להא בלחוד הוא שכל הנדחין ביום זה דהיינו שחל י"ד בשבת נדחין לי"ה כדי שלא יקראו יום י"ג שהוא יום מלחמה וזה ברור:

דכ"ע מגלה בשבת לא קרי' מ"ט אמר רבא הכל חייבין וכו' פי' שאפי' תהא מגלה בר"ה איכא למיחש להא מיהת וכ"ש כשהיא ברה"י דאיכא למיחש נמי שיוציאנה מרה"י לרה"ר וחששא דקילא טפי נקט לרבותא:

וה"ט דלולב וה"ט דשופר ק"ל מי דמי בשלמא מ"מ דרבנן איכא למדחייה משום חשש איסור דאוריית' אלא שופר ולולב דאורייתא היכי מידחו משום גזי' דרבא ועי' דהא במס' סוכה איתמר טעמא דלולב לא דחי שבת היינו משום דלא ידעי בקבועא דירחא ואיתמר התם דה"ט דשופר ומגלה ותו מילה בשבת לא לידחי משום גזי' דרבא וכ"ת דהתם דרמיא מלתא אחד גברא לא טריד וליכא למגזר להעברת תינוק או אזמל הא ליתא דגבי הזאה נמי אשכחן דגזרי רבנן אפי' בחד גברא משום גזי' דרבא כדאיתא בפסח ב' והנכון דהא דהכא וההיא דסוכה לחד ענינא סלקי דלעולם המצוה דאורייתא ודאית לא גזרי' משום דרבא כדלא גזרי' במילה שהיא יום ח' ודאי אבל שופר ולולב תלי מנייהו בקבוע' דירחא וכיון דלא הוה קים להו בלולב בגבולין בקבועא דירח' דלהוי יום א' לא מטו שליח ואין מצוה זו ודאית ולהכי גזרי' בה משום דרבה ושופר לא ידעינן קבועא אלא בירושלם

בלחוד לפי שחגו בן יומו הוא ואין שלוחים יוצאים בו ואפי' בירושלם נמי זמנין דלא אתו סהדי והיו עושין ב' ימים ולפי' לא היו תוקעים אלא במקדש תדע שהרי לענין לולב שנינו בראשונה היה לולב נטל במקדש ז' ובמדינה יום א' והיינו היכא דידעי בקבועא דירחא ולא גזרי' משום דרבא ואע"ג דהשתא הא ידעי' בקבועא דירחא בעבור זה שתקן הלל אף הוא התקין לנו שנזהר במנהג אבותנו בידינו ואין לנו אלא מה שתקן והרי אנו במעשה הזה כאלו אין אנו יודעים ולפי' אנו עושים ב' ימים כדאיתא פ"ק די"ט ואע"ג דבשופר תקון שיהיו תוקעים בכל מקום שיש בו ב"ד ועם ב"ד ואפי' לאחר חרבן הא פרישנא התם דשופר כיון דמצוה דאורייתא וסגי בא' תוקע וכולן שומעין וכיון שכן והתקיעה דב"ד שהן זריזין סמכי' אהא דלא אתי למטעי בברכה כדי לקיים מצות שופר מש"כ בלולב שהוא מסור לכל א' וא' ומש"כ במגלה דהויא דרבנן והיא שגזרו בה אע"פ שזמן הפסח ברור דידעי בקבועא דירחא מפני שעדיין טומאתו בו ואינו ראוי לפסח ואין אנו מערעלין אתו ממצותו אלא שמונעין ממנו הכשר מצותו כמו שהעמידו דבריהם במכשירי מילה עי"ל שאין לגזור במילה גזירה דרבה שהרי היא עצמה מלאכה גמורה והותרה משום מצות מילה ואיך נגזור בה שמא יעשה מלאכה אחרת כנ"ל וכבר ביארנו עיקרי דברים אלו במס' סוכה בס"ד:

נמצאת למד דכי היכי דגזרו משום דרבה במגלה דהיא דרבנן ה"נ גזרו בשופר ולולב משום דרבה לפי שהוא כעין של דבריהם כיון דלא ידעי' בקבועא דירחא ומ"ה אתמר הכא והתם דחד טעמא איכא לכלהו וזה עיקר והשתא מתרצא מאי דכתב הריף ז"ל בהלכות טעמא דאיתמר בלולב התם משום דלא ידעי' בקבועא דירחא וכתב נמי דמגלה דאע"ג דההוא טעמא לא איתמר בגמ' כלל לגבי מגלה א"ש לפום מאי דפרישנא ודוק ותשכח:

רב יוסף אמר לפי שעיניהם של עניים נשואות למ"מ פי' לחלק להם מעות פורים ובשבת א"א:

תניא נמי הכי לאו דתניא דלהוי טעמא דלא קרינן מגלה בשבת כדרב יוסף דהא ליכא במתני' אלא דתניא כותיה שיש טעם בעיניהם של עניים נשואות למ"מ לחוש לה ודכותה בתלמודא:

דף ה.

אמר רב וכו' ונראין דברים שלא חלקו אלא לכתחלה אבל בדיעבד דכ"ע אפי' ביחיד יצא דהא אמרי' לקמן אמר ר"י הקורא במגלה הכתובה בין הכתובים לא יצא ומחו לה

אמוחא לא אמרו אלא בצבור אבל ביחיד יצא אלמא מגלה נקראת בזמנה מיהת ביחי' בדיעבד ומסתמא לא פליג רב אסי אר"י והכי משמע מפשטיה דלישנא דרב ורב אסי לכתחלה הוא דפליגי ואע"ג דתניא דכהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם כלם מבטלין מעבודתם ובאין לשמוע מ"מ דהיינו כדי לקרותה בציבור אפ"ה לא ק' לרב דמודה רב שמצוה מן המובחר לקראתה בציבור דרוב עם כל מאי דאיפשר משום פרסומי ניסא ומשום ברוב עם הדרת מלך אלא שהוא אומר דבזמנה מיהת אינו חייב לטרוח ולקבץ עשרה מן השוק ורב אשי סבר שחייב הוא לחזור אחר י' אפי' בזמנה וכן נראה בירושלמי בכולהו אמוראי דהתם אזלי בשיטתיה דרב ושמואל דהלכה כותיה כדפסק הרי"ף ז"ל מיהו לאו מטעמא דידיה דהא פרישנא דהא דר' לא פליג אדרב אשי ואע"ג דחש לה רב אשי לפנים משורת הדין הוא דעבד:

ומגלה שלא בזמנה דקאמר פרשי ז"ל דהיינו י"א וי"ב וי"ג דבני כפרים ותי' דהא בטלה ליה הקדמת כפרים דהא קי"ל כרבנן דאמרי אין קורין אותה אלא בזמנה והיכי שקלו וטרו רב ורב אסי אליבא דר"ע ויל דעיקר פלוגתא דידהו היינו משום מגלה בזמנה ובהא הוא דפליגי ואידך נקטי ליה אגב גררא ואחרי' פי' דהאי שלא בזמנה היינו כשחל י"ד או ט"ו בשבת שהכרכים או העיירות מקדימין ליה או לע"ש ונכון:

ולענין המפרש בים והיוצא בשיירא אי' מרבנן ז"ל מ"ד שדינו ככפרים דמקדים לקרות ביה בי' ומסייע מן התוס' דתניא המפרש בים והיוצא בשיירא קורא בי"ג וי"ג לאו דוקא אלא חדא מינייהו נקט וה"ה לי"א או לי"ב דמ"ש וזה דעת בעל המאור זקנו של מורי רבינו נר"ו:

ואיכא מ"ד כיון דבטלה להקדמת כפרים ליכא מאן דקרי בי"א ולא בי"ב אלא בי"ג קורא אם הוא בן עיר דהא כשחל י"ד להיות בשבת קורין בע"ש אליבא דת"ק ולא דחינן י"ד לה' שהוא י"ב אלא כשיש שם כפרים והיינו דנקט בתוס' י"ג דוקא ויש נוסחא דגרסי' בה בי"ד וכן הוא בבעל העטור ומפרשי לה בבן כרך שבא לפרוש שקורא ביד כבן עיר שי"ד הוא זמן הרוב אבל בזמן אחר לא קרי כלל לא בן עיר ולא בן כרך והדעת מכרעת כלשון הראשון דהא לא בטלו הקדמת כפרים אלא מטעמא דמסתכלין בה וביחוד זה דליכא למיחש להא מוקימנא אדיניה דכיון שרוצה לפרוש בים או ליבשה אין לך בן כפר גדול מזה:

גרסינן בד"ה מי שהיה עובר אחורי ב"ה וכו' דמצוות אין צריכות כוונה ואע"ג דקאי חוץ לב"ה דלא עביד צרוף בהדי צבור שאין צרוף אלא בעומדין כלן ברשות א' כדאיתא פרק כל גגות הא קי"ל הכא דלא בעינן י' בדיעבד ומתני' בדיעבד הוא ואפי' לסברא דהרי"ף

ז"ל דמפרש דברי רב אסי דאפי' בדיעבד בעי' י' אפ"ה א"ל דלגבי מגלה דכיון דליכא שנוי קריאה וברכות בין יחיד לצבור ואין אנו צריכין צרוף גמור משום דבר שבקדושה אלא שאנו רוצים י' משום פרסומי ניסא אע"ג דקאי בחוץ לב"ה וכה"ג לא חשיב צרוף בעלמא הכא סגי כיון ששמע מגו י' דאית להו פרסומי ניסא כנ"ל ותו לא מידי:

מתני' אי זו היא עיר גדולה כל שיש בה י' בטלנים פחות מכאן הרי זה כפר לישנא מוכרח דלענין עיר גדולה גופא ממש קאמר שאין בה י' בטלנים דינה ככפר להקדים ליה ואע"ג דטעמא דהקדמת כפרים מפני שמספיקין מים ומזון לאחיהם עיקר טעמא לפי שיהיו פנויים בי"ד לשמחתם שלא יטרחו לחזור אחר ציבור שהיא מצוה משום ברוב עם הדרת מלך וכיון דבן עיר שאין בה י' בטלנין אין צבור מתאספים כלם בב"ה אלא בי"ה לבד מפני קריאת התורה ולפיכך אלו לא היו מקדימין ליה או לא יקראוה בציבור אז יטרחו כל היום בזה וימנעו משמחת פורים ומ"מ ברוב עם מצוה מן המובחר כדמוכח ממשפחות כהונה ולויה שהם רבים ואעפ"כ מבטלים עבודתן לקרותה עם כל הציבור ברוב עם דאיכא פרסומי ניסא שהוא עיקר מצוה זו ולפי' היה בכלל תקנת כפרים שתקנו אב"ה שאף עיר או כרך שאין בו י' בטלנין ואין מתאספים כלם אלא ליה שיקדימו לקרות המגלה ביה ככפרים עצמן מי' טעמא דבני כפרים לא חלו בהא דלדידהו כיון די"ה מכנפי הרי הם נכנסים בב' ובה' ומקדימין לקרות עמהם לא נאמרו בטלנין אלא לדין בני העיר עצמן והיינו דהדר דקתני ר' יהודה בדין הכפרים אימתי מקום שנכנסין בו בהא תליא מילתא דידהו ולא בי' בטלנין וכבר פרישנא לעיל דעיירות וכפרים וכרכים חד דינא אית להו בגופייהו דאי איכא י' בטלנין בכפר אף הם אין מקדימין ואי ליכא י' בטלנין בכרך אף הם מקדימים ומאי דנקיט תנא שהכפרים מקדימין אורחא דמלתא קתני אבל עקר התקנה כך היתה שכל שא"א לקרות מגלה בזמנה בציבור ואיפשר לו קודם לכן עד י"א שיוכל להקדים וכבר ראינו מי שפי' דמתני' דקתני הרי זה כפר וכדקאמר ריב"ל לעיל נידון ככפר היינו לענין שאין הכפרים מקדימין שם לי"ה אבל עיר וכרך עצמו לעולם אינם מקדימים וזה טעות גמורה:

באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין פי' באלו היינו כפרי' דמקדימין א"נ עיירות או כפרי' שחל זמנם שלהם בשבת שמקדימין לקרא כדתנן במתני' ובתוספתא שונה ג"כ תרומת שקלים ופי' שאם חל א' באדר בשבת שמשמיעין על השקלים קודם לכן כדי שלא יתמעט זמן של חצות כדסברו למימר קמן במכלתין לענין הקדמת פרשת שקלים:

עוד אמר שם אבל סעודת פורים וסעודת ר"ח מאחרין ולא מקדימין ופירשו בירושלמי שאם חל פורים בשבת מאחרין הסעודה עד אחר השבת כדי שתהא שמחת פורי' ניכרת

ולא תתערבב בסעודת שבת ודרשי' לה מדכתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה את ששמחתו בב"ד יצא זה ששמחתו תלויה בידי שמים ואין הירוש' הזה ברור דהא כי כתיב ולא יעבור אפי' אשמחה נמי הוא דנזכרים ונעשים כתוב שם ואפי' לא' בשבת יום הוא בדידיה נמי איכא ולא יעבור לבני י"ד למ"מ וה"ה לשמחה דהא איתקש ולא הוצרכו לומר סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא משום דכתיב ימי משתה ושמחה אלא משום ליל י"ד לבני עיירות נמי דאלו משום ליל יציאת י"ד הא מט"ו הוא ומולא יעבור נפקא וכן פרש"י ז"ל וי"מ דכי כתיב בתוספתא סעודת פורים מאחרין לפי גמרא דילן לא שמאחרין אותה עד זמנה וכענין שאמרו בגמרא שמחה לא נוהגת אלא בזמנה וכלפי שאמר מקדימין ליה אמר בזה מאחרין וזה מן הלשונות שבתלמוד שעניינם מתחלף ובסעודת ר"ח פי' שהיא סעודה שהיו עושין אותן כשהיו עולין לקדש את החדש ולעבור השני' כדאיתא בסנהדרין דאלו בר"ח לא אשכחן סעודה אחריתי דהא קיל דאי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל:

אבל בזמן עצי הכהנים וט' באב וחגיגה והקהל מאחרין ולא מקדימין פירשו בגמרא טעמא דט' באב משום דאקדומי פורענותא לא מקדמינן וה"ה בשאר צומות אלא משום דט' באב קביע טפי ובו השלוחין יוצאין דאלו אידך לא קביעי ואם רצו מתענין רצו אין מתענים נקט ט' באב ובתענית שלפני פורי' שנהגו להקדימו ליה משום דההוא תענית תשובה היא ולית בה משום אקדומי פורענותא כלל ולא עוד אלא שתענית יחיד היא כמו שכתבנו לעיל ופרשת הקהל שחל להיות בשבת שמאחרין אותו לאחר שבת פירשו בירושלמי הטעם מפני שהיו צריכין לבימה שעולה בה המלך כשקורא להם וא"א לעשותה בשבת ואם היו מניחין אותו שם מיום ו' היתה מדחקת לעזרה ולפי' מאחרין אותו עד יום ב' של חג שהוא חולו של מועד:

גמרא תנא י' בטלנין של ב"ה פי' שיש שם בעיר י' אנשים כעין תלמידים וכיוצא בהם שבטלים ממלאכת השוק ומזומנים לב"ה ערבית ושחרית ולא סוף דבר שיהיו ממונים לכך מן הציבור כדברי רש"י ז"ל וכן מפ' בירוש' ועכשיו שנהגו העם להשכים ולעריב לב"ה דינו כאלו יש שם י' בטלנין אלא דמ"מ כבר בטלה הקדמה הואיל ומסתכנין כדאיתא לעיל:

א"ר אבא א"ר שמואל מנין שאין מונין ימי' לשנה פי' שכל ענין שהולכין בו אחר שנה מונה יב חדש מיום ליום כדרך שב"ד קובעין ואין מונין ימות החמה כפי מה שהיא אם שס"ה אם שס"ד וכן אין מונין שעות לחדשים אלא לימים כפי מה שהוא נקבע ואע"פ שעודפות ממנו או חסרות שעות כפי המולד הרי שאמר הרי זה גטך אם לא באתי חדש

פלוני והוקבע החדש כ"ט ובא תחלת ל' אע"פ שעדיין יש משעות החדש שעבר יום ל' אין ל' זה בסופו מן החדש הבא אין בכך כלום והרי קיים תנאו ובטל הגט וכן כל כיוצא בזה:

תניא חגיגה וכל זמן חגיגה מאחרין ואמרי' בשלמא חגיגה מאחרין דאקלע בשבת אלא זמן חגיגה מאי היא א"ר הושעיא ה"ק חגיגה בזמנה בשבת או עולת ראיה דאקלע אפי' בי"ט שהוא זמן חגיגה דשלמים קרבים בי"ט אבל לא אדלאחריו ומני ב"ש דס' בי"ט דאיכא צורך הדיוט וקרינא ביה לכם אבל עולה דכלה לגבוה אינה קרבה דקסבר לכם אבל לא לגבוה אבל ב"ה פליגי עליה וסברי דעולות נמי קרבות בי"ט וכי כתיב לכם לכם ולא לגוים:

רבה אמר ה"ק חגיגה וכל זמן חגיגה מאחרין טפי מהכי לא תנן מי שלא חג י"ט הראשון של חג חוגג כל הרגל וכו':

אמר ר' אלעזר א"ר חנינא ר' נטע נטיעה בפורים ורחץ בקרונה של ציפורי בי"ז בתמוז פי' דאלו מדינא כל ד' הצומות אסורין בכל חומרי תענית רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה בט' באב עצמה דכלהו בחד קרא כתיבי ובחדא מחתא מחתינהו ודין תענית צבור החמור בכל א' מהם אלא דבימי רבינו הקדוש דהיינו ר' אין שלום ואין שמד הוה ואמרי' במס' ר"ה דכל שאין שמד ואין שלום רצו מתענים רצו אין מתענים שכך התנו נביאים שגזרו אותם דיש שלום היינו שישראל שרויים על אדמתן ואין שמד שמחה יש שמד צום אין שלום ואין שמד רצו מתענים רצו אין מתענים ולפיכך רחץ ר' בי"ז בתמוז ואפ' דה"ה שאכל דרצו אין מתעני' כלל אלא דנקט רחץ דמיפרסמא מילתא א"נ לא אכל כיון דנהוג בה איסורא כגון בזמן הזה נהגו בו עניוי שלא לפרוץ גדרם של ראשוני' שנהגו כן אלא לדידי מסתבר שלא תלו הנביאי' ברצו אלא חומר התענית דהיינו רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל אבל לא לאכילה שאין בדין שיהא בית אלי"ם ועיר הקדש חרבה ואנו אוכלים ושותים והינו דקאמר שרחץ ודוקא רחץ וחביריו אבל לא אכל ובזמן הזה ג"כ שאין שמד ואין שלום חייבין אנו להאסר באכילה מגזירת הנביאים ולא בתורת מנהג בלבד:

דף ה:

ומה שרצה לעקור ט' באב פי' בתו' שלא רצה לעקרו לגמרי אלא לקבעו בי' או בי"א משום דק"ל דט' באב אינו תלוי ברצו הואיל והוכפלו בו צרות ומפני זה היו שלוחי' יוצאים בו כדאיתא בר"ה וא"כ היאך היה איפשר לו לר' לעוקרו דהא אין ב"ד זה יכול

לבטל דברי ב"ד חבירו אלא א"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין ולא ירדתי לסוף דעתם דא"כ אפי' לעקרו לי' או לי"א לא היה יכול דכיון שהראשונים קבעוהו בט' באב אף בזה יש משום ביטול דברי ב"ד חבירו וכדמוכח בהדיא בריש מכלתין גבי הקדמת בני כפרים ועוד דהא מתשובתו של ר' אבא בר זבדא שאמר לא כך היה מעשה אלא ט' באב שחל להיות בשבת ודחינהו לאחר השבת ואמרי' הואיל ונדחה ידחה כלומר ידחה שנה זו בלבד משמע לכאורה דלר' חנינא ר' היה דוח' אותו לעולם ולכך השיב לו שלא אמר אלא לאותה שנה והנכון דר' היה רוצה לעקו' ט"ב כגון י"ז בתמוז משום דשורת הדין אין הפרש ביניה' בגזי' נביאי' כדברי הראשוני' ז"ל שלא להתענות בו כלל דחומרי דתענית וחכמים לא הודו לו בזה לפי שהוכפלו בו צרות ואין ראוי לנו להקל בו אע"פ שאיפשר כן מגזירת נביאים ברצו אלא שישראל חסירים לא רצו להקל בו מטעם זה ולפי' היו שלוחים יוצאים בו מש"כ בשאר תעניות וזה טעם קצת רבותי והוא טעם נכון וברור:

א"ל טובים השנים מן הא' פרשי ז"ל אלו לא שמעת אתה הייתי טועה בדבר עתה טוב לי שלמדתני האמת פי' לפי' טובים מן השנים שהא' שומע לחבירו ואם הוא טועה מתקנו ובשם בעלי התוס' ז"ל שמעתי שכך אמר לו אני ור' חנינא שהעיד בדברי שנים וטובים להאמין ממך שאתה יחידי ודברי רש"י ז"ל נראין יותר דהא כיון דר' אלעזר בשם ר' חנינא קאמר לה לא חשיב אלא בחד ויחיד אליו ר' אבא בר זבדא שמעיד שהיה בשעת מעשה:

הא דאמרינן שמחה מלמד שאסור בהספד נראה דה"ה שאין נוהג בו אבילות יום ב' שהוא של דבריהם לדברי הכל דאתי שמחה דרבנן דרבים ודחי אבילות דרבנן דיחיד וכדאמרינן דכותה אבל אינו נוהג אבילותו ברגל פי' ואפי' למ"ד דאבילות לילה דאורייתא ואתי עשה דשמחת רבים דהיינו ושמחת בחגך ודחי עשה דאבילות דיחיד וה"ה בהא אבל אם הוא יום מיתה וקבורה דהוי דאורייתא נוהג בו אבילות בשם שנוהג ביום ב' של דבריהם דלא חמירי האי מיניה ואע"ג דאמרי' בפ"ק דכתובות מי שמת אביו של חתן או אמה של כלה מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה וכו' ונוהג ז' ימי המשתה ואח"כ נוהג ז' ימי אבילות ומשמע שקברוהו בו ביום דהוי אבילות דאורייתא ואפ"ה נדחה מפני שמחתו שהוא לו ברגל דרבנן התם משום שמחת ימי חופתו שלא תהא אבילות במקום חופה עשאוהו חכמים כעין רגל של תורה שב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה אבל משום שמחה זו של פורי' לא דחו אבילות של תורה ויש אומרים שלא אסרו אלא הספד שהוא דבר של פרהסיא אבל אבילות נוהג בצינעה בתוך ביתו ואפי' אבילות יום ב' ואילך שהוא מדבריהם:

משתה מלמד שאסור בתענית פי' ומ"מ כיון דאכל אפי' מיני פירות שוב אין בו אסור דומיא דמועד דאי בעי לא אכיל אלא פירות מיהו חייב לקיים מצות סעודה כל שאפשר. ותענית חלום מותר בו אפי' ליחיד וציבור שהיו מתענים ופגעו בפורים אין מפסיקין כדא' ובדכתא בהדיא:

הא דאקשינן והא ר' בטבריא הוה משמע דהכי קים והכי אשכחן במס' ע"ז דבעא אנטונינוס דתתעביד טבריא קלניא ומשמע שא"ל כן לכבודו מפני דרב וכל התלמידים אבל בכתובות פרק אלמנה נזונית ר' בציפורי ומקום מוכן לו בבית שערים ובמס' סנהדרין אמר הלך אחר ב"ד יפה אחר ר' אליעזר ללוד עד אחר רבי לבית שערים וי"ל דמתחלה הוה בטבריא ואח"כ בציפורי ובית שערים:

והא דאקשי' והא ר' בטבריא הוה וטבריא מוקפת חומה מימי יהושע ב"נ. איכא דקשיא ליה היכי קאמר הכי בפשיטותא דאדרבא אמרינן בסמוך דפשי' מילתא דגבי בית בבתי ערי חומה לאו מוקפת חומה היא מדכתיב סביב פרט לטבריא שימה חומתה ועוד דהא בתר דפריק ליה דר' בי"ד נטע הדר פריך ליה ומי פשיטא ליה מילתא דטבריא מוקפת חומה היא והא חזקיה וכו' ועוד היכי מפרקי' לר' פשיטא ליה לחזקיה מספקא ליה גבי מילתא דפשיטא ליה לר' מספקא ליה לחזקיה והלא יש לו לסמוך על ר' ומפרקי' דה"ק ר"ל אותם שהוקשה לכם כך תירצו והיינו הרשב"א שתירץ כך והא טבריא מוקפת חומה ועוד אמבצר היא דכתיב קרא בהדיא בספר יהושע ערי מבצר הצידים צר חמת רקת וכנרת וכיון דערי מבצר היא ?ביב"ן מאן לימא לן דלא ס"ל לר' דיש לה דין מוקפת חומה לכל דבר ולא דריש פרט לטבריא שימה חומתה וכדי למיקם אסברא דר' מקשה הכי לימא ר' בט"ו הוה וכי נטע בי"ד נטע והדר אקשי ליה והיכי נימא דפשיטא דטבריא מוקפת חומה היא לכל דבר דהא חזינן דחזקיה מספקא ליה ופריק דחזקיה מספקא לענין בתי ערי חומה מיהא משום דחייש לאידך מתניתא דפליג אר' דריש סביב פרט לטבריא ולההוא תנא אף למ"מ דינה כן דלית לה דין כרכים ואע"ג דלקמן אמרינן דלאו היינו ספקיה דחזקיה לענין בתי ערי חומה ומספקא אי חיישינן להיא מתני' אי לאו כן אמרו בירוש' חזקיה קרי ביד ובט"ו חשש על הדא דתני רשב"י ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה פרט לטבריא שימה חומתה:

והשתא לא תיקשי לן הכי מספק חזקיה במאי דמודו ר' ועביד ביה מעשה דחזקיה חיישינן דר' עיקר טעמיה משום דלא קפדינן אטבריא משום שצידה אחת ים ואף לענין בתי ערי חומה וכ"ש למ"מ אלא לר"ש דפשיטא ליה לענין בתי ערי חומה שאינה מוקפת בתי חומה מספקי' אי חיישינן להיא דר"ש א"נ והוא הנכון לפום סוגיא כדלקמן

דלחזקיה פשיטא ליה לענין בית בבתי ערי חומה דהלכתא כאידך מתניתא דרשב"י ומ"ה מספקא ליה לענין מ"מ דילמא הכא נמי כך דינא דטעמא דכרכין משום דמכסו והא מגליא הא אלו ס"ל כר' לענין בתי ערי חומה תו ליכא ספיקא לענין מ"מ ובירושלמי נמי ה"ה דחיישינן למ"מ משום הא דר' שמעון דהלכתא כותיה לענין בתי ערי חומה כנ"ל לפי שיטה זו ואתיא שפיר בההוא דלקמן מיהו אכתי לא מחוורא דלישנא דחיקא הוא ודאי בהדיא פריך תלמודא והא טבריא מוקפת חומה הוא כלומר ופשי' מלתא דקרו בט"ו ותו אמאי מוקמינן פלוגתא כרבי ומתניתא דלקמן משמע דלכ"ע ולהכי אקשי' מיניה ואמרי' בהדיא הא ודאי לאו חומה היא דתניא וכו' והנכון דתלמודא דפריך הכי סמיך אסוגיא דערכין דאסיקנא טבריא אע"פ שאינה מוקפת חומה מיב"ן לבתי ערי חומה מפני שימה חומתה אפ"ה לענין מ"מ דין כרכים יש לה כיון דמגניא מאויבים ומוקי ר' בהלכתא ופריך דטבריא מוקפת חומה מיב"ן כדכתיב ערי מבצר וכיון שהיא עיר מבצר להגן מאויבים דינה ככרכים למ"מ דר' בר ט"ו כדאמרינן וכי נטע ביד נטע והשתא דייק תלמודא על המקשה היכי פשיטא ליה דטבריא מוקפת חומה היא לענין מ"מ דפריך הכי בשיטתה דהא חזי' דחזקי' מספקא ליה ודחי' דחזקיה מספקא ליה משום דלא שמיע ליה הא דר' אבל ר' פשיטא ליה דאנן לר' קאמרי' ומוקימ' ליה כהלכתא ובדין הוא דמצי למפרך היכי מספק חזקיה במאי דפשיטא ליה לר' דליכא תנא דפליג עליה אלא דמצי' לדחויי דלא שמיע ליה האי עובדא דר' ולא קים ליה בגויה ואידך פירכא עדיפא לן ואמסקי' ל"ק כלל דאפי' נטע ר' איסור מלאכה לא קבילו עליהו ונטיעתו דר"י אינה ראיה שלא היה פורים וזה נ"ל עיקר:

ואסיק' דמלאכה שריא בפורים אלא היכא דנהוג איסורא מאן דעביד מלאכה עובר משום בל תטוש תורת אמך דתניא דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירו בפניהם:

רב לטייה להההוא גברא דעבד הכי וכיון דכן איפשר דבר שמתא הוא כדאמרי' לעיל ולישמתיה שמתי:

ופסק דכיון דלא צמח כי תניה היינו שמותיה ויש לחלוק ולומר דמעיקרא דהוה ס"ל דאסור במלאכה ביומו הוה מקשינן דלשמתיה משום דהוי עבריינא ומשמתינן אמאן דעבר אדרבנן כדאיתא פרק מקום שנהגו אבל השתא דליכא איסורא דגזירת נביאים אלא משום בטול מנהג עולי מלט לייטי' שמוטיה לא משמטינן ליה בכה"ג כנ"ל. :

ואי בעית אימא באתרא דר' נמי נהוג ור' נטיעה של שמחה נטע כדתנן עברו אלו וכו' פי' וכיון דבתענית צבור אסרינן נטיעה זו מפני שהיא נטיעה של שמחה דינא הוא דתשתרי לפורים שהוא יום שמחה:

גופא חזקיה קרא מגלה בי"ד ובט"ו מספקא ליה אי מוקפת חומה מיב"ן או לא איכא דק"ל א"כ אנן בח"ל במקומות אלו דמספקי' בהו נקרי בי"ד ובט"ו ועל מה סמכו כל העולם בי"ד לבד וי"ל אלו מדינא מספקא לן לית לן למקרי כלל דספיקא דרבנן הוא מדברי קבלה בשל דבריה' ולקולא אלא משום דלא נימא דלאו ישראל וגם משום פרסומי ניסא אית לן למעבד חד יומא לבד מיהת היינו יום י"ד דקרו ביה רובא דעלמא וחזקיה ורב אשי דלקמן מדת חסידות נהגו בעצמן לקרא בי"ד ובט"ו וכ"ת היכי מקשי' לעיל מחסידותיה דחזקיה דדילמא לר' נמי מספקא ליה וקרא בחד בדיניה א"נ דקרא תרי יומי אבל לאסור מלאכה דינן ביום א':

וי"ל דהיינו קושין דאלו מספיקא שורת הדין לקרא בי"ד שהוא זמן הרוב וראוי לעשותו עיקר לקריא' לברכ' ולכל דבר אבל שני מקרא קרי בלא ברכה דלא מברכינן אספיקא דרבנן וה"ה דמקלינן בה לאידך חומרי ולהכי אקשי' דאם איתא דר' מספקא ליה בחזקיה בט"ו הוא דהוה נטע ולא בי"ד שהוא עיקר והיכי אמרת דנטע בי"ד אלא ודאי קים ליה דבר ט"ו הוא כך תירץ הרמב"ן ז"ל ועיקר:

ושמעתי מפי הרשב"א נר' שאין כל הדברים האלו אמורים אלא בא"י או במקומות הקרובים לשם שהיה דינו ידוע בשעת תקנת נביאים אם היה בן ט"ו או בן י"ד שהיו יודעים הטב בהקפן וכיון שנגזר דינם מתחלה בודאי כשנשתנו דינם אח"כ ראוי לנהוג מדת חסידות לקרא בב' ימים כי היכי דלקרי ביום שנגזר עליו ממה נפשך אבל בח"ל שלא היו ידועות להם בשעת התקנה כך היא דינם מתחלה שכל שהוא ודאי מוקפת חומה מיב"ן יקראו בט"ו וכל שהוא ספק יקראו בי"ד ונכון הוא. ובזה נתקיים יפה מנהג שלנו ומי' אסורין הן בהספד ותענית בי"ד ובט"ו מדכתיב במגלת תענית את יום י"ד ויום ט"ו יומי פוריא אינון דלא להתענאה ודלא למספד בהון ואמר רבא לא נצרכה אלא לאסור את של זה בזה ולפי' נהגו שלא לומר תחנונים בשניהם וכשנתעברה השנה קי"ל בפירקין דלענין הספד ותענית זה וזה שוים ואין נופלים על פניה' ואין אומרים תחנונים בשני אדרים בי"ד ובט"ו של כל א' מהם. אסקינן דספיקיה דחזקיה בפרזים דקרא אי בעינן למימר דמיגלו וטבריא הא מיגליא מצדה האחד או דילמא מיגלו שהם פתוחים ליכבש טבריא הא מוגניא ור' יוחנן פליג עליה בירושלמי וקרא בהו בט"ו כיון דמיגניא ואסיקנא כותיה בגמרא דילן במסכת ערכין בפרקא בתרא:

ה"ג וכן עיקר בנסחי ר' אסי קרא בהוצל והיינו הוצל דח"ל ול"ג בהוצל דבנימין מיהו אפי' גרסינן ליה דין ח"ל כא"י בענין זה כדכת' בריש מכלתין:
אבל לאוקומי גרסא כלומר שלא ישכח תלמודו ס"ד היא:

דף ו.

אלו טרסיאות וקרקסיאות פי' לאו בתי ע"ז כפרש"י ז"ל דא"כ לא יעשו מהם בתי מדרשות אלא מקו' קיבוץ חכמים שלהם היה וכן פר"ח ז"ל:

דף ו:

תנן קראו את המגלה באדר הראשון פי' אח"כ כפשטיה דלישנא דקי"ל שמעברין אותה כל אדר וכ"ש כשנתעברה קודם לכן ועברו וקראוה שחוזרין וקורין אותה:
אין בין אדר א' לאדר ב' אלא מ"מ ומתנות לאביונים קס"ד דמתניתין כפשטיה שאין בין אדר זה לאדר הב' אלא מ"מ וכל הני הא לענין פרשיות זה וזה שוין כלומר אותן ד' פרשיות שהן שקלים וזכור ופרה אדומה ופ' החדש ואיכא שלא אמרו לענין פרשיות זה וזה שוין אלא לפ' שקלים ופרשת זכור בלבד שהן מענין אדר ופורים ובהם נמי דוקא בדיעבד יוצאין בקריאתן של אדר א' אבל פרשת פרה והחדש שהם בשביל ניסן שאף פרה צריך להזהיר טמאי מת שיטהרו לפסחיהם ואעפ"י שהיתה שריפתה בב' בניסן מקדימין אותה לפ' החדש להקדים טהרתן של ישראל כדאיתא בירושל' וכיון דכן הנהו לדברי הכל באדר ב' שהוא סמוך לניסן מבעי למקרי ואפי' קראום באדר א' ולא מחוור מדמסתים ליה תלמוד' הא לענין פרשיות אלמא בכלהו מיירי ורבנן כחד ירחא תקנום כולהו וכיון דקרו אידך קמייתא ה"ה לאידך אעפ"י שמקדים אזהרתן ופי' עניינם ימים רבים קודם ניסן:
מני מתניתין לא ת"ק רשב"ג היינו ת"ק אמר רב פפא וכו' דת"ק סבר לכתחלה בב' פי' לאו ב' דדייק הכי לישניה אלא דסברא הוא שמצותן לכתחלה בחדש שקורין בו את המגל' מיהו מקרא קאמר שחוזרין וקורין אותה שמעי' דס"ל דאי קרו בראשון קרו:
ור' אלעזר בר' יוסי סבר דאפי' מ"מ לכתחלה בראשון לישנא מוכח שכך הוא שינוי מצותו לכתחלה. ולא עוד אלא דטעמא דאי לא קרו בראשון לא קרו להו בב' דהא טעמא דידיה משום דדריש בכל שנה ושנה לאדר הסמוך לשבט וכי היכי דרשב"ג דדרשי' ליה לאדר הסמוך לניסן אין קריאה בראשון כלל דלעכב בא הכתוב אף לר' יוסי אין קריאה

בב' כלום וכ"ת א"כ מה היא דקתני שכל המצות הנוהגות בב' נוהגות בא' דמשמע דב' עיקר נ"ל דלרבנן קאמר שכל המצות הנוהגות לרבנן בב' נוהגו' אליו בא':
ורשב"ג סבר אפי' פרשיות נמי אע"ג דקרו להו בראשון הדרי וקרו להו בב' ואסיקנא דלעולם מתני' כרשב"ג ומתניתין ה"ק אין בין י"ד של אדר הראשון לי"ד של אדר הב' אלא מ"מ ומתנות לאביונים אבל לענין פרשיות לא איירי כלל ואמתנתין הכי דייקי' הא לענין הספד ותענית זה וזה שוים ואיפסיקא הלכת' כרשב"ג ולפי הרי"ף ז"ל משנתינו כדפרישנ' אליבא ולא הביא מחלוקת פרשיו' כלום וסתמו בפירושו דברי פי חכם חן:
בשלמא ר' אלעזר בר' יוסי מסתבר סתמי' למדרש קרא הכי משום דמסייע עלה טעמא דאין מעבירין על המצות ופירושו בעלמא שאם באו לידו ב' מצוות שיתחיל באותה שבאת לידו תחלה ולא ימתין לאחרת וגם לא יניחנה בשבילה וכדאמרינן במסכת יומא פ' אמר להם הממונ' דישון מזבח הפנימי קודם להטבת ה' נרות מ"ט אביי אמר גמרא גמירנא סברא לא סבירנא רבא אמר כר"ל דאמר אין מעבירין על המצו' וכי פגע ברישא דמזב' פגע ברישא ונקטי' מיניה דה"ה שלא יאכל אותה כיון שלא הגיע זמנה וכדתנן התם מצות העומר לבא מן הקרוב וטעמא לפי שאין מעבירין על המצות להניח הקרוב ולילך לרחוק:
אלא רשב"ג מ"ט דריש הכי דהא קרא לא דייק הכי טפי מהם ופרישנא דקסבר מסמך גאולת אדר לגאולת ניסן עדיף הילכך היא הנותנת למדרש:

דף ז.

הכי דאמרי שלחו לה הלא כתבתי לך שלשים ולא רביעים ופרש"י ז"ל בג' מקומות יש לנו לכתוב מחיית זכר עמלק ולא יתר ולא נתיר' דמה ענין עמלק לפסוק זה לפי' פירושו וכו' כי שלמה אמר שכתב ג' ספרים ולא היה איפשר לו לכתוב יותר וכיון שהוא לא היה איפשר לו להוסיף עוד על כתב הקדש היאך נכתב אנו ספר שלך וכן דרשו במדרש פסוק זה על שיר השירים וקהלת ומשלי:
א"ר יהודה אמר שמואל אסתר אינה מטמאה את הידים פי' שאינה מכלל כתבי הקדש שגזרו חכמים האוחז אותם ערומים אפי' ידיו רחוצות יהיו ידיו שניות לטומא' לענין תרומה כדאי' בפ"ק דשבת ופרכי' למיימרא דסבר אסתר לאו בר"הק נאמרה והא איהו קאמר דבר"הק נאמר' ופרקי' נאמר' לקרות ולא נאמרה ליכתב ואוקימנ' כרבי יהושע ופרש"י שלא ניתנה ליכתב כלל אלא לקרותה על פה וא"ת הא תנן קראה על פה לא יצא יש לומר דההיא דר"מ ואידך תנאי היא ור' יהושע ור' שמואל לא סברי לה מי'

ק"ל הא דאמרינן בפרק הקורא רב ושמואל דאמרי תרויהו לעז יונית לכל כשר ואינהו דאמור כרשב"ג ומהדרינן דאי הוה אומר הל' כרשב"ג הייתי או' ה"מ ספרים אבל מגלה דכתיב ככתבם וכלשונם לא כלומר הייתי אומר לא הוה שרי שתכתב יונית בספרים קמ"ל אלמא רב ושמואל כתיבא בעו והא לא קשיא כלל דא"כ ה"ק דאי אמרי' הלכה כרשב"ג ה"א דוקא בספרים עביד יוני כאשורי בין ללשון בין לכתב אבל לענין מגלה הרי יונית כשאר לשונות קמ"ל לעז יונית לכל כשר ויוצא כל אדם בשמיעתו אבל כתי' לא בעינן כלל מיהו הא ודאי קשיא דאמר שמו' בההוא פירקא הקורא במגלה הכתובה בין הכתובים לא יצא ואי לא בעי כתיבה אמאי לא יצא לא תהא אלא קריאה על פה ויש לומר דשמואל ה"ק שלא ניתנה ליכתב בכלל ספרי הקדש עד שתה' כמותה לטמא את הידים אבל מ"מ ניתנה ליכתב שלא תהא ע"פ והקוראה ע"פ לא יצא ומאי דאוקימנא כר' והושע משום דר' יהושע נמי ה"ק שלא תהא בכלל ספרי הקדש כדאמרינן שלשים ולא רבעים ולא חשיב רביעי אלא כשנמנה עם הג' ואסתר היתה רוצה שיכתבנ' לדורות עם כתבי הקדש ואי ק"ל הא דאמרינן מסכת יומא פרק אמר להם הממונה מפני מה נמשלה אסתר לאילת השחר לומר לך מה שחר זה סוף כל הלילה אף אסתר סוף כל הניסים ופרכי' והא איכא חנוכה ופריק ניתנה ליכתב קאמרי' הניחא למ"ד ניתנה אלא למ"ד לא ניתנה ליכת' מאי איכא למי' דאלמא מ"ד שלא ניתנ' ליכתב היינו שלא ניתנה ליכתב כלל דומיא דחנוכה דאי נתנה למכת' מה שאין כן בחנוכה שאסור לכותבה (א"ה נר' דצ"ל מאי קשיא ליה או דאימא וכו') וי"ל דכל שלא ניתנה ליכתב בכתבי הקדש ובקדושת' לא חשיבא כתיב' עד דנימ' בה שהיא סוף כל הניסי' וליכ' שבחא בהא כולי האי א"נ מסתבר לי דהא מקשינן דודאי לישנא דסוף כל הניסים לא שייך שנכתבה לעצמה אלא כשהיא בכלל כל כתבי הקדש והיא סוף להם ודומיא דשחר זה שהוא מכלל לילה והוא סוף לה ואינה חלוק לעצמו:

אמר שמואל דידי עדיפא מכלהו קיימו וקבלו היהודים קיימו למעלה מה שקבלו למטה ומנא ידעינן אלמלא שנאמרה ברוח הקדש ובמסכת שבת דרשי לה מדרש' אחרינ' תרתי ש"מ:

תני רב יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו ב' מנות לאדם א' כלומר לרעהו העשיר ומתנות לאביונים ב' מתנות לב' בני אדם ר' יהודא נשיאה שדר ליה לרב הושעיא אטמא דעגלא תליתא וגרבא דחמרא גרש"י שלח לו קיימ' בנו רבי' ומשלוח מנות ופי' דהכא מנות איכא ול"ג הדר שלח ליה איהו אבל בכלהו נסחי גרסינן קיימת בנו רבי' ומתנות לאביונים פי' שלא היתה יקרה התשורה בעיניו ואמר שאינה מתנה לאד' כמוהו ולא יצא ידי חובת

משלוח מנות איש לרעהו הדר שלח ליה כלומר ר' יהודא נשיאה גופיה עגלא תליתאה ותלת גרבי יין שלח ליה קיימת בנו רבי' ומשלוח מנות איש לרעהו כלומר שזו התשורה הראויה לך ומסתברא דמתנות לאביונים היינו אפי' בב' פרוטות דשוה פרוטה חשיבא מתנה אבל לא בפחו' כדאיתא בגטין ובדוכתי אחריתי:

גרסינן בגמ' דב"מ פרק השוכר את הפועלין מגבת פורים לפורים ואין מדקדקין בדבר ואין העני רשאי ליטול מהם רצועה לסנדלו וה"פ כל מה שגבו ביום פורי' סתם הרי זה כמפור' ואין הגבאין רשאין לחלקו לעניים ולקנות דבר אחר אלא לצורך סעודת פורים של עניים וקתני עלה בתוספתא ומגבת העיר לאותה העיר ואין מדקדקים בדבר פירשו בירוש' שכל הפושט ידו ליטול יתנו לו לומ' שנותנין לכל אדם ואין מדקדקין אם הוא עני וראוי ליתן לו שאין נתינה זו מדין צדקה גרידתא אלא מדין שמחה שהרי אף לעשירים יש לשלוח מנות ולפי' נהגו ליתן מעות פורים לגוים ואפי' עשירים שכיון שאנו נותנים לכל אדם אם לא ניתן להם יהא שם איבה וכדתנן מפרנסין ענייי גוים עם ענייי ישראל מפני דרכי שלום ויש ג"כ בכלל אין מדקדקין בדבר שאין נותנים להם צורך סעודת פורי' בדקדוק וצימצום אלא בהעדפה וכמ"ש בתוספת' אין מדקדקין במגבת פורים אלא שוחטין את העגלים לרוב ושוחטין אותם ואוכלין ואם יותר ימכר ויפול לקופה של צדקה ומאי דקתני סיפא ואין העני רשאי ליקח מהם רצועה לסנדלו אוקימנא כר"מ דאמר כל המעביר על דעתו של ב"ה נקרא גזלן וכאידך דתניא הנותן דינר לעני ליקח בו חלוק לא יקח בו טלית וכו' ולית הלכתא כוותיה בחד מהני אלא רשאי העני לעשות מהם כל צרכו דנותן לא קפיד כהאי ומראה מקום הוא לו דאיהו לצדקה נתכוון ולעשו' מצות בוראו ועני ליעביד בנפשיה הרי זה כנותן מעות לביתו או לאחרים לקנות בו קרקע או להנש' בהם שאין קפיד' בדבר מן הדבר עד שיתננה בפי' אלא תעשה מהם מה שתרצה וכן דעת רבותינו נר"ו וכבר כתבתי במס' כתובות ושכיב מרע שהקדיש לעניים וצוה שיחלוקו פירותיו על יד קרוביו בזמן ידוע בשנה ודאי קרובים הוי קפידא אבל זמן ידוע לא היא מסתמא דניחא ליה לאיניש שיחלקו אותם בזמן אחר שיראו קרובים שהוא הגון יותר ואין כזה משום מצוה לקיים דברי המת הרי הוא כאותה שאמר האומר תנו לבני שקל בשבת והם ראויים לתת להם סלע שנותני' להם סלע דלזרוזינהו הוא דעבד וכן כל כיוצא בזה מפי רבי' נר"ו:

דף ז:

אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא וכו' סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא י"ח מ"ט ימי משתה ושמחה כתיב הא כתיבנא לעיל שלא נצרכה אלא לילה של פורים שבו קורין את המגלה ואלו לילה של מוצאי פורים מולא יעבור נפקא והא דאמרי' רב אשי ומילא שרי להו למכלי באורתא היינו בלילה של פורים כדכתיבנא:

מתניתין אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד אין בין שבת לי"ה אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בכר' ק"ל דהא מדקתני אין בין משמע דתו ליכא בינייהו ואע"ג דתנן בתענית אין בין ג' ראשונות לג' אחרונות שבאלו מותרי' בעשיית מלאכה ואמרי' עלה דתנא ושייר ההיא מיעוט' דמיעוט' היא דמסתמ' אין בין לא משייר כלל ותו דכיון דאמרת דאין בין לאו דוקא ותנא ושייר מהיכא שמעי' מאי דדייקי' בגמ' על כל חדא מינייהו הא לענין פלו' זה וזה שוין והא מנא לן כיון דתנא ושייר בהני אלא ודאי דלא שייר מסתמא דהא אפי' במקום שאנו אומרין בעלמא תנא ושייר אקשי תלמודא מאי שייר דהאי שייר דלית לן לאחזוקי תנא בשיירנא עד דמשייר תרתי מילי וכיון דכן תמיהא מילתא דהא אין בין י"ט ושבת שייר טובא דהא איכא בינייהו דמזמני' את הגוי בשבת ולא בי"ט ואפי' תימא דחומרי שבת קתני ולא חומרי די"ט הא איכא כמה מילי דשרו בי"ט ולא לצורך אוכל נפש משילין פירות דרך ארובה בי"ט ושוחקין עצי בשמים למילה בי"ט ולא בשבת ודכותה טובא בההיא מכילתא ואפי' תימא דמידי דאורייתא קתני ולא איסור והתר דרבנן ואע"ג דלא משמע הכי לקמן דאמרי' אין בין כהן וכו' דבעי למימר לקמן הא אחריני דמצו תני שזה זדונו בסקילה וזה זדונו במלקות וכדקתני לענין י"ה ושבת ותו גבי אין בין י"ה לשבת ליתני שי"ה אסור באכילה ושתיה מש"כ בשבת אלא שבזו י"ל שלא נצרכה דהיינו עיקר י"ה ונכלל הוא בשמו וגבי במה גדולה ובמה קטנה שייר טובא דכבש יסוד קרן ורבוע וכי נרין וחזה ושוק בבמה גדולה ולא בבמה קטנה כדאיתא בשלהי מסכת זבחים והנכון דכל הני אין בין דוקא נינהו ולא שייר מידי בההוא ענינא דאית ביה מיהו איכ' בינייהו דאין בין דקתני אינו כולל כל דבר אלא דמיירי בענין ידוע ולענין י"ט קאמר שאין בין י"ט ושבת בענין איסור מלאכות אלא מלאכת אוכל נפש בלבד ולהכי דייק עלה בגמ' הא לענין מלאכת מכשירי זה וזה שוים וכן אין בין שבת לי"ה לחומר עונשין אלא שזה זדונו וכו' ולמידק מיניה דלענין עונש תשלומין זה וזה שוין ואין בין במה גדולה לבמה קטנה לענין קרבנותיהם אלא פסחים ודכותייהו ולמידק מינה דלענין קרבנות שאין קבוע להם זמן זה וזה שוין וכלם לא נשנו אלא למאי דדיקינן מינייהו דהוי מוקי בפלוגת' ודאיכא בהו רבותא וכדמוכח בגמ' ואידך מאידך

דאין בין כולל כל דבר והוצרכו ג"כ לדקדוקיהן במה ששוים בהם והשתא דאתית להכי מכיון דבי"ט ושבת איירי בעי איסור והתר מלאכו' ולא אשכח הפרש אלא באוכל נפש שמעי' דס"ל דערוב והוצאה לי"ט כשבת שאינו אוכל נפש ולא צורך י"ט וכגון הוצאת אבנים לבנין דלא אמרי' מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה שלא לצורך אוכל נפש כשהוא צורך י"ט וכדברירנא בדוכתי אחריתי וכן הלכתא ומיהו ק"ל בהא דקתני אין בין ספרים לתפלין ומזוזות וכו' דהא איכא דספרים צריכים שרטוט ולא תפלין וכן ספרים נכתבים על הגויל ולא על הקלף ועל הדוכסוסטוס ותפלין על הקלף ומזוזה על הדוכסוסטוס וי"ל דלא קתני אלא דברים ששוים תפלין ומזוזות ומפורשים מספרים כדמוכח ליש' בהדיא ואלו מזוזה צריכה שרטוט כס"ת וכן נמי לא קתני מילתא בפלוגתא ולא כהלכתא דהא לרבנן צריכין עבוד וכתיבה לשמן מש"כ בתפלין ומזוזו' וכדברירנא במסכ' גיטין אלא כיון דקי"ל כרשב"ג דסבר כלן צריכין עבוד וכתיבה לשמן לא תני לה ואחרים פירשו דלהכי לא תני לה משום דחומרי דתפלין ומזוזות קתני וה"ק אין הספרים קלין מתפלין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין וק"ל דא"כ כי דייק בגמ' הא לענין לטמא את הידים זה וזה שוין ה"פ דהא לענין זה הספרים חמורים כתפלין ומזוזו' והיכי עביד טומאת ידים עיקר כתפלין ומזוזות וספרים טפלים דאדרבא משמע בפ"ק דשבת דעיקר גזי' משום ספרים שלא יאחוז אדם ס"ת ערום ומתרצי' דמשום דאיכא ספרים דקילי בהא כגון הא דאמרי' לעיל קהלת אינו מטמא את הידים מחלקת בשיר השירים דבהני מספקא לן ותפילין ומזוזות חמירי מינייהו נקט האי לישנא אכולהו ספרי' והא דלא קתני בכולי ספרים שתולין בהן בין שטה לשיטה מש"כ בתפלין ומזוזות משום דלא מיירי דלא בעיקר עשייתן ולא בתקון שלהן וזה מבואר. ומזוזה שעשאה כשירה ואלו בספר היא ולהכי לא קתני לה: (א"ה כאן חסר ונראה דכיון לו' לדינים החלוקים בין ס"ת למזוזה דוק ותשכח):

גמרא הא לענין מכשירין זה וזה שוים מתני' דלאו כר' יהודה דתניא אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ר' יהודה מתיר במכשירי אוכל נפש מ"ט דרבנן אמר קרא הוא לבדו הוא ולא מכשיריו ור' יהודה סבר לכם לכל צורככם ורבנן לכם ולא לגוים לכם ולא לכלבי' ובודאי דמודה ר"י דדרשי' לכם ולא לגוים אלא דכבר דתרתי ש"מ דלדידן שרי כל צרכינו ומינה משמע מיעוטא לגוים תדע דהא קי"ל כרבי יהודה והלכה ואין מודין כן כדאיתא במסכת י"ט בהדי' וקי"ל נמי דאין מזמנין את הגוי בי"ט גזירה משום שמא ירבה בשבילו אלא בודאי כדאמרי' ומאי דנקטי' לכם ולא לכלבים אליבא דר"י הגלילי היא ובאשגרת לישן נקיט לה תלמוד' בכל דוכתי' אבל כר"ע ק"ל דסבר לכל נפש אפי'

נפש בהמה במשמ' דהלכה כר"ע מחבירו והא דתנן עיסת הכלבי' בזמן שהרועי' אוכלים ממנה נאפה בי"ט הא לאו הכי לא לאו למימרא דסתם לן תנא כר"י הגלילי כדכתב הרי"ף ז"ל אלא ההוא משום דכל שאין הרועים אוכלים ממנה יש באפייתה משום טירחא יתירתא דסגיא לכלבים בלאו הכי הא מדינא דאורייתא שרי וכשם שאסרו לאפות פת מרובה אלא כשהרועי' אוכלים ממנה מותרת לדברי הכל ואפי' לר' יוסי מדאורייתא ולר"ע משום טירח' ואתי כפשטייהו כלהו סתמי דשרו לטלטל לבהמה אפי' מידי דלא חזו לאדם כלל ואתו כר"ע דכלהו סתמי כוותיה ומה דטרחינן בי"ט לתרוצי אליבא דר' יוסי הני סופלי לחיותא היכי יהבי' ופסקינן דחזו לאסקא ובשבת מטלטלין אותן אגב ריפתא ניחא לן לתרוצינהו דלהוו לכ"ע אבל עיקרא דמלתא כר"ע אתו ומה דאמרי' במס' שבת פרק נוטל דשמואל מטלטל להו אגב ריפת' ורבא אגב לקנייא דמיא משום דאיכא גרעיני פירות דלא חזו למידי ואפי' לבהמה רבי' נר"ו:

ורבי יהודה כתיב הוא וכתי' לכם כאן במכשירין שאפשר לעשותם מערב י"ט וכאן במכשירין שא"א לעשותן מערב י"ט דהיינו שרי כגון שפוד שנרצם וסכין שנפגם בי"ט דשרו מדאורייתא ומדרבנן כל היכא דליכא והלכה ואין מורין כן. וש"מ דבאוכל נפש גופיה ליכא הפרשה בין אפשר לעשותו מערב י"ט ללא אפשר והכל שרי לר' יהודה דהכי הוא ולא מכשירין שאפ' אבל הוא גופיה אע"פ שא"א ולא מסתב' דפליגי רבנן בהא וק"ל א"כ למה אסרו לקיטת פירות ובורר וטוחן וצידה לא התירו אלא מלישה ואילך כדמפ' בירוש' מן ושמרתם את המצוות דהיינו משעת לישה ואילך שהוא זמן שמור מצה דסמיך ליה אשר יאכל לכל נפש אמר מורי נר"ו שלא התיר הכתוב בי"ט אלא דבר שברשותו כגון לישה ולאפוקי צידה אע"ג מעי"ט ולא חזיא כולי האי וכן לא התיר הכתו' אלא דבר שדרך לעשותו לשעה על הרוב כלישה ולא דבר שדרכו על הרוב לזמן מרובה כטוחן ובורר ותליש' רוב פירות ותבואה לזמן מרוב' לכך אסרה אף לקיטת ירק ופירות שהם לשעה שלא לחלו' בדיניהם וזה ברור והולכת סכין אצל טבח התירו אע"פ שאפשר מעי"ט כדאיתא התם משום דהוי כשחיטה גופא שהוא אוכל נפש עצמו ומה שאסרו לגבן משום דגבינה דלאו בת יומא עדיפא מגבי' בת יומא לא מטעם שאפשר לעשותה מעי"ט כדמשמע מפשטה אלא לומר לך דכיון דגבינה לאו בת יומא כך דרכה לעשותה לזמן מרובה מש"כ בלישה מפי רבי' נר"ו:

הא דאמרי' כל חייבי כרתות בכלל היו ולמה יצא כרת באחותו לומר לך לדונו בכרת ולא במלקות פרשי ז"ל חייבי כרתו' כלם בכלל כרת היו שאומ' בסופן ונכרתה ואחותו ג"כ בכלל ולמה חזר וכתב באחותו בכרת לומר לך דכתיב כי ישכב איש את אחותו

ונכרתה בכרת ולא במלקות: דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד וכו' ולא א"ש לישנא דכל חייבי כרתות בכלל היו והל"ל אחותו בכלל כרת היתה ולמה יצאת וכו' לכך פירשו דה"ק כל חייבי כרתות היו בכלל מלקות שבכל א' מהם יש לאו ואח"כ נידונו כלם בכרת ואחותו בכלל כרת ג"כ וכשיצאת מן הכלל היה לדון על עצמה ועל חברותה כדפרש"י ז"ל:

רב אשי אמר אפי' תימא רבנן כי לעולם מתניתין רבנן דפליגי אר' יצחק דסברי דחייבי כרתות היו בכלל מלקות מ' היכא דאיכא עדים והתראה דמודו לרשב"ג דחייבי כרתות שלקו נפטרו מידי כרתן ומתני' ה"ק זה עיקר זדונו בידי אדם וזה עיקר זדונו בידי שמים אבל ה"ה שפעמים שנענשו כלם בידי אדם וכן הלכתא:

דף ח.

מתניתין אין בין המודר הנאה מחברו למודר הימנו מאכל אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש פי' האי אין בין כולל כל דבר ודייקי' הא לענין כלי' שעושים בהם אוכל נפש זה וזה שוים ואוקימנא בדוכתה דמודר הימנ' מאכל דקתני היינו דקאמר קונם הנאה המביא' לידי מאכל עלי דכלי' שעושים בהם אוכל נפש דשרי בהו ה"מ במקום שאין משכירין כיוצא באלו לתשמיש כזה שהשאילו לו אבל במקום שמשכירין כאלו לתשמיש בזה אסור בהם דהא משתרשי ליה דמי שכירות ומקני בהו מידי דמאכל ומהאי טעמא נמי אסור ליתן לו מתנה ואמרינן התם היכא דאמר קונם מאכלו עלי לא מיתסר אלא באוכל גופי' ועל ידו אכילה לרפואה מותר ואי אמר קונם הנאת מאכל מיתסר במידי דבר מאכל אפילו לרפואה והנאה אחרת אבל בדברים אחרים שאינם בני מאכל אפי' מכשירי מאכל מותר עד שיאמר קונם הנאה המביאה לידי מאכל:

אין בין נדרים לנדבות שהנדרים חייב באחריותן ונדבו' אינו חייב באחריותן הקשו בתו' ליתני נמי שהנדרי' אינם באין מן המעשר ונדבות באים ממעשר ב' וי"ל דהאי טעמא היינו שכל דבר שבחובה אינו בא מן המעשר הילכך כיון דתני נדרים חייב באחריותן והוו דבר שבחובה ונדבות אינו חייב באחריותן ולא הוו דבר שבחובה ממילא נפקא לן דבאי' מן המעשרו' אידך הפרשה:

ודייקינן בגמרא הא לענין בל תאחר זה וזה שוין כלומר שעבר עליהם בבל תאחר אחר שלשה רגלים כדאיתא בפ"ק דר"ה:

גמרא דריסת הרגל והא לא קפדי פי' ואפי' אדריסת הרגל דכניסה בעלמא לא קפדי וכ"ש דבקעה וכיון דלא קפדי עלוי' לא להוי בכלל איסו' הנאה מן הסת' ופריק דמתניתין מני

ר' אלעזר דאמר אפי' ויתור כלו' דבר שמותרין אותו כני אדם אסור במודר הנאה אבל לרבנן שרי והא דתנן שותפין שנדרו זה מזה אסורין ליכנס ולהשתמש קאמר וכיון דסתם לן תנא הכא כר' אליעזר הלכתא כותיה ואע"ג דקי"ל כר' אליעזר בן יעקב דאמר בשותפין שנדרו הנאה זה מזה מותרין ליכנס בחצר ההיא לא שייכא בהא כלל דהא אינהו אפי' ליכנס ולהשתמש בחצר שרו וטעמא משום דסברו יש ברירה דכל א' בשלו משתמש ולא בשל חבירו כלל והא ליתיה כלל ויתור איסור במודר הנאה דהתם מיירי במודר הוא דמצי מעכב עליה על דריסת הרגל ולפי' ישנו בכלל איסור אבל זה אינו מעכב על שותפו שלא ישתמש בחצר ולפיכך כשהכירו יכול לומר לתוך שלי אני נכנס והיינו דקתני סיפא ואסור להעמיד רחיים ותנור בחצר ואע"ג דשותפין דהאי גוונא לא קפדי מכיון דמצו מעכבי הא מתהני מיניה ואסור מדרבי אליעזר בן יעקב ואע"ג דבאורייתא אין ברירה וטעמא דר' אליעזר בן יעקב התם משום דסבר יש ברירה הא פרישנא התם דברירה דעלמא היינו דבר שאינו מבורר לשעתו עד לאחרי זמן שאומר דנברר הדבר למפרע שלזה היה אבל בההיא ליכא למי' הכי שהרי כ"א מהם (א"ה כאן חסר והכוונה מובן) אלא פי' ברירה דהתם לומר שבשעתו מתברר כי לתוך שלו נכנס ומשתמש שכן דין השותפין שישתמש כ"א מהם בכלה ולא חשבינן ליה שנשתמש בשל חברו כלל:

הא דאמרינן ונרצה לו לכפר עליו כלומר מה שאינו נרצ' לו עד שיכפר דהיינו עד שיהא קרב היינו כשאומר עליו ותיבה יתיר' דעליו דריש:

והא דתנן אין בין זב הרואה ב' ראיות לזב הרואה ג' אלא קרבן הא לענין משכב ומושב זה וזה שוין כלומר שבא' מהם מטמא במדרס משכבו ומושבו וטעון ספיר' ז' נקיים דאוקימנא למתניתין כר' סימאי דתניא ר"ס אומר מנה הכתוב ב' וקרא טמא ג' וקרא טמא ואי בשתים הוה טמא ג' ל"ל הא כיצד ב' ראיות ביום א' או בב' ימי' לטומאה חמורה של זב ג' ראיות רצופות שאין ביניהם יום א' בין ע"א וא' לקרבן אבל ראייה אחד אינה אלא בקרי בעלמא ואין לו שום טומאה חמורה:

ומאי דאמרינן הא לענין משכב ומושב זה וזה שוין חדא מיניהו נקט וה"ה לרוקו ומשקין ולטמ' בהסט אפי' כלי חרס דהינו כלים שנושא עליו בהכרעת כף מאזנים שזהו הסיטו של זב שלא מצינו לו חבר בכל התור' כלה כדכתיבנא בכמה דוכתי:

ואי אשמעינן מזובו ה"א לא ידעינן כמה הוי להתחייב קרבן קמ"ל שמנה ב' וג' וע"כ ג' לקרבן דאי לטומאה מב' הוא טמא:

והשתא דאמרת מזובו לדרשא הוא דאתא כי יטהר הזב מזובו מאי דרשת ביה ה"ג לדיפסיק מזובו ולא מזובו ומנגעו פי' שאם היה זב ומצורע ופסק זובו עד שלא נרפא

מצרעתו סופר ימי נקיים של זובו לאלתר ולא ימתין עד שיתרפא מצרעתו ועולה לו לטבילת זובו ג"כ ויהיה טהור מזובו לגמרי ואע"פ שעדיין יש לו לספור לצרעתו וצריך טבילה שניה ליטהר לגמרי ולענין אכילת קדשים וליכנס למקדש כדכתיב קרא בהדיא מ"מ מועיל לו טבילה זו לטהר אותו מטומא' משכב ומושב ומלטמא כלי חרס בהסט כדין זב:

גרסינן במקצת הספרים והלא ק"ו הוא ומה מצורע שאינו מטמא משכב ומושב טעון ספירת ז' וכו' וק"ל שהרי אמ' בת"כ ובמקומות אחרים שהמצורע טעון משכב ומושב ליטמ' וי"ל דהיינו ליטמא אוכלין ומשקין בראשו' לטומאה והכא אמרינן דאין מטמאין משכב ומושב לעשותן אב הטומאה לטמא אדם וכלים כדין זב כי מ"ש גם נידה ומטמא את בועלה לטמא משכב התחתון בעליון ופרישנא במסכת נידה בעליונו של זב שמטמא אוכלין ומשקין כבר פי' רבינו שמואל ז"ל דעליונו של זב היינו הסיטו שמכריע בכף מאזנים ותעלה עליו שאין הסיהו זה אלא ראשו' לטומאה בלא אב הטומאה וכן מצינו לרש"י ז"ל שכתב במסכת פסחים שהמצורע מטמא משכב ומושב לטמא אוכלין ומשקין ולא ידענו למה מחק גרסת זו וכתב דה"ג ומה אם מטמא משכב ומושב לא יטעון ספירת ז' כלומר כיון שכת' שבשתים קראו טמא לכל חומר טומא' זב מהיכא תיסק אדעתין למעוטי מספירה שאין טעם הרב ז"ל לפי שסובר שאף זב אינו מטמא משכב ומושב לטומאת אדם וכלים שהרי כתב בפי' שהן אבות הטומאה:

דף ח:

ואמרינן שומרת יום כנגד יום תוכיח שמטמ' משכב ומושב כדין זב כדאיתא במסכת נדה ואינה טעונה ספירת ז':

ואמרינן וכ"ת האי מזובו הא דרשת ליה מזובו ולא מזובו ומנגעו דהכי דרשת ליה מזובו וספר לרבות ספירה לבעל ב' ראיות ופריק א"כ ליכתוב קרא וכי יטהר הזב דבהכי סגי' לדרשה קמייתא שדרשינן וכי יטהר מן הזיבה ולא עד שיטהר מן הזיבה והצרעת מאי זובו ללמד על זב ב' ראיות שטעון ספירת ז' אלא דכיון דאיכ' דרשה מקרא לא קפיד תנא ונקיט להו לתרתי דרשות מזובו והכי אורחא דתלמודא:

מתניתין תנן אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריע' ופרימה ודייקי' הא לענין שלוח חוץ לג' מחנות זה וזה שוים:

מנה"מ תני רב שמואל בר יצחק קמי דרב הונא וטיהרו הכהן מספחת היא וכבס בגדיו וטהר מאי ' וטהר טהור מפריעה ופרימה כלומר שקודם טבילה זו היא טהור מפריעה ומפרימה שלא בא לאכלם מעולם:

א"ל רבא אלא מעתה גבי זב דכתי' ורחץ בשרו במים חיים וטהר מאי וטהר מעיקר' איכא פי' למימר טהור מלטמא כלי חרס בהסיט דהא בהסיטו של זב שנושא אותה עליו הרי מטמאם ואם בהסט דעלמא שאינו מטמא דבר שהוא נושא עליו אלא האדם או דבר שראוי למשכב ומושב הא לאו חשיב מוחלט ועדיין לא בא לכלל כן אלא הסט כלי חרס כיוצא בו אין הזב ראוי לבא לכלל כן מעולם כדי לומר טהור מעיקרו מטומאה זו וזאת דבר פשוט. וההוא נסחי דגרסינן הכא טהור מלטמא כלי חרס טעות הוא וכך הגרסא כמו שגורס רש"י ז"ל התם מאי טהור מעיקרא איכא אלא טהור השתא מלטמא בלי חרס בהסט וכו':

וה"פ דלעולם וטהר השתא משמע והיינו דכתיב בזב וטהר ללמדנו כי כשטבל ביום ז' אע"ג דאי הדר חזי בו ביום זיבה סותר בה כל מנינו וחוזר לטומאתו אינו מטמא למפרע כלי חרס שהסיט בין טבילה לראיה ואף ע"פ שמטמא למפרע משכבות ומושבות ואדם כדאית' בפסח ב' וגזי' הכתוב היא דטבילה זו מלטהר הסט של כלי חרס שלא למפרע דהכי כתי' האי קרא וכלי חרס אשר יגע הזב יטמא דנפקא לן הסט כלי חרס ועלה קאמר ורחץ וטהר ה"נ גבי מצורע דכתיב ביה וכבס בגדיו וטהר אי' נמי דהיינו דיטהר השתא מלטמא בביא' שאדם וכלים שנכנסו עמו לבית בין טבילה לראיה בו ביום שאינן טמאי' למפרע כ':

תנן אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וצפורים וה"ה נמי דאיכא קרבנות אשם ולוג שמן אלא הכא ביום טהרתו ורפואתו דמיירי ולא איירי בקרבנות שהם ?ובו לספירתו איכא דגרסי הא לענין טבילה זה וזה שוים ומאן דלא גרסינן ליה משום דמילתא פשיט' היא שצריכים טבילה ולא צריך לפרושי:

מ"ט אמר קרא והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע מי שצרעתו תלויה ברפואתו דהיינו מצורע מוחלט מש"כ במצורע מוסגר שצרעתו תלויה בימים שאע"ג שעמד הנגע בעינו טהור אם לא פשה ואין השער לכן:

מתניתין אין בין ספרי' ותפלין ומזוזות אלא שהספרי' נכתבי' בכל לשון פי' וה"ה בכל כתב דכל לשון דשרי' כתבו נמי שרי' ור' יהודה דאזיל בשיטתיה דרשב"ג למסרי יוני' בס"ת משום מעשה דתלמי המלך כתב ולשון שרי שהרי בכתבו ולשונו כתבו לו ותפלין ומזוזות אינן נכתבים אלא אשורי' כלומר כתב הקדש ולשון הקדש דכתיב והיו בהוייתן

יהו כדאיתא בגמרא ואלו הכתב נקרא אשורית על שמאושר בכתבו או על שעלה עמהם מאשור וקרי נמי הכא ללשון הקדש אשורי כשתוף השם לפי שכתיבתו אשורית או על שם שמאושר בלשונו וה"נ קרי ליה לקמן במכלתין והלועז ששמע אשורי' יצא ושמיעה אלשון קאי מיהו בעלמא על הרוב לא מקרי אלא לשון הקדש כדאמרינן בסנהדרין פרק כ"ג בררו להם כתב אשורית ולשון הקדש ובירושלמי קרי ליה לשון עברי דאמרינן בהא בררו להם כתב אשורית ולשון עברי ובב"ר אמרו ויגד לאברם העברי למה נקרא שמו עברי שמספר לשון עברי וזהו לשון הקדש שהיו מספרין בו האבו' מיהו עיקר לשון עברי אינו לשון הקדש כדתניא לקמן עברי' לעבריים ואלו אשורית כל אדם יוצא בו ולא עברי' בלבד אלא שזה מן הלשונו' המושאלים וזה ברור:

רשב"ג אומר אף ספרי' לא התירו ליכתב אלא יונית פי' לא התירו משאר לשונות אלא יוני:

גמרא הא לענין לטמא את הידים ולתופרן בגידי' זה וזה שוי' ולמאי דכתיבנא לעיל דלא איירי מתני' אלא בדברי' שמזוזות ותפלין שוין כי קתני הכא לתופרן בגידין זה וזה שוין שפי' איתא לפרושי אפי' אמזוזה וכגון שנקרעה א"נ שכתבה בב' עורות ותפרן:

וספרים נכתבין בכל לשון ורמנהי תרגו' שכתבו מקר' ומקרא שכתבו תרגום וכתב עברי איכא לפרושי דתרתי קתני פסוק תרגום שכתב מקרא ופסוק מקרא שכתב תרגום שהרי שנה את הלשון אבל לא שינה את הכתב לכתבו בכתב אשורית א"נ שכתבו בכתב עברי ששנה את הכתב ולא שינה את הלשון ונקט כתב עברי שהוא המובחר חוץ מאשורי:

אינו מטמא את הידים עד שיכתבו אשורית פיר' מאשורי בכתב הקדש ולשון הקדש ובספר ודיו. וכל שאינו כן אינו חשוב מכתבי הקדש לטמא את הידים ופסק רבא דמתני' בגופן שלנו פי' שנכתבי' בכל לשון ובלבד בכתב שלנו היינו אשורית ובריתא בגופן שלהן דלאו כדקא ס"ד דבריתא תרתי קתני אלא חדא קתני ששנה מתרגום למקרא או ממקרא לתרגום ושנה ג"כ את הכתב שכתבה בכתב עברי שהוא משובח מכל הכתבים ומלבד אשורית עד שיכתבנה אשורית דהיינו בכתב הקדש ובהכי שרי אפי' תרגו' שכתבו מקרא או מקרא שכתבו תרגו' ששינה את הלשון דדומיא דמתני' דליכא קפידא אלא בשיטי הכתב:

דף ט.

ופריך אביי א"ה מ"ש שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא כיון דאמרת דכלה חדא היא ששינה את הכתב אפילו לא שנה את הלשון נמי אלא שכתב המקרא מקרא ותרגום

תרגום דהא אמרת דכלה מלתא תליא בכתב והאי א"ה אפירוקא דבעינן למימר סמיך דלפירוקא א"ש ורבותה טובא:

אלא לעולם בריתא ומתני' כפשטה דמתני' שרי בכל לשו' וכל כתב ובריתא כל ששינה את הלשון או את הכתב מתני' דרבנן ובריתא רשב"ג דאסר כל לשון וכל כתב ואתיא בריתא כפשטה דתרתי קתני' ופרכינן אי רשב"ג אפי' יונית נמי שרי דחשיב ליה כאשורית ואלו בריתא לא קתני אלא אשורית ומדלא פרכי' דכי שרי רשב"ג יונית היינו בלשון וכי בעי תנא אשורית היינו בכתב ותרתי קתני ששנה את הלשון ושלא בלשון יונית או ששנה את הכתב לכתב עברי או שאר כתבים ולא סגי בכתב אשורית שמעינן דלרשב"ג כתב יונית נמי שרי ושאר לשונות דרבנן כיונית לרשב"ג דשרו כתב ולשון דכל מאן דשרי לשון שרי כתב וכיון דכן הא דתניא גפטית לגפטיים ועברית לעבריים היינו אפי' ככתבם ולשונ':

אלא לעולם בריתא אפי' רבנן היא ומתני' בספרי' וברית' בתפלין ומזוזות דכדידהו אפילו רבנן מודו דבעינן אשורית ולשון הקדש משום דכתיב והיו בהוייתן יהו:

והא דכ"ע היא וליכא דפליג עליה ואדחי האי פירוקא משום דלא מתני בהו תרגו' שכתבו מקרא דבתפלין ומזוזות ליכא תרגום:

אלא ל"ק כאן בספרים כאן במגלה פי' מגלה הוא דבעו רבנן אשורית ושאר לשונות מ"ט משום דכתיב ככתבם וכלשונם ולאו דלא מכשירי רבנן מגלה בשאר לשונות כלל דהא תנן לקמן אבל קורין אותה ללעוזות בלעז והוא שכתובה בלעז דאי לא היינו קראה ע"פ ותניא גפטית לגפטיים עברית לעבריי' עילמי' לעילמים יונית ליונים והנהו רבנן נינהו כדאיתא לקמן אלא דודאי דרבנן שרו לכל אדם בלשון שמכיר בו ואפי' כתבו באותו לשון ונפק' להו מאל עם ועם כלשונו ולא מיעט ככתבם וכלשונם אלא דשאר לשונות אין יוצאין בו אלא אדם שמכיר בו:

אבל אשורית יוצא בו כל אדם כדתנן והלועז ששמע אשורית ומשום דאידך לא חשיבי למיפק בהו אלא המכירין בלבד קתני ומתני' שאין מטמא את הידי' אלא מגלה אשורי' שהיא חשובה להוציא בה כל אדם י"ח שזה לבד חשובה שהיא נכתבת כהלכתה אבל ספרים בכל לשון יוצאין בהן כל אדם ואע"פ שאין מכירין ולפי' כלם מטמאים את הידים לרבנן והיינו דלא אוקימנא תרויהו בספרים ומתני' לקרות בהם בלבד אבל אין מטמאין בהן את הידים אלא אשורית כבריתא דבספרים ליכא האי הפרשה כדכתיבנא דלישנא דספרי' נכתבי' בכל לשון הכי משמע שנכתבין לכל אדם בכל לשון וא"כ כלם מטמאים את הידים וכדדייקינן עלה בגמרא הא לטמא את הידי' זה וזה שוין:

והאי מתניתא לפום האי אוף אוקמתא רבנן היא וכדמשמע מסוגיין אבל לרשב"ג מגלה יוני' נמי מטמאה את הידי' דהא יוני לדידיה לכל כשר ויוצא בו באשורי לרבנן וכדאמרי' לקמן רב ושמו' דאמרי תרויהו לעז יוני לכל כשר ואמרינן דאינהו דאמרי כרש"בג דמכשיר יונית לס"ת באשורית ולא שאר לשונות וכיון דכן מכשר ליה נמי למגלה לכל אדם כאשורי וזה ברור:

ותרגום שכתבו מקרא במגלה פרישא דהיינו ונשמע פתגם המלך ובס"ת יגר שהדותא ולאו למימרא דמפסלי אלא בג' טעיות בדף כדאיתא בפ' הקומץ ולקמן אמרי' גבי מגלה שאם השמיט בה הסופר וקרא' הקורא כמתורגמן יצא אלמא לא מיפסיל בהכי אלא ה"ק דשנוי תרגום מקרא זה מצטרף עם שאר טעיות לפסול:

רב אשי אמר כי תניא מתני' אשאר ספרים דס"ל דאפי' לרשב"ג לא התירו שיכתב יונית אלא ס"ת והשתא רב אשי אוקמתא הוא דעביד לנפשיה לארווחי מתניתא טפי אבל מודה הוא במה דאתמר לעיל דתפלין ומזוזות נכתבין אשורית דוקא דכ"ע וכן מגלה לרבנן אשורית דוקא להוציא כל אדם:

והא דאמרינן אלא אימא ספרים רבותינו אמרו שלא יכתבו אלא יונית פי' דמתני' דקתני ורבותינו התירו שיכתבו יונית בלבד ולא בשאר לשונות שאינן אשורית:

דף ט:

א"ר אבהו אר"י הלכה כרשב"ג וכן הלכתא וק"ל לרבנו ז"ל דהכא פסק ר"י כרשב"ג ואלו לקמן בפרק הקורא תנן והלועז ששמע אשורית דוקא אשורית ולא יונית ואין יוצאין בה אלא יונים בלבד וקי"ל דא"ר יוחנן הלכה כסתם וההיא מחלוקת ואח"כ סתם הא דקי"ל כסתם והוי דלאו כר"ש ב"ג ופרקינן דאמוראי נינהו ואליבא דר"י כדאמרינן בעלמא והא אשכחן נמי דא"ר יוחנן כל מקום ששנה ר"ג במשנתינו הלכה כמותו ואחרים תירצו דהתם כי קתני הלועז ששמע אשורית לאו לאפוקי מרש"בג דמכשר אף ביונית אלא לאפוקי שאר לשונות ונקט אשורית דמודו בה כ"ע וכל זה אינו מחוור דאלו בפרוקא קמא איכא למפרך אם איתא דאמוראי נינהו אליבא דר"י הוה מקשינן ומפרקינן בגמ' הכי כדאמרינן בעלמ' ואידך פירוקא נמי לא מיחוור טפי אבל הנכון דהכא לא פסק ר' יוחנן הלכה כר"ש ב"ג אלא לענין ס"ת בלבד דאיירי במתני' אבל מגלה דילמא מודו דלא שריא אשורית אלא משום דכתיב ככתבם וכלשונם למעוטי שאר לשונות ואיפשר נמי דמודה דרשב"ג דלא מעיט האי קרא יונית אלא שאר לשונות מיהו לא איירי בהאי כלל וזה נכון:

ואמרינן מ"ט דרשב"ג דכתיב יפת אלהים ליפת וישכון באהלי שם יפיפותו של יפת שזהו לשון יונית ישכון באהלי שם:

מתני' אין בין כהן משוח בשמן המשחה למרובה בגדים פי' מימות יאשיהו ואילך שגנזו שמן המשח' שעשה משה לא היו כהני' נמשחין בשמן לפי כשלא היה אפשר לעשות שמן משחה אחר כדאית' בהוריות ובסדר קדשים בדוכתי טובא ולפי' לא היה להם כ"ג אלא מרובה בגדים שמשמש בח' בגדים וקתני שאין כהן משוח בשמן המשחה לכהן מרובה שהיה מרובה בגדים בלבד אלא פר הבא על כל המצו' שכהן משוח שהורה התר בדבר שזדונו כרת ועשו בהוראתו מביא פר כדכתיב ואם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם הא לענין פר י"ה שכ"ג מביא משלו ועשירי' האיפה והם חביתי כ"ג זה וזה שוין ואע"פ דאהרן כתיב בפ' שהיה משוח אינו מעכב:

אין בין כהן המשמש לכהן שעבר פי' כהן שאירע בו פסול ומינו אחר תחתיו ואח"כ חזר הראשון להכשירו חוזר לעבודתו ומעבירין את הב' ואותו השני נקרא כהן שעבר וקתני שאין ביניהם אלא פר י"ה ועשירית האיפה שזה א"א אלא בכהן המשמש ולא נצרכה אלא לדיוקא דהא לכל דבריהם זה וזה שוין לומר שאף כהן שעבר אם בא לעבוד משמש בח' בגדים ולא פורע ולא פורם ככהן וכשאר כל קדושות כ"ג:

אין בין שילה לירושלם וכו' כאן וכאן קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים פי' משום שילה נקט קלעים והא דפריש הכא בהדיא מה שאין שוין בו דלא פריש בכלהו אידך דלעיל משום דהכא פסיק ותני כל עניני שילה וכדקתני קדוש' שילה יש אחריה התיר לכמות קדושת ירושל' אין אחריה התיר כלו' לאחר שחרבה שילה הותרו במות ואע"פ שחרבה ירושלם הבמות באיסורין עומדין ויש בהן משום מעלה ומקריב בחוץ:

גמרא מתני' דלא כר"מ וכו' אימא סיפא וכו' אתאן לר"מ דתניא אירע פיסול בכ"ג וכו' ר' יוסי או' הראשון חוזר לעבודתו וב' אינו לא כ"ג ולא כהן הדיוט פי' שאינו רשאי לשמש בח' בגדים ככ"ג ולא בד' ככהן הדיוט והיינו מדרבנן כדמפרש ואזיל משום איבה דאלו מדאוריתא עובד ככ"ג וכיון דכן בשאר קדושות מודה ר' יוסי שאינו פורע ולא פורם ומצווה בבתולה ומוזהר באלמנה וכיוצא בו אשתכח דפלוגתא דר"מ ור' יוסי בדרבנן הוא וכיון דלא אוקימנא אין בין דמתני כר"י שמעינן מאי דכתיבנא לעיל דכי קתני מתני' אין בין אפי' בדרבנן מיירי דאי לא אייריי אלא בדאוריתא ובדאורי' מודה ר"י דשוים הם אלא ודאי כדאמרן ואסיקנא דמתני' ר' היא ונסיב לה אליבא דתנאי וכיון דכן קי"ל כסתם מתני' שראה ר' דבריו של ר"מ ואע"ג דבעלמא ר"מ ור"י הלכה כר' יוסי:

והא דתנן אין בין במה גדולה של צבור לבמה קטנה של יחיד אלא פסחי' פי' שלענין קרבנותיהם אין ביניהם דבר אחר כדפרישנא לעיל והוינן בה פסחים ותו לא כלומר והא קתני סיפא כל שאינו נידר ונידב אינו קרב בבמה קטנה ואלו בבמה קטנה קרבנו' ציבור תמידין ומוספין:

אלא אימא כעין פסחים כלומר קרבנות ציבור שקבוע להם זמן ומני ר"ש היא כלומר ומתני' דקתני שאינו קרב בבמה גדולה אלא כעין פסחים ר"ש היא דסבר דחובות שאין קבוע להם זמן כעין פר העלם דבר ושעירי ע"ז לא קרבי בבמה גדולה ולאפוקי מדרבנן התם כל שהצבור מקריבין ג"כ באהל מועד שבגלגל ואפי' העלם דבר ושעירי ע"ז:

דף י.

א"ר יצחק שמעתי שמקרי' בבית חוניו בנו של שמעון הצדיק כי כשברח למצרי' בנה שם בית והקרי' עליו קרבנות ואיכא פלוגתא דאיכא מ"ד לע"ז ואיכא מ"ד לשם שמים ודכ"ע איסור עשה שבזמן שבית המקדש קיים העלה והקריב בחוץ וקאמר ר' יצחק שמעתי מרבותי שמקריב בבית חוניו בזמן הזה שחרב הבית וליכא משום מעלה בחוץ ולשונו מוכיח שבזה הלשון קבלה מרבותיו ואמרינן במתניתין שהרי סבר ע"כ דבית חוניו לאו כע"ז הוה דאלו בע"ז הוה אסור ומיהו השתא לאו ע"ז היא וכדאיתא בפרק השוכר דע"ז. התם הוא דקנסו רבנן משום דמאיס שלא יתגאל בב"ה כהם אבל בבית מוניו גופיה לא גזרו כיון דלאו בית ע"ז:

וקסבר קדושה א' קדשה לשעתה כלומר בעו' שבית המקדש קיים ולא קדשה לעתיד לבא כלומר כי אחר שחרבה הותרו הבמות וכיון שכן הדין בקדושה א' ה"ה בקדושה ב' שלא קדשה אלא לשעתה ומשום דקדושה א' עיקר בהא מילתא דהיא היא דהוקשה לשילה נקט קדושה א' וה"ה לקדושה ב' והיינו דקא' שמקריבין בזמן הזה דהיינו לאחר קדושה שניה אבל מאן דאית ליה דקדושה א' קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא לענין איסור הבמות משום דדריש והיא היתה לנחלה כלומר מקום קבוע לעולם שלא יקריב במקום אחר מינה נמי שאף לאחר קדושה ב' אין התר הבמות וכדאמרי' בסוגיא בהדיא דמאן דאית ליה והיא היתה לנחלה לפי שקדושה א' קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא פליגא אדר' יצחק שאין מקריבין בבית חוניו בזמן הזה ואתי כסתם מתני' דקתני קדושת ירושלם אין אחריה התיר לעולם הילכך אפי' מ"ד התם בפרק הערל דקדושה א' וב' יש להם קדושה ג' אין להם דקדושה א' בטלה לענין תרומה אבל קדושה ב' לא בטלה ומודה

הכא דכיון דב' יש להם לענין זה כ"ש שיש להם ג' והיינו דלא מסייען מיניה הכא לר' יצחק וזה ברור ואין אנו צריכין לתירוץ התוס' בזה:

א"ל אמרת אמר להו לא אמר רבא האלהים אמרה ואנא גמירנא לה מיניה עד תנאי היא תמיה מילתא כיון דתנאי היא ואיכא תנא דסבר לה כותיה אמאי הדר ביה וכפר בשמועתו ותו האי סתמא דמותיב האי מידי לא סגיא דלא ידיעא לר"י מעיקרא וא"כ ר"י מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר ותו כיון דר"י גופיה הדר ביה וכפר בשמועתו מאי האי דמהדרינן אנן למימר תנאי היא איהו לא קאמר ואנן קאי מינן האי ודאי לאו אורחא דתלמודא בהכי ויש מחכמים שתירצו דר"י לא קבל מרבותיו אלא שבית חוניו לאו בית ע"ז היא ושקדושה א' קדשה לשעתה ולא לעתיד לבא והוסיף זה מדעתו שלפי זה מותר להקריב בזמן הזה בכל מקום ואלו סתם מתני' דהכא מזבחים אתיא כר' יהושע דאמר קדושה א' קדשה לעתיד לבא ובתר הכי סבר דלא איפשר דפליג שום תנא אסתם מתני' דהכא מזבחים ודכ"ע אפי' למ"ד דקדושה א' לא קדשה לעתיד לבא מודה שקדושת ירושל' אין אחריה התיר במות משום דכתיב נחלה ואדרבא לדבריו אין מקריבין בזמן הזה ואפי' במקומו של מזבח והיינו דאמרינן תנאי היא כלומר דאיכא מאן דסבר דקדושה א' לא קדשה לעתיד לבא מיהת כדעת רבותיו של ר"י ולא דהנהו תנאי סברי כר"י דההיא ליתא לכ"ע ומ"ה הדר ביה ושפיר עבד דהדר ביה תדע דאמרינן בזבחים המעלה בחוץ בזמן הזה ר' יוחנן אמר חייב ר"ל אמר פטור ר"י אמר חייב קדושה ראשונה קדשה נמי לעתיד לבא ור"ל אמר פטור קדושה א' קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא הא למדת שאף לדברי האומר קדושה א' לאו לעתיד לבא אין התר במות אף במקדש אסו' להקריב ולפי' פטור בחוץ משום שחוטי חוץ אבל לר"י דאמר קדושה א' אף לעתיד לבא מותר להקריב בב"ה בזמן הזה לכתחלה ולפי' המעלה בחוץ חייב משום שחוטי חוץ דקרינן ביה לבא אל אהל מועד ולא נהירא דהאי לישנא דר"י מוכח בהדיא שכך שמע מרבותיו שמקריבים בזמן הזה בבית חוניו כיון דקדושה א' לאו קדשה לעתיד לבא ולית ליה דר"ל א"נ אפי' לר"ל מותר ואיירי דנקט ר"י חייב נקט איהו פטור ופטור ומותר קאמר ודכותיה בתלמודא טובא לכך חזרו פי' בתו' האחרונות דודאי ר"י כך קבל מרבותיו שמקריבין בזמן הזה בבית חוניו ואינהו דאמור כר' ישמעאל בר' יוסי דלמ"ד לאו קדשה לעתיד לבא מקריבין בזמן הזה בכל מקום בבמות ולמ"ד קדשה לעתיד לבא הבמות אסורות אבל בירושלם במקום המזבח מותרת וכדקתני ר' יהושע מקריבין אע"פ שאין קלעים מפני שקדושה א ' קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא ור"י לא חזר משמועתו לגמרי ולדורות כדברי סתם משנתינו אלא שכפר שלא קבל כן כדי שלא יקשו לו מהני סתמי ודאמרו לו

היכי שביק סתמי וסמיך אאידך והיינו דאמר תלמודא מעיקר' דהא דר"י תנאי היא ועלה סמיך מעיקרא ועד השתא ולאו דהדר ביה כלל ואשכחן דכותיה שעומד במשנתו אלא שכופר בדבריו כדי שלא נקשה לו כדאיתא בריש פירקא בתרא דמכות גבי לא תעשה שקדמו עשה וכדאמרינן בפ"ק דב"ק אמר עולא א"ר אלעזר גובין מן העברים וא"ל רב נחמן לעולא אמר רב נחמן אפי' מיתמי הרי שהיה כופר במה ששמע מרבותיו כדי שלא יקשו לו:

תנאי היא דתניא א"ר אלעזר שמעתי כשהיו בונים בהיכל היו עושין קלעים להיכל וקלעים לעזרות אלא שבהיכל בונים מחוץ לקלעים כדי שלא יזונו עיניהם מן ההיכל ובעזרה בוני' מבפנים לקלעי' וקס"ד דטעמא לקלעי' לר' אליעזר משום דלא הוו קדשי דבטלי ליה קדושה א' ושוו בהו קלעים למחיצות לקדושינהו שאין קדוש אלא במחיצות ופליג עליה ר"י ואמר שמעתי שמקריבין אע"פ שאין בית וכו' שקדושה א' קדשה לעתיד לבא:

ור"א ור"י לא פליגי אלא מר מאי דשמיע ליה קאמר ומר מאי דשמיע ליה קאמר וקלעים לר"א לצניעות בעלמ' וק"ל לרבנן ז"ל היכי לא מייתי לה ראיה דר' אליעזר סבר קדושה א' לא קדשה לעתיד לבא מהא דתנן במס' ידים אותו היום שבא ר' יוסי בן דורמסקית אצל ר' אליעזר כשהלך להקביל פניו בלוד. א"ל מה חידוש היה בבית המדרש א"ל נימנו וגמרו עמון ומואב מעשרין מעשר עני בז' וכו' עד בכה ואמר סוד ה' ליריאיו ובריתו להודיעם צא ואמור להם אל תחושו למניינכם כך מקובלני שקבל מרבו ורבו מרבו הלכה למשה מסיני עמון ומואב מעשרין מעשר עני בז' פי' לפי שז' נוהגת בה' כדין ארץ ישראל ואמרינן עלה בבריתא במס' חגיגה בפ"ק מ"ט הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל והניחום כדי שיסמכו עליה' ענייי' בז' מפני שקדושה א' קדשה לשעתה ולא קדשה לע"ל הא למדת דר' אליעזר לא קדשה לע"ל סבי' וא"כ היכי לא מייתי ליה ראייה ומייתי ליה מאידך דר' ישמעאל והיכי דחי' דילמא דכ"ע קדשה לעתיד לבא ואפי' לר' אלעזר ושתקי' ולא מכרחי' דר' אליעזר לא קדשה ס"ל כדמוכח מאידך מתני' ולפום האי אתו קלעי למחיצות כדקא ס"ד מעיקרא וליכא למי' דאע"ג דר' אליעזר סבר לענין קדושת הארץ שלא קדשה לעתיד לבא דילמא לענין קדושת הבית קדשה לעתיד לבא ס"ל משום דכתיב נחלה דא"כ מאי היא דמייתינן ראיה מדר' אלעזר כר' יוסי דהא איהו לענין קדושת הארץ הוא דמיירי נמי אלא ודאי כי האי דהדדי נינהו והכי מוכח במס' שבועות ולא עוד דאפי' תימא דמ"ד דקדושת הארץ לאו קדישא דילמא מודו בקדוש' הבית שקדשה והכא לא אוקימנ' מימרא דר"י כדתנאי ?בדוק' אלא לימא דילמא כי היכי

דא"ר ישמעאל לענין קדושת הארץ ה"נ לענין הבית אבל לאו דלהוו הכרחה וכדסברי קצת רבנן אע"ג דלא מוכח הכי לישנא דהכא דשמעתין וסוגיא דשבועות מ"מ היא גופה מצינן למימר מדר' אליעזר ומאי אולמיה דהאי מהאי והנכון כמו שכתב רבינו הגדול הד"מ ב"ן ז"ל דטעמא דר' אלעזר כההיא לאו משום דסבר קדושה א' לא קדשה לעתיד לבא וכדקתני בהדיא אלא דסבר עמון ומואב אינו מאותו המין שטהרו מסיחון שהוא מכלל הארץ דתנן בה ג' ארצות לביער יהודה ועבר הירדן וגליל אלא מאידך עמון ומואב שהוא מח"ל והוי דינו כח"ל לגמרי שלא קדשום עולי מצרים כלל והניחו' כדי שיסמכו עליהם עניים בז' תדע דהא ר' יהושע אית ליה הכי התם במס' ידים בהדיא אע"ג דסבר הכי דקדשה לעתיד לבא וכדקתני בהדיא אלמא לעולם עישרו מעשר עני בז' בעמון ומואב ואפי' בבית א' לפי שאין ז' נוהגת שם שלא נתקדשו מעולם וחייבום במעשר מדבריה' לפי שסמוכות לארץ וזהו מה שקבל ר' אליעזר מרבו ורבו מרבו הלכה למשה מסיני שמקומות הללו לא נתקדשו מעולם תדע כל נימנו וגמרו הלכה הוא ואלו קי"ל כסתם מתני' דהכא ובזבחים דקדושה א' קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא וכן שנינו שם במס' ידים השיב ר"ט ואמר מצרים ח"ל ועמון ומואב ח"ל ותנן נמי מצרים מעשה חדש ובכל מעשה ישן והנכון בעינינו כלומר עמון ומואב מעשה חדש מצרים מעשה זקנים הרי שמקיש עמון ומואב לבבל ומצרי' שהם ח"ל גמורה ומ"ש במס' חגיגה מה טעם וכו' טעותא הוא דליתא בנסחי דוקני ולפום נסחי דגרסי ליה איכא למימר טעם יהיב לדר' אליעזר למה מעשרין מעשר עמון ומואב אלא כדי שיסמכו עליהם עניים בז' עמון ומואב אלא שלא נתקדשו מעולם שמעשרין מעשר עני כדי שיסמכו עליהם עניים בז' ואיכא נסחי הכי בהדיא הרבה כרכים כבשום עולי מצרי' ולא קדשום והניחום כדי שיסמכו עליהם עניים בז' ולא גרסי' שקדושה א' ותו' ואתיא כדפרישנא והנכון דלא גרסינן ליה כלל דאיהו הוה מייתי מה ששנינו במקומה השיב ר"ט שפיר וכו' מה מצרים שהיא קרובה עשאוה כא"י למעשר כדי שיסמכו עליהם ענייי' בז' אף עמון ומואב שהיא קרובה וכו' והא הוה עדיפ' טפי ובירושלמי אמר עמון ומואב א"ר תנחום החל רש עשיתי ארצו חולין לפניך הא כר' דסבר קדשום עולי מצרים ואתי' כדכתיבנ' עוד הקשו בתוספות אמאי לא מייתי' מאידך דרבי אליעזר קתני במסכת תרומות ועגול בעגולין עולה ומאן דאית ליה הכי סבר תרומת הארץ בזמן הזה דרבנן שקדושה א' לא קדשה לעתיד לבא מדאמרינן פרק הערל א"ל ר"י לר"ל מי סברת תרומה בזמן הזה דרבנן א"ל אין שאני שונה עגול בעגולין עולה דאלמא מאן דאית ליה עגול בעגולים עולה סבר דתרומה בזמן הזה דרבנן:

והנכון דהא לאו הכרחה היא דדילמא לא קאמר ר"א אלא בעיגולים של תאנים דאפי' בזמן הבית תרומתו מדרבנן שאין חיוב תרומה מן התור' אלא בדגן תירוש ויצהר אבל ר"ל דמוקי לה בכל עיגול ואפי' בעיגול של זתים או של ענבים יבשים שתרומה שלהם בזמן הבית מן התורה וקסבר דבזמן הזה בלחוד דרבנן משום דבטלה קדושה וכיון דהוי מדרבנן בטיל אבל ר' יוחנן לית ליה אלא כדאמרנא ואזדו פלוגתיהו דפליגי בזבחים במעלה בחוץ דאייתי' לעיל א"נ דאפי' תימא דהא דר' אלעזר בעיגול זתים וענבים הוא דעולה בא' ומאה לאו משום תרומה בזמן הזה דרבנן אלא משום דלא הוי דבר חשוב דקסבר כר' יוחנן דאת שדרכו למנות ועיגול אינו מכלל שדרכו למנות אבל ריש לקיש דסבר כל שדרכו לימנות תנינן כדאיתא בפרק הערל אצטריך למי' דהא דבטיל משום תרומה בזמן הזה דרבנן אבל לאו הכרחה הוא והא דתניא נמי בריש מסכת ביצה כרם רבעי היה לו לר' אליעזר ובקש להפקירו לעניים כדי שיעלו ויאכלו הם בירושלם לאו משום דסבר דקדושה א' קדשה לעתיד לבא כדפרש"י ז"ל התם דא"כ אמאי לא מייתי לה הכא לראי' מאי דאמרינן השתא דר' אליעזר כר' יהושע ס"ל אלא אפי' למ"ד שקדושה א' לאו קדשה לעתיד לבא ולא נתקדשה כל הארץ בקדושה שנייה כדאיתא בערכין נהי דאין כרם רבעי נוהג בכל הארץ לעלות בירושלם מדאוריתא נוהג הוא מדרבנן וא"כ מאי דאמרינן בפ"ק דשבועות ר' אליעזר אומר נאמר משכן ונאמר מקדש וכו' עד הייתי אומר על המקדש יהא חייב שקדושתו קדושת עולם אין פירושו שאין אחריו התר במות כדפרש"י ז"ל התם דא"כ היכי אמרי' הכא מעקרא דר' אליעזר אית ליה דר"י שמקדישין בבית חוניו ודחי לה בלשון דילמא ולא פרכי' לה מהיא מתניתין אלא ודאי שפיר קדושתו קדושת עולם היינו שלאחר שהשרה הב"ה שכינתו בבית המקדש שוב לא השרה אותה בבית אחר ואע"פ שחרב מש"כ במשכן שנבחר במקדש אחריו וזה בענין שאמר הכתוב זאת מנוחתי עדי עד פה אשב כי אויתיה והרי הכל מבורר יפה:

הא דאמרינן וכי אלו בלבד מגו כלומר וכי אלו בלבד היה להם לימנות בכלל מוקפות חומה מיב"ן והלא יותר היה להם למנות אלא שכשעלו הוא דאמרינן:

דף י:

ואי בעית אימא חדא מינייהו ברייתי' דרבי אלעזר בר' יוסי היא דתנא ר' אלעזר בר' יוסי אומר אשר לו חומה אעפ"י שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן פי' לאו דלהוי קרא הכרחה דא"כ תיקשי למאן דסבר לא קדשה לעתיד לבא אלא קרא ה"ק ועל זמנו של יהושע אמור כל שהיה לו חומה בימיו ואע"פ שחרבה אח"כ ואיתא למימר דלא מיירי אלא בזמן הבית

דכל שהוקף ביב"ן אע"פ שחרב בימי שלמה אלא מדלא נקט הכי ר' אלעזר בר' יוסי דרשא דקרא ונקט לישנא דכל שאין לו עכשיו משמע עכשיו ממש ס"ל דאי לא לישבוק קרא בפשטיה ולי' כל שהיה באות' שעה אעפ"י שלא היה לו לאחר מכאן אלא ודאי להכי הפוך ליה והיינו ראיה דמייתי תלמודא ראיה גמורה היא כנ"ל. ולענין פסק הלכה קי"ל לענין אסור כסתם מתניתין וכזבחי' וכאותה דר' יוחנן דהתם דאמר המעלה בחוץ בזמן הזה חייב אבל לענין קדושת הארץ איכא מאן דפסק נמי דקדושה א' קדשה לעתיד לבא כפשטה דשמעתין דתלי להו אתדירה וכדסבר רב הונא. ואיכא מאן דפסק כרב נחמן דהתם דלא קדשה לעתיד לבא וכדחזינן לר' שהתיר כל בית שאין מאסהדותיה דר' חייא וקסבר ר' פנחס בן יאיר דקדושה א' לא קדשה לעתיד וקדושת הבית שאני לגבי איסור במות משום דכתיב ביה נחלה והיינו דסתם לן הכא ר' דלא כרבי יצחק והתם עבד דלאו קדשא לעתיד לבא ואע"ג דמשמע בסוגיין דכי הדדי נינהו לרווחא דמילתא נקטי ליה לסיועה לר"י ולאו דהוי הכרחה דר' ישמעאל סבר בקדושת הבית ואין למחלוקת זה הכרח גמור:

דף יד.

הא דתניא מ"ח נביאים שהיו להם לישראל מפורשי' בפי' רש"י ז"ל וכלן לא פיחתו ולא הוסיפו על מה שכתוב בתורה אפי' אות א' חוץ ממ"מ כתב רש"י ז"ל וא"ת נר חנוכה כבר פסקו הנביאים אבל בימי מרדכי היה חגי זכריה ומלאכי:
ואמרינן מאי דרוש כלומר כשקבעוה חובה וכתבוה ג"כ אליבא דר' יהושע ושמואל דהא דכ"ע ניתנה ליכתב שלא תהא ע"פ כדכתיבנא לעיל ומהדרינן נשאו ק"ו ורבנן דתקון בתר הכי נר חנוכה י"ל דסמוך נמי אהאי טעמא מי' מגלת אסתר הויא רבותא טפי שכתבוה:
רב נחמן אמר קריאתה זו היא הלילה ורבא אמר אכתי עבדי אחשורוש אנן ולא מצי' למימר הללו עבדי ה' כל היכא דאנן עבדים לאחרים ואותבינן לרבא ורב נחמן דאית להו הני טעמי תיפוק לי מהא דתניא משנכנסו ישראל לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה על הנס הנעשה בהם ומהדרינן משום דאיכא למימ' דכיון שגלינו מארצנו חזרו להתירן ולהכי אצטריכנא להני טעמי:

דף טז:

וק"יל די' בני המן ועשרת צריך למימרינהו בנשימ' א' דבהדי הדדי נפיק נשמתיהו והא דאמר ר' אלעזר ו"ו דויזתא צריך לממתיחי' בזקיפא יש שפירשו שעושין אותה ארוכה וזו

טעות שהרי אינה כתובה במנין אותיות ארוכות ועו' לא א"ש לישנא דלימתחיה ומורי נ"ר אומ' לפשוט ראשו הכפוף כלפי מעלה שיהא בזקיפה וזהו לשון מתיחה בכל מקום פשוט הדבר הכפוף או הכפול וכן עיקר ואיפשר שאין זה אלא בכתיבה אשורית:

דרש ר' שילא כל השירות כלן אריח וכו' פרש"י ז"ל אריח הוא הכתב ולבנה היא החלק שהוא כותב מן הכתב כפלים והאריח חצי לבנה היא ודקאמר חוץ משירה זו לאו דוקא אלא ה"ה לכל שאינה דרך הלל אלא שמזכיר מפלתן של רשעים כגון שירת מלכי כנען שבספר יהושע וכן שירת האזינו שמדברת ג"כ במפלתן של רשעים ובכל השירו' כלן אע"פ שעושה אותם אריח ע"ג לבנה ולבנה ע"ג אריח צריך שיהו ראשי השורות סתומים מכאן ומכאן ושלא יהו פרוצים כמו שכותבין קצת ספרים וכן קבלנו מן הגאונים ז"ל:

הא דאמרינן צריכה שרטוט כאמיתה של תורה פירש"י ז"ל כס"ת עצמו וכן עיקר אבל ר"ת פיר' במזוזה שכתוב בה אמיתה של תורה אבל ס"ת אינו צריך שרטוט אלא בתחילת הדף ומצדדיו והיינו דלא מייתי לה הכא מדנקראת ספר אלא מדכתיב בה אמת וליתא דהא דאמרינן במכילתין בירושלמי גבי ס"ת הלכה למשה מסיני שיהו כותבין בעורות בדיו ומסורגלי ובב"ר זה ספר תולדות אדם אף סרגל הספר אדם הא' למדו דלשון סרגל היינו שרטוט כל שטה ושטה כדאמרינן בספר ויקרא רבא קווצותיו תלתלים זה הסרגול שחורות כעורב אלו השיטות תדע דגבי הא דאמרי' במגלה צריכין שרטוט משום דכתיב בה אמת אמרינן בירושלמי כתיב הכא דברי שלום ואמת וכתיב התם אמת קנה וההוא בכל ס"ת מיירי ומ"ה נקט הכא כאמיתה של תורה כאלו אמר בתורה שהיא אמת והא נפקא מדנקרא' ספר משום דהא נמי נקראת אגרת ולפי' הוצרך אמת לדונה בזה כספר ממש ולא כאגרת כלל וכבר כתבתי יותר מזה בפ"ק דגטין:

גרסת הספרים א"ל יאמר בפה מה שכתוב בספר אפשר שבקשה ממנו שיתנו להם רשות לקבוע זכירה זו לדורות ולא תחשב לו גנאי או שבקשה ממנו שיכריזו הכרוזים הן כמנהג לפי שיתיסרו השומעים ולא יוסיפו כדבר הזה. אבל רש"י ז"ל ל"ג אמרה לו וה"ג אמר רב נחמן אמר בפה מה שכתוב בספר ואדלעיל קאי וקבל היהודים וכו' כי המן בן המדתא האגגי כלומר שכל ענין מחשב' המן עם שנתגלגל ע"י אסתר בבאה לפני המלך יאמר בכל שנה ושנה בפה והספר כתוב לפניו ולשון דחוק הוא גם אין סוף הפסוק בקשר הזה:

דף יז.

משנותיו של ישמעאל שהיה בן ע"ד כשנול' יעקב בן ס"ג מאביו ללכת לחרן כי באותה שנה נפטר ישמעאל כדכתי' אחות נביות ולא נשארו משנות ישמעאל משנולד יעקב עד

שנה זו אלא ס"ג ומצינו שהיה ליעקב כשעמד לפני פרעה ק"ל ואי אתה מוצא לו העודף בזה על ס"ג שהיה לו כשנפרד מיצחק אלא אם אתה מונה י"ד שנה שלמד בבית עבר וכדמפ' ואזיל ולא נענש עליהם לפי שגדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם אבל על שאר השנים שלא נתעסק בכבוד אביו נענש והם כ' שנה שעמד בבית לבן וב' בדרך דתניא יצא מארם נהרים ובא לו לסכות ועשה שם י"ד חדש כתיב ויעקב נסע סכותה רש"י ז"ל לא דריש אלא ולמקנהו עשה סכות דמשמע תרתי והיינו שתי ימות הקיץ ויבן לו בית זמן חורף א' אבל אידך סכותה דרישא שם מקום הוא וי"מ סכותה קמא דדריש לחד קיץ ויבן לו בית זה חורף ולמקנהו עשה סכות זה קיץ ועל כן נקרא אח"כ סוכות אבל מעיקרא לא נקרא כן וסכותה היינו שעשה שם סוכות ממש והכל ענין א':

פ' הקורא את המגלה למפרע לא יצא ומוכח בגמ' דאפי' בפרשיות כגון שהקדי' פרשה ב' לא' מש"כ בק"ש דלמפרע פרשיות יצא כדתנן היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא ומשמע שהיה קורא כדרכו כדרך שכתובה בתורה דהא אוקימנא בקורא להגיה. ודין הוא התם אין טעם שיהא סדר פרשיות מעכב בדיעבד כיון שקראם כסדר שכתובות בתורה אבל הכא במגלה אם סרס את הפרשיות הפך כל הענין דכולה כחדא פרשה היא:

קראה ע"פ קראה תרגום בכל לשון לא יצא אוקימנא בגמ' דוקא שאינן מכירין אבל למפרע:

מתני' קראה סרוגין ומתנמנם יצא היה כותבה דורשה ומגיה אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא. גרסינן בירוש' מדקתני כותבה הדא אמרה שהוא מותר בעשיית מלאכה תפתר בי"ד בכרכין ע"כ ובודאי בירושלמי אית להו טעמא מאי דאסקינן בגמרא דילן דפורים מותר בעשיית מלאכה די"ט לא קבילו כדאי' בקרא בהדיא. והא דדחיקו לאוקומי מתניתין בי"ד לכרכין היינו למימר' דבמאי דשקלינן וטרינן מעיקרא על ההיא דר' היכי נטע נטיעה בפורים לא הוה איפשר לן לסיועיה ממתניתין ולאו לאותוביה מינה לרב יוסף דתני שאסור בעשיית מלאכה דהא הוה אפש' לאוקומא בי"ד לכרכין דכיון דלא הוי זמנם אע"ג דקרו ביה אינהו והוי נמי זמן רובא דעלמא שרו אינהו במלאכ' וכ"ש בי"א ובי"ב ובי"ג דכפרים ושמעי' מינה דכרכין דנהוג איסור מלאכה בפורים היכא דמקדמי בי"ד שרו במלאכה דהא לא נהוג אלא בזמנם ממש:

(א"ה צ"ל אבל למכירים) יצא כדתנן במתני' גפטית לגפטיים עברית לעברים דמתניתין כברייתא והיינו דקתני אבל קורין אותה ללעוזות בלעז ואוקי' שכתובה בלעז דאי לא כתיבא קמיה בלישנא דקרו לה הוא ע"פ הילכך הקורא לנשים בלעז על המקרא לא יצא

ואמרי' בירושלמי דוקא ללעוזות שאינם מכירין בלשון אשורית יצא כשקורין להם בלעז דמסתמא לועז לא ידע אשורית וכדקתני בסיפא והלועז ששמע אשורית יצא דבעילמי' דאע"ג דלא ידע אשורית מסתמא יצא וכדפרכי' בגמ' בהדיא דהא לא ידע מאי קאמרי אלמא סתם לועז אינו יודע אשורית ומ"ה הוא דיוצא בלעז שהוא מכיר אבל אם הוא מכיר באשורי לא יצא ובלשון אחר ועוד אמר שם שאם הקורא יודע אשורית אינו מוציא אף ללועז שהרי לעצמו אינו מוציא בלעז וק"ל בהדיא כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את אחרים ידי חובתן ולאו דוקא מהאי טעמא ממש דהא מחוייב בדבר הוא אלא שאינו יוצא בקריאה זו והוי כמי שיצא שהוא מוציא הילכך אע"פ שאינו מוציא לעצמו מוציא ללועז הזה אלא בעי' למימר דכי דליקיים ככתבם וכלשונם כל מה דאיפשר לא תקנו לזה שיצא כלשון אחר ע"י אחרים כיון שאותו אחר יכול להקרותו אשורית והאי דינא בתרא לא דייקי ממתני' כלל דהא לא קפיד אקורא אלא כל אדם קורין ללעוזות דא"כ הל"ל והלעוזות קורין אותה ללועז בלעז אעפ"כ אומ' רבי' הגדול שיש לנו לחוש לדברי הירוש' אבל מדברי הגאונים ז"ל נראה שפיר שאפי' הלועז עצמו מכיר אשורי יוצא בלעז שהוא מכיר בו וכן דעת הרמב"ם ז"ל:

והלועז ששמע אשורית הא כתיבנא לעיל דהא דקרי ללשון הקדש אשורי היינו בהשאלת השם מפני שמאושר בלשונו כעין שאמר בכתב או לפי שכיון שכתוב הלשון הזה בכתב אשורי נקרא על שמו בכלל הכתוב אבל בפני עצמו לשון הקדש נקרא על הרוב ולפעמים לשון עברי בהשאלת השם והא דנקט אשורית איפשר דדוקא הוא ומתני' דברייתא דקתני יונית ליוני אין לכ"ע לא וסתמא דלא כר"ש ב"ג ואע"ג דר' יוחנן פסיק לעיל כר"ש ב"ג ה"מ בשאר ספרים אבל במגלה כרבנן קי"ל דסברי ככתב' וכלשונם מיעט אפי' לשון יוני לשאין מכירין בו ואע"פ שאמרי' כל מקום ששנה ר"ג במשנתי' הלכה כמותו ואין ספק דלר"ש ב"ג דעבי' באשורי לענין ספרים ה"ה למגלה וכדאמור רב ושמואל בגמ' הא קי"ל שאין למדין מן הכללות אע"פ שנאמר בהן חוץ שלא נאמר הכלל אלא על הרוב וכדכתב הרי"ף ז"ל בפרק גבו פשוט וכיון דכן קי"ל כסתם משנה דהכא וכדקתני נמי סיפא עד שתהא כתובה אשורית דאלמא אשורית דוקא חזיא לכל אדם וזה דעת הרי"ף שהביא משנתנו ובריייתא דלקמן דיונית ליונים ולא הביא דברי רב ושמואל שפסקו לעז יונית לכל כשר כר"ש ב"ג וקי"ל כר' יוחנן דפסק בכל דוכתא הלכה בסתם משנה אבל הרמב"ם ז"ל פסק כרב ושמואל דאמרי לעז יוני לכל כשר כר"ש ב"ג ולא מפיק מכתבם וכלשונם אלא שאר לשונות אבל יוני כשר ומודה ר"ש ב"ג בשאר לשונות שיוצאין בו המכירין משום דכתיב אל עם ועם בלשונו מש"כ בס"ת דפוסל לכל אדם בכל חוץ מיוני שהוא

כשר ולא אוקימנא בגמרא מתניתין דגפטית לגפטים ועברית לעברים דלא כר"ש ב"ג אלא במאי דקתני יונית ליונים דוקא אבל בגפטית לגפטים ועברית לעברים וכן כל לשון למכיר בו מודה ר"ש ב"ג דיוצא והכי משמע בגמ' דלא קשיא לן ממתני' עליה דר"ש ב"ג אלא מיונית ליונים בלחוד וסתם מתני' דהכא נמי לא אוקימנא כברייתא אלא למימרא דגפטית לגפטים ועברית לעברים וכ"א כלשונו יצא ולאפוקי ממאי דקס"ד מעיקרא דכי קתני בכל לשון לא יצא אף למכירין קאמר קמ"ל דכל לעז מכשר למכירין בו ולא קתני בכל לשון לא יצא אלא לשאינם מכירין אבל לא אמרינן דמתני' כבריית' דיונית ליוני' אין לכ"ע לא דהא מהיכא תיתי לן דאי משום דקתני והלועז ששמע אשורי' לאו למעוטי יונית נקט הכי אלא למימר' דאשורית יוצא כל אדם בו לדברי הכל ונקיט מילת' דמודו כ"ע אף ביוני' דהאי פלוגתא דרבנן ור"ש ב"ג לא בעי לאורויי וכיון דאיכא למימר הכי דלא תהוי סתם מתני' כרבנן ואשכחן לרב ושמואל דפסקי בהדיא כר"ש ב"ג ולא שבקי' פסקא דידהו דבריר כדמפרש בהדיא משום סתמא דלא מכרעא שפיר כרבנן כך י"ל לפי שיטת בעל המאור ז"ל זקנו של רבינו נר"ו וכן נראה נכון:

והא דקתני הלועז ששמע אשורית יצא לאו דוקא יצא בדיעבד אלא אפי' לכתחלה נמי מידי דהוה אנשים ועמי הארץ אלא דאיידי דקתני רישא לא יצא בדוק' נקט בסיפא יצא:

דף יז:

גמ' הא דאמרי' לימא קסברי כל התורה כלה בלשון הקדש נאמרה ק"ל לאיזה ענין דהא ודאי איתיה בלשון הקדש ניתנה ואלו לקיים מצוות והגית בו יומם ולילה אף בכל לשון הוא ורש"י ז"ל פירש כאן לענין לקרוא בתורה והקשו עליו דהא קריאה בתורה תקנת משה ועזרא היא וי"ל דקריאה בתורה בציבור מן התורה כשבתות וימים טובים דהא דאמרינן בברכות שלמדנו מן התורה ברכה לאחריהם מן התורה בק"ו דברכת מזון ולא שייך ברכה לאחריה למצות והגית בו יומם ולילה שאין לקריאה זו שיעור דהא כל היום וכל הלילה הוא ואין בכיוצא בזה ברכה לאחריה וכמו שנהגו ואין ברכה לאחריה אלא לקריאה לציבור שיש לה שיעור ומשה ועזרא תיקן שני וה' ושבת במנחה מיהו בלאו הכי יש לנו קריאות בחיוב מן התורה כגון פרשת זכור דאמרי' לקמן זכור בפה וכן פ' פרה וכמו כן פ' הקהל ופ' שוטרים ומקרא ביכורי' וחליצה ווידוי מעשר וכל אותן ששנינו במס' סוטה פ' ואלו נאמרין בכל לשון ולגבי דידהו אמרי' בכל לשון נאמרה או בלשון הקדש נאמרה וזה הנכון:

תפלה מנ"ל דתניא שמעון הפקולי הסדיר ה' נביאים תקנום כדקתני אידך אלא ששכחום וחזר ר"ש וסדרם כדאיתא התם:
והא דקתני על הסדר לא תיקשי למאי דאמרינן בברכות אמצעיות אין להם סדר דהתם לאו דאין להם סדר כלל אלא שאין להם סדר ג' ראשונות וג' אחרונות דאלו בדידהו אם טעה חוזר לראש ואלו הכא אינו חוזר אלא ממקום שטעה והוא הנכון:
ת"ר מנין שאומרין אבות עד מה ראו גאולה בז' אבל ליכא למיתי דלימרוה בתר רפואה משום דכתיב הרופא לכל תחלואיכי הגואל משחת חייכי:
ומה ראו לומר רפואה בח' ואע"ג דהא מוכח תלמודא דלא איפשר למימרה מקמי הכי הא אמרינן כיון דאידח' מדוכתה דהיינו בתר סליחה אידחה יותר ולמה קבעוה בח':
וכדאמרינן דברכת השנים התשיעי' משום דדוד אמרה בט' דכתיב שבור זרוע רשע והוא במזמו' ט' והיינו למאי דאמרינן בברכות דאשרי האיש ולמה רגשו חדא מזמורא הוא דאי לא עשירי הוי הילכך המחליק אותו לשנים טועה הוא אלא מפרידן ממקומו להשלים למנין מזמורים למה ה' תעמוד ברחוק שחולק' אותו מן למנצח על מות לבן והא דמשמע לן דהא דכתיב שבור זרוע רשע במפקיעי שערים כתיב יפה פרש"י ז"ל משום דלעיל מיניה יארוב לחטוף עני ואין דרך לסטי' לארוב אלא לעשיר אלא שהכתו' מדבר במפקיעי שערי' וע"ז התפלל דוד שבור זרוע רשע שיבי' הב"ה שנת שובע וישבר זרוע הרשע המפקיע את השערים ולא יוכל עוד להרשיע בהפקעת השערים וזהו שאמר ורשע תדרוש רשעו בל תמצא:

דף יח.

ומה ראו לומר שים שלום אחרי ברכת כהנים כלו' מה ענין ברכה זו בכאן שלא סיימו בברכת כהנים דאלו מקמי הכי לא איפשר ומהדרי' משום דכתיב ואני אברכם וברכה של הב"ה שלום וז"ש כמדרש כל חותמי ברכות שלום וזהו שתקנו לסוף ברכות של ק"ש של ערבית הפורש סוכת שלום והנוסח א' הוא בחול ובשבת אלא כשתקנו אותם פסוקים של אחר כך שינו את החתימה לשומר את עמו ישראל לעד. אבל מורי נ"ר נוהג כרבו ורבי' הגדול ז"ל לחתום תמיד בשלום כמו בשבת וברכת המזון ג"כ משלים ה' יברך את עמו בשלום וכן בסדר קדושה של שחרית:
והא דאמרינן מנין שקראו הב"ה ליעקב אל שנאמר ויקרא לו אל אלהי ישראל ס"ד למזבח קראו יעקב אל לא מתמהינן משום דלא חזו למקרא למזבח אל דהא כתיב ויקרא לו אל בית אל ובמשה כתיב ויקרא ה' ניסי אלא קרא יתיר' דרשי' דלא הוה קרי ליה אל

אלהי ישראל אלא חד מינייהו אלא ודאי ליעקב הוא שקרא אל והכי הוא דאלו אמרי ס"ד למזבח קרא יעקב אל והא כתיב נמי אלהי ישראל ודכותה בתלמודא טובא:

והא דתנן הקורא תרגום בכל לשון לא יצא הוינא בה היכי קתני אבל קורין אותה ללועזו' בלעז והא אמרת רישא לשו' בכל לא יצא וקס"ד דסתמ' קתני לא יצא ואפי' למכירי' לרבנן דמכשרי ספרים בכל לשון דשאני הכא דכתיב ככתבם וכלשונם למעוטי שאר לשונות לגמרי וכי כתוב אל עם ועם כלשונו היינו לענין משלוח ספרים ולא ללמד על מגלה ולהכי ק"ל רישא אסיפא ופריק רב ושמואל דאמרי תרוייהו דכי קתני אבל קורין אותה ללועזות בלעז היינו יוני דוקא וע"כ לר"ש ב"ג קאמרינן דאלו לרבנן מהיכא תיתי דמכשירין ביוני טפי משאר לשונות דהא אינהו גבי ספרים כחדא בסיסא משוו להו אלא ודאי לר"ש ב"ג קאמרינן דעבדי' כספרים יוני כאשורי ולדידיה לא מעיט ככתבם וכלשונם יוני לגמרי כשאר לשונות ואפי' למכירין דהא לא איפשר כיון דס"ת אתרבי באשורי מדכתיב יפת אלהים ליפת אלא שאר לשונות מעיט לגמרי וכן יוני למי שאינו מכיר בו אבל המכיר בו יוצא בו והיינו דקתני אבל קורין אותה ללועזות בלעז והא דנקיט לה תלמודא סתמא ולא קאמר הא מני ר"ש ב"ג משום דפשיטא להו טובא דההיא דרב ושמואל לר"ש ב"ג היא ולא איפש' דאתיא כרבנן כלל: :

ואמרי' מתיבי קראה גפטית עברית ליוני לא יצא אלמא כיונית נמי לא יצא ודינו כשאר לשונות ובדין הוא דמצי למימר ליה דהא מתני' רבנן היא ואלו מתני' כר"ש ב"ג אוקימנא אלא דבעי למיחת לקושטא דמילתא:

ואמרי' הא לא דמיא אלא להא גפטית לגפטיים עברית לעברים עילמית לעלמים יונית ליונים פי' דמתני' דקתני ללועזות בלעז היינו כאידך מתני' דשרי נמי יונית ליונים וכן גפטית לגפטיים ולכל א' לשונו ואידך מתני' דקתני יוני' לא יצא מיירי למי שאינו לועז שאינו מכיר באותו לשון וכריש דמתני' דקתני לא יצא דהיינו לשאינם מכירין ואקשי' א"ה דאפי' בשאר לשונות שדינן למכירים בהם רב ושמואל אמאי מוקמי סיפא דמתני' בלע' (א"ה צ"ל יוני) ולר"ש ב"ג אפי' בכל לעז נמי מצו מוקמינן לה ואפי' כרבנן מלאוקומה בלעז יוני דוקא:

אלא מתני' פי' אלא ודאי פירוקא דלעיל לאו כלום דמתני' בכל לעז מיירי דשרי למכירים בו כדקתני ללועזות בלעז ורבנן ור"ש ב"ג מודו בה משום דכתיב ואל עם ועם כלשונו ולא מיעט ככתבם וכלשונם משאר לשונות אלא למי שאינן מכירין מיהו הא ודאי ברייתא כלה לא אתיא כר"ש ב"ג דהא בספרים דפסילי שאר לשונות לגמרי ואפי' למכירין אליבא דר"ש ב"ג מכשיר יוני לכ"ע כאשורי כ"ש במגלה דכתיב אל עם ועם כלשונו לאכשורי

שאר לשונות למכירי' דלא סגיא דלא מכשר ר"ש ב"ג יוני באשורי לכל אדם ולא מיעט מכתבם ולשונם לר"ש ב"ג יוני כלל אלא שאר לשונות לשאינם מכירין ובהא אפי' ר' יוחנן מודה וכ"ע דהיינו סברא דר"ש ב"ג ולא פליג אדרב ושמואל בהא אלא אפשר דאיהו הוה פסיק כרבנן דממעטי כלהו לשונות ואפי' יונית לשאינם מכירין מדכתיב ככתבם וכלשונם וכן נמי אית לן למימר דמודה ר"ש ב"ג בשאר לשונות שיוצאין בהן המכירין כמתניתא גפטית לגפטיים דהא רבנן אע"ג דמכשרי שאר לשונות בספרים לגמרי ממעטינן להו ככתבם וכלשונם וכן נמי אית לן למימ' דמודה ר"ש ב"ג בשאר לשונות שיוצאין בהן המכירין והוו להו כר"ש ב"ג גבי מגלה לגבי שאר לשונות אלא דהא מרבו שאר לשונות למכירין מדכתיב אל עם ועם כלשונו וכיון דכן ה"ה לר"ש ב"ג אשתכח דהא מתני' גפטית לגפטיים כולה בין לר"ש ב"ג בין לרבנן בר ממאי דקתני יונית ליונים דאתי כרבנן דאלו לר"ש ב"ג לעז יונית לכל כשר וזה ברור ואין כאן בית מיחוש. ומדנקיט תלמודא סתם דמתני' כברייתא משמע בכולה מילתא ואפי' ביוני והיינו דקתני ללועזות בלעז וכל לועז במשמע ואפי' יוני דאלמא אף ביוני דוקא ללועז ולא לכל אדם והיינו דקתני בתר והלועז ששמע אשורית יצא בה כל לועז אבל לא יונית וסתמא דלא כר"ש ב"ג אלא כרבנן וא"כ הלכתא כרבנן דהא פסק ר' יוחנן בכל דוכתא הלכתא כסתם משנה ואע"ג דפסק בספרים כר"ש ב"ג שאני מגלה דכתיב בה ככתבם ובלשונם ואיהו נייד מרב ושמואל דפסקי במגלה נמי בר"ש ב"ג דרב ושמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וזה דעת הרי"ף ז"ל שהביא משנתי' ומתניתא דגפטית לגפטיי' יונית ליונים ואע"ג דפליגה אדר"ש ב"ג ומה שתפס עליו בעל המאור ור"ח ז"ל מהא דפסק ר"י לעיל הלכה כר"ש ב"ג בשאר ספרים אינה קושיא כמו שכתבנו אלא שהדעת מכרעת לפסוק כר"ש ב"ג בהדיא ואלו פסק דרבנן לא בריר דדילמא סתם מתני' לא מכרעא לא כרבנן ולא כר"ש ב"ג דאיהו נקט הלועז ששמע אשורית דמודו בה כ"ע אבל ביוני לא פריש ולא אחית נפשיה לאכרועי כרבנן ולא כר"ש ב"ג וכן נמי סתמא קתני קורין אותה ללועזות בלעז דהא אפי' ר"ש ב"ג מודה בה ולא פי' שיהא לעז יוני בשאר לשונות שלא יצא בו אלא הלועז ומאי דקאמר תלמודא הכא בשמעתין דמתני' כברייתא סברא דתלמודא הוא דנקיט הכא אגב גררא ורב ושמואל אמרי לך דמתניתין לא אתיא כברייתא אלא לענין גפטית לגפטיים ועברית לעברים וכיוצא בו אבל דילמא מתני' דיונית ליונים דוקא הא לא משמע ולא עוד אלא דדילמא תלמודא גופיה ה"ק מתניתין כברייתא גפטית לגפטים ועברית לעברי' ויונית ליונים יצאו מיהת ודלא כסברא דפירוקא קמא דלעיל דס"ד דמתניתין בלעז יוני דוקא אבל אכתי אי' לך דס"ל השתא דדילמא למתניתין יונית כאשורית א"נ דשאר לשונות

ולא אכרעין בהא מידי וכיון דלא ברירא מילת' דתהוי סתם מתניתין כרבנן ואשכחן לרב ושמואל דפסקי בהדיא הלכתא כרשב"ג לא שבקי' לן פסק דפשי' לן משום סתם משנה דלא בריר לן וזה נר' נכון וברור:

וכי אתמר דרב ושמואל בעלמא אתמר כלומר מימרא באפי נפשה הוא דאמור במגלה ולא דאמרוה אאוקמתא דמתני' כדהוה ס"ד:

דאתמר רב ושמואל דאמרי תרויהו לעז יוני לכל כשר וכו' וכבר כתיבנא לעיל בפ"ק דכל היכא דשרינן לשון שרינן נמי כתב מיהו מסתבר דלא קפדי' אתגין ולפופות ועקומות ואותיות מוקפות גויל אלא בכתב הקדש בלחוד וכמדומה לי שכך קבלתי מרבותי:

והא לא ידע מאי קא אמרי ופרקינן מידי דהוו אנשים ועמי הארץ דנפקי כיון דאיכא מצוות קריאה ופרסומי ניסא:

ואמרינן נמי אטו אנן האחשתרני' בני הרמכי' מי ידעי' מה הם אלא מצוות קריאה ופרסומי ניסא ושמעי' מינה שכל אדם יוצא באשורית אפי' אינו מבין וגם אין במקום מי שיתרגם לו דהא האחשתרני' בני הרמכים ליכא דמתרגם לן ומיתי' מיניה ראיה ללועז ששמע אשורית ומדפרכי' להביא מהאחשתרנים ולא מפרקי' שאני התם דהוו ב' מילות בלחוד שמעינן דאי לאו דליכא קפידא במאי ידעי' מאי קאמרינן דינא הוא דליעכב וש"מ דאפי' טעה בתיבה חוזר למקום שטעה והכי דיקי' לקמן מדתניא השמיט בה הסופר אותיות או פסוקים וקראן הקורא במתורגמן יצא דוק' שקראן ע"פ מיהת הא לא קראן כלל לא יצא ואפילו באותיות ולהאי רבותא הוא דקתני אותיות דאפי' בהו אם לא קראן לא יצא ונקט פסוקין דאפי' בדידהו דהוי טובא אם קראן יצא ומ"ש בירושלמי תני אין מדקדקין בטעיותיה היינו בטעות שאין הלשון והענין משתנה בו וכדאמרינן עלה יצחק בר אבא בר מחסיא ורב חננאל הוו יתבין קומי רב חדא אמר יהודים וחד אמר יהודים ולא חזר חד מנהון ר"י אמר קרי כלה יהודים ע"כ ומשמע דדוקא בטעות שבין היהודי' ליהודיי' אבל לא בטעו' אחרת שהענין משתנה בו וכך למדתי מרבותי נ"ר:

גמרא ת"ר קראה סרוגין יצא סירוסין לא יצא ירושלמי סרוגין קטועין סרוסין קרא חדא פרא חדא כלומר שקורא פסוק ב' וקורא הג' וחוזר וקורא הב' וה"ל קורא למפרע והא קמ"ל תנא דלמפרע אפי' בפסוקים שלמים לא יצא שלא תאמר דלמפרע דמתניתין היינו שמסר' התיבות לקרא הפסוק מסופו לראשו:

דף יח:

הא דתנן שמרת יבם וכו' טעמא משום דקסב' יש זקה אפי' בתרי וכן הלכתא וכבר ברירנא לה בדוכתה בס"ד:

מתני' קראה סרוגין ומתנמנם יצא היה כותבה דורשה ומגיה אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא. גרסינן בירוש' מדקתני כותבה הדא אמרה שהוא מותר בעשיית מלאכה תפתר בי"ד בכרכין ע"כ ובודאי בירושלמי אית להו טעמא מאי דאסקינן בגמרא דילן דפורים מותר בעשיית מלאכה די"ט לא קבילו כדאי' בקרא בהדיא. והא דדחיקו לאוקומי מתניתין בי"ד לכרכין היינו למימר' דבמאי דשקלינן וטרינן מעיקרא על ההיא דר' היכי נטע נטיעה בפורים לא הוה איפשר לן לסיועיה ממתניתין ולאו לאותוביה מינה לרב יוסף דתני שאסור בעשיית מלאכה דהא הוה אפש' לאוקומא בי"ד לכרכין דכיון דלא הוי זמנם אע"ג דקרו ביה אינהו והוי נמי זמן רובא דעלמא שרו אינהו במלאכ' וכ"ש בי"א ובי"ב ובי"ג דכפרים ושמעי' מינה דכרכין דנהוג איסור מלאכה בפורים היכא דמקדמי בי"ד שרו במלאכה דהא לא נהוג אלא בזמנם ממש והא דקתני דורשה פירשוה בירושל' והוא שלא יפליג דעתו לענייו' אחרות לא נצרכה אלא לכתחלה דלכתחלה שרי' כשהוא עסוק בעניינה ואפי' לר' מונא דלא חשיבא שהיה אבל בדיעב' אפי' הפליג ענייני' אחרים והלך ג"כ לשוק לעשו' צרכיו יצא דקי"ל שאפי' שהה כדי לגמור את כלן יצא וכדאמרינן שמע ט' תקיעות בט' שעות ביום יצא וכדבעינן למימר קמן:

דף יט.

האי קנקנתום דאמרינן בגמ' נראה לרבינו הגדול פי' שזה אינו כדיו היינו דיו של עפצים כעין שלנו כשהוא מבושל אבל עפצים ששרו במים בלבד מי קרומיא של עפצא וכשמתבשל הדיו הזה הרבה ועומד ימים רבים מתיבש ונעשה קורט ובירושלמי אמר בו דיו שאין בו עפצא אלמא סתם דיו של עפצים הוא לכן אנו נותני' בו שרף לפי שהוא יפה לו כמ"ש כל השרפים יפין לדיו ושרף הקטף יפה מכולם וכן העשני' יפין לו כמ"ש כל העשנים יפין לדיו. (א"ה כל לשון זה ליכא הכא בש"ס דילן כי אם שם במסכת ברכות פ' הקורא):

אמר רב אשי דכ"ע שהה לגמור את כלה חוזר לראש והכא בדלא שהה קא מפלגי מר סבר גברא דחייה הוא פי' דהא מדרבנן לא חזי למקרי כששהה ומר סבר גברא חזייא הוא כלומר כיון דמדאוריתא הוה חזי שלא אסרה תורה אלא כנגד העמוד בלבד והא ודאי ה"נ הוה איפשר לרב אשי למימר דכ"ע שהה כדי לגמור את כלה (א"ה צ"ל אינו

ועיין בר"י שם בברכות ובהר"אש) וחוזר לראש והכא בגברא דחייא וגברא חזיא מיפלגי ומדנקיט אידך לישנא דכ"ע חוזר לראש משמע דהיינו סברא דרב אשי דשהה כדי לגמור את כלה חוזר לראש כר' מונא והנכון דלעולם כק"ש ומגלה והלל ותקיעות שהם קלים טפי דהא אית בהו שיחה לשאול לשלום או להשיב מפני הכבוד ומפני היראה הקלו כשהיה שלו אפי' שהה כדי לגמור את כלה אינו חוזר לראש כרבנן דמתניתין וכדר' יוחנן דהתם ודלא כר' מונא אבל בתפלה החמורה שאין כח התר שיחה כלל אלא מפני הסכנה בלבד ואפי' נחש כרוך על עקבו לא יפסיק החמירו בשהייתו דאפי' בגברא חזייא אם שהה כדי לגמור את כלה חוזר לראש וה"ה דהיכא דהוי גברא דחייא:

ושהה כדי לגמור את כלה דאיכא תרתי לגריעותא חוזר לראש וכדאמרינן התם בר' אבהו דפסק ק"ש במבואות המטונפות ולבתר דחליף א"ל לר"י מהו לגמור ואסיקנא דה"ק לדידי לא סבירא לדידך אם שהית כדי לגמור את כלה חוזר לראש וה"פ דיקא לדידי לא ס"ל דבעית למפסק גברא דחייא אתו אם שהה כדי לגמור את כלה חוזר לראש וכן הלכתא וזו שטה נכונה וברורה ואין לנטות ממנה ימין ושמאל מפי רבינו נר"ו. ושהה כדי לגמור את כלה פרישנא בגמר' דהיינו לאומרה כלה וכן פירש בכל מקום ומפרש בירושלמי דבקורא משערינן:

מה"מ אתיא כתיבה כתיבה ולא מיתי' לה מדנקראת ספר דהא נקראת אגרת ג"כ ולקמן גבי תפירה מספקא לן ואסיקנא דארכבה אתרי רכשי שאם תפר' כולה בחוט פשתן פסולה דהא נקראת ספר ואם הטיל בה ג' חוטי גידין כשרה דהא נקראת אגרת ולקמן אמרי' דקוראה בין עומד בין יושב מש"כ בס"ת ואומר מורי ר' נר"ו דבדברי' שבגופה כגון שרטוט ודיו עשאוה כספר ומינה שצריכה כתיבה ועיבוד לשמה שהם דברים שבגופה ובלאו הכי לא חשיב ספר כלל אבל בדבר שהוא חוץ לגופה עשאוה כאגרת לקרותה בין עומד בין יושב ולפי' נהגו לקרותה בלי פסוק טעמים ובלא הפסק הפסוקים וזהו מה שכתב רבינו האיי גאון ז"ל שפושטין אותה כאגרת. וגבי תפירה שאינ' מגופה ולא מחוץ לגופה לגמרי הויא כאגרת ובספר וק"ל להאי כלל' מה שאין מדקדקין בחסרון טעיותיה כמקצתה מש"כ בס"ת שנפסל בג' טעיות בדף וי"ל שזה אינו בספר מדין ספר אלא מדין קדושה דהתם כיון דלא (א"ה כאן חסר) וענין ונקרא ספר ואינו דבר הנזכר ומה שכתוב בדין לא הפקירו כיון דאיכא מצווה קריא' ופרסומי ניסא לקיים קצתם אף בגופה שדנוה כאגרת בהא מילתא דלא מינכר כולי האי ובירושלמי אמרינן אין בין ספרי' למגלת אסתר אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ומגל' אסתר אינה נכתבת אלא אשורית פי' לרבנן הא לכל דבריהם זה וזה שוים כלומר לדבריה' שבגופ' ממש וכדכתיבנ' ותו לא מידי:

מתניתין בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר וכו' בגמ' מפרש לה:
גמרא אמר רבא ל"ש אלא שעתי' לחזור למקומו בליל י"ד אבל אין עתיד לחזור למקומו בלילי י"ד קורא עמהם עיקר הפי' כדפרש"י ז"ל דרבא אבן כרך שהלך לעיר בלחוד קאי וה"ק דלא תי' דעתיד לחזור למקומו דקתני היינו שעתיד לחזור בזמן חיובו אלא ה"ק אם עתיד בן כרך זה לחזור למקומו בלילי י"ד קורא במקומו כלו' שאינו קורא כבני העיר שהוא שם אלא קורא כמקומו בט"ו כשילך לשם אבל אם אין עתיד לחזור למקומו לילי י"ד והאיר לו יום י"ד בעיר שחל חיוב קריאת היום שהוא עיקר הקריאה על בני העיר בעודו שם קורא עמהם הלילה והיום דפרו' בן יומו נקרא פרוז ואע"פ שרוצה לחזו' ביום י"ד עצמו בענין שיהא במקומו ליל ט"ו קורא עכשיו ביום י"ד במקומו וקורא שם בכרך וליכא משום אגודות ואפי' לאביי במילת' כזה וכ"ש לרבא אבל אם אין עתיד לחזור למקומו עד יום ט"ו שיחול חיוב קריאת היום של בני הכרך קורא עמהם כלום' שאינו קורא ביד כלל אלא ממתין ביום ט"ו וקורא ליל ט"ו ויומו עם בני הכרך דמוקף בן יומו נקרא מוקף נמצא פי' משנתי' אם עתיד לחזור למקומו בלילי יום פורים של אותו מקום שהוא ואם לאו אלא שמתעכב עד יום פורים של אותו מקום קורא עמהם והא דפריש רבא בלישניה דין בן כרך שהלך לעיר ולא פריש בהדיא דין בן עיר שהלך לכרך שנשנה בתחלת משנתי' משום דעיקר דיצא מקרא בבן כרך שהלך לעיר כתיב דפרוז בן יומו נקרא פרוז ומדיוקא דידה נפקא דנקרא מוקף ולהכי פריש ליה כד נסיב ליה מקרא ובן כרך שהלך שם ונתעכב שם עד בקר י"ד שקורא עמהם אם חזר למקומו ליל ט"ו חוזר וקור' עמהם שאע"פ שנתחייב כבר עם בני העיר שהלך שם הרי חזר ונתחייב עם בני הכרך וגדולה מזו אמרו בירו' דבן עיר שעקר דירתו לכרך ליל ט"ו נתחייב כאן וכאן וכ"ש זה שעיקר דירתו היה בכרך ולא היה בעיר אלא גר ופרוז בן יומו וזה ברור ושלא כדברי התוס' ויש קצת סעד לזה בגמ' דילן מהא דאמרי' בסמוך דבן כרך שהלך לעיר בין כך ובין כך קורא עמהם וההיא ודאי לא נצרכה אלא לבן כפר שהקדים לי"ה ונפטר ואפ"ה כיון שבא לעיר אח"כ שהוא מקום חיובו מן הדין חוזר וקורא עמהם ולא אמרי' כבר נפטר ביה הכא נמי אע"פ שנתחייב בעיר לפי שהיה פרוז בן יומו כיון דחזר לכרך שהוא עיקר מקומו וחיובו חוזר וקורא עמהם. כתוב בהלכות הרי"ף ז"ל ל"ש אלא שעתיד לחזור למקומו בלילי י"ד ונתעכב ולא חזר ונראה מדבריו לפום פשטיהו דכל שהיה בדעתו לחזור לילי י"ד אע"פ שנאנס ונתעכב שם עד יום י"ד אינו קורא עמהם עד שיתעכב שם יום י"ד מדעתו שכך היה בדעתו בתחילת ליל י"ד ולהכי חשוב פרוז כן יומו ולא נהירא כלל שאין זה תלוי בדעתו אלא כל שנתעכב שם כיום י"ד פורים הוי פרוז בן יומו אבל

יש לפרש דברי רבי ז"ל דה"ק שאם דעתו לחזור בליל י"ד אע"פ שנתעכב שם כל הלילה עד סמוך לעלו' השחר שהם קוראי' מ"מ של לילה אינו קורא עמהם הלילה כנ"ל עיקר פי' שמועה זו:

וי"מ דהא דרבה אכלה מתניתי' קאי דאפי' בן עיר שהלך שם כל יום י"ד אם אין עתיד לחזור למקומו לילי י"ד אלא שמתעכב שם עד יום י"ד אע"פ שדעתו לחזור בו ביום כופין אותו להתעכב שם ולקרא עמהם יום ט"ו דמוקף בן יומו נקרא ואין פי' זה נכון כלל דכיון שלא היה שם ביום ט"ו שהוא זמן הכר' היאך נעשה מוקף בן יומו ולא פרוז בן יומו אלא בהיות שם יום פורים של פרזי' או של מוקפי' ואין טעם להיותו מוקף מפני יום י"ד יותר מהיותו שם יום י"ג או קודם לכן והאמ' כמו שכתבנו:

גרסינן בירוש' ר' יודן בעי בן עיר שנתן דעתו לעקור דירתו לילי ט"ו מהו פי' וקס"ד דמיירי בבן עיר שהלך לכרך ומהדרי' מתני' כשהיה בכרך ומה צריכה לזה כשהיה בעיר פי' כאלו מתני' במי שהיה בכרך כל ליל ט"ו עד שפי' כמו שפי' וכי קא מבעי' לן כשהוא עדיין בעיר אלא שנתן דעתו לעקור דירתו ליל ט"ו לכרך מיחשב בן כרך מעתה ולא יקרא בעיר אלא ממתין עד שיהא בכרך וקורא עמהם ואע"פ ששנינו שאפי' בן כרך ממש שהלך לעיר אם מתעכב שם י"ד קורא עמהם בי"ד וקס"ד דהתם הוא שדעתו להתעכב שם גם יום ט"ו אבל זה שהיה בכרך יום ט"ו אינו קורא אלא בכרך ועו' דהתם שבא מן הכרך לעיר אפי' בדרך עראי מדעתו יושב בעיר ורוצה בה ובישיבתה לאותו יום ופרוז בן יומו הוא אבל זה שמתעקר משם אין עיכובו שם יום י"ד עושה אותו יום פרוז וכאלו פי' מהם ומחברתם דמי ואמרינן אבל מפרשי ימים והולכי מדברות קורין בי"ד כדרבנן א"ר מנא בעתי' לחזור למקומו א"ר פנחס ע"כ היהודי הפרזי' פרוז היה באותה שעה וה"פ דדוקא בן עיר שעוקר דירתו לכרך הוא דמבעי' לן אבל בן עיר שהוא מפרש בים או הולך במדבר ונמצא שם יום י"ד קורא כמקומו בי"ד שאע"פ שאינו במקום שום חיוב קורא במקומו א"ר מנא בעתיד לחזור למקומו אבל אם דעתו לילך לכרך אינו קורא כלל שהרי כבר נעקר מן העיר ולכלל בן כרך לא בא וזה כאותה שאמר בירוש' במקום אחר בן כרך שעקר לילי י"ד נפטר מכאן ומכאן א"ר פנחס ע"כ היהודים ר' פנחס מהדר אבעי' דר' יודן וקאמר שבן עיר שנתן דעתו לעקור לכרך ליל ט"ו כיון שעדין הוא בי"ד בעיר קור' בעיר כיון שהוא פרוז באותה שעה דלא גרע מבן כרך שהלך לעיר ויש מרבותי שכתבו דבן כרך שהולך במדבר או בים או במקומות שאין שם ישראל ואין דעתו לחזור למקומו אינו נפטר לגמרי אלא שקור' יום י"ד כזמן הרוב ואינו נראה כן בירוש' שכתבנו:

ואמר רבה בן כפר שהלך לעיר בין כך ובין כך קורא עמהם פי' אפי' עתיד לחזור לכפר קודם בקר י"ד חייב להתעכב שם ולקרות עמהם ומפ' טעמא דהאי בני העיר בעי מקרא ורבנן הוא דתקינו לה בי"ה וכי תקינו ליה היכא דאיתיה בכפר אכל היכא דליתיה בעיר כבני עיר בעי מהוי. ונראה דכבני עיר ממש קאמר שקורא עמהם אפי' ביום מיהו דוקא בהא שהיה שם בליל' אבל אם לא בא שם עד היום כבר חל חיוב עליהם קודם בואו ונפטר והיינו דתנן שהכפרים מספקין מים ומזון לאחיהם שבכרכים ומפ' אפילו ביום פורים כדמפ' לעיל ואפ"ה מקדימין ליה ונפטרין ואין כניסתן לעיר ביום י"ד חוזר ומחייבן שא"כ מה הועילו בהקדמתן ופרש"י דכד איתיה נמי בעיר ליל י"ד אינו חייב לקרות עמהם אלא בלילה אם חזר למקומו אלא בלילה ואינו נכון:

תני קורא עמהם פי' במקומו דקתני היינו עיר שהוא עיקר מקומו לענין זה:

תנן מהיכן קורא את המגלה ויוצא בה י"ח ר"מ אומ' כלה ר' יהודה אומר מאיש יהודי וכו' א"ר חמא בר גוריא אמר רב הלכה כדברי או' כלה ואפי' וכו'. נ"ל דהא קמל"ן בהא אליבא דהלכת' שצריכה שלא תהא חסרה ענין כדכתיבנ' לעיל ושמעי' מינה שאע"פ שקרא כבר מקצת' במגלה שלימה ונפטר מאותו המקצת אינו קורא המקצת הנשאר אלא במגלה שלמה דהא לר' יהודה דלא מיחייב למקרי אלא מאיש יהודי צריכה שתהא כתובה כלה וזה ברור:

ואסיקנא דמגלה אם הטיל בה ג' חוטי גידין כשירה ובלבד שיהו משולשין פי' שתים בשני קצוות היריעה וא' באמצע ומראש התפר עד הגיד כמו שיש ממנו עד הב' וכן מן הב' לג' עד סוף התפר כדפרשי ז"ל:

דף יט:

ומחו לה אמוח' לא אמרו אלא בציבו' דאיכא פרסומ' ובעי' פרסומי מלתא אבל ביחי' יצא מפני דכתיבא כדחזי ובציבור נמי לא אמרנא אלא דלא מיחסרא או לא מייתרא פורתא אשאר ידיעתא אבל חסרה או מייתרא כיון דמינכר ליתי לן בה ומכאן נראה שקור' ופושטה כאגר' כדברי רבינו האיי גאון ז"ל דאי קורא וכורך בס"ת הרי גוללה ולא מינכר' מילתא:

מתניתין הכל כשרים לקרא את המגלה חוץ מחש"ו ר' יהודה מכשיר בקטן בגמרא דערכין פי' דהכל לאתויי נשים שכשרו' לקרא את המגלה דמשמע לקרות להוציא את אחרים וכבר כתבנוה לעיל. והאי קטן דאפליגו רבנן ור' יהודה דוקא קטן שהגיע לחינוך ובהא הוא דמכשיר ר' יהודה כדאיתא בגמ' בהדיא קטן שעדיין לא הגיע לחינוך הא

לא חזי למידי וק"ל לרבואתא ז"ל אי בקטן שהגיע לחינוך הא מיחייב מדרבנן וכיון דמגלה מדרבנן היא אתי דרבנן ומפיק מדרבנן כדאמרי' בברכות במ"ש אשה מברכ' לבעלה דאכל שיעורא דרבנן וא"כ מ"ט דרבנן הכא ותו דלקמן תנן קטן אינו פורס על שמע ומיירי רבי יהודה בההיא ולא פליג בהא ובמס' סוכה ג"כ אמרו גבי הלל שאם היה קטן מקרא אותו עונה אחריו מה שהוא או' שאין הקטן מוציאו ולא פליג בה ר' יהודה אלמא אע"ג דפורס על שמע וקריא' הלל דרבנן נינהו דכ"ע אין הקטן מוציא אע"ג שהגיע לחינוך. והנכון דקטן שהגיע לחינוך אינו מחוייב במצוות כלל ואפי' מדרבנן אלא שאנו מצווין עליו לחנכו במצות ולא עוד אלא שאפי' הוא אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו כדמוכח במסכת נדה וכדכתיבנא במס' ע"ז ולפי' אינו ראוי להוציא לאחרים אפי' במצות דרבנן שכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא אחרי' י"ח אבל הכא בהא פליגי דר' יהודה סבר כיון שהגיע לחינוך שאר מצוות ראוי הוא לחייבו במגלה לפי שהיה באותו הנס וכעין שחייבו בה את הנשים שהיו פטורות ממנה מן הדין לפי שהוא מצות עשה שהזמן גרמא וחייבו אותן לפי שהיו באותו הנס. ורבנן סברי דנשים דבעלמא בנות חיובא נינהו מחייבי' כזו שעשו אותה כאלו היה מצוה שלא הזמן גרמא אבל קטן דפטור אפי' מאיסורין חמורין של תורה ומעונשין אף במצוה זו לא נחייב אותו מטעם שהיה באותו הנס וזה טעם כעיקר והלכתא כרבנן ואי ק"ל הא אמרינן בן מברך לאביו ואשה מברכת לבעלה ההיא בבן גדול היא ולא קתני אלא משום סופא דתבוא מארה דהוה בסופר מברך ובור יוצא אוקימנא בדאכל שיעורא דרבנן הוא:

גמרא מאן תנא חרש דיעבד נמי לא פי' כל סתם חרש שאמרו חכמים בכל מקום הוא שאינו שומע ואינו מדבר ודינו כשוטה לכל דבר אבל חרש המדבר ואינו שומע וכן אלם ששומע ואינו מדכר דינם כפקחים לכל דבריה' וחרש שבמשנתינו ע"כ היינו שמדבר ואינו שומע והיינו דשייך במ"מ ולהכי אמרי' מאן תנא דחרש כיון שאינו משמיע לאזניו לאו בר חיובא הוא לענין מ"מ ואפי' בדיעבד לא יצא דמשמע ליה דכי קתני חוץ מחרש דאפי' בדיעבד לא יצא ולאו מלישנ' דחוץ דייק לה דאדרבא חוץ מחרש שאינו כשר לכתחלה משמע אלא דייק ליה מדקאמרי' בסמוך מדקתני חרש דומיא דשוטה:

ואמרינן א"ר מתנא ר' יוסי היא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא ר' יוסי אומר לא יצא ומשמע לן השתא בכלה סוגיא דליכא הפרשה בין ק"ש דאוריתא לתרומה או למ"מ דרבנן והיינו דרמינן להו אהדדי דמאן דקפיד אשמיעת אזנים בהא ה"ה בהא ולא אמרינן שאני ק"ש דאורייתא או שאני ק"ש דכתיב ביה שמע השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך אלא אדרבא הוא בנין אב ובהכי ריהטא כולה סוגיין:

ואמרינן וממאי דמתני' דהכא ר' יוסי היא ואפילו בדיעבד לא יצא דילמא ר' יהודה היא ולכתחלה הוא דלא הא בדיעבד שפיר דמי ונקטינן ר' יהודה משום דמסתמא איהו בר פלוגתיה דר' יוסי דקתני התם הקור' את שמע ולא השמיע לאזנו יצא היינו ר' יהודה ודוקא קתני הקורא בדיעבד דלכתחלה צריך שישמיע לאזנו ומתני' דקתני חוץ מחרש אהכל כשרים קאי וה"ק חוץ מחרש שאינו כשר לכתחלה ושוטה וקטן שפוסלין אף בדיעבד כדמפ' ואזיל:

ואיכ' דלא גריס דומיא דשו"ק אלא דומיא דשוטה בלחוד אבל קטן שהגיע לחינוך איפשר דלא פסיל ליה ת"ק אף בדיעבד כיון דר' יהודה מכשיר בו לכתחלה ואין צריך לפי מה שכתבתי במשנתינו:

במאי אוקימנא למתני' כר"י ודיעבד אין לכתחלה לא הא ודאי איפכא ה"ל למנקט לישניה ולכתחלה הוא דלא הא בדיעבד שפיר דמי כדאמרן לעיל אלא דהאי לישנא נקטינן ליה משום מתני' הקורא את שמע דבדיעבד הוא דקתני ר"י יצא אבל לכתחלה לא:

אלא הא דקתני ר' יהודה בריה דר"ש בן פזי חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה ואע"פ שאינו שומע מה שמברך מני אי ר' יהודה בדיעבד אין לכתחלה לא ואי ר' יוסי בדיעבד נמי לא אע"ג דק"ש דאורית' וברכת תרומה דרבנן לא שני ליה ביניהו כלל דאי לא מאי קו' ובעי למימר דלאוקמתא דרב מתנה ר' יהודה והיינו דאמרינן אלא הא דר"ש בן פזי מני ר' יהודה ואפי' לכתחלה ומתני' דהכא דמגלה ר' יוסי היא:

אלא הא דתניא לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא פי' לאו בלבו ממש דא"כ ה"ד להא דסוגיא שמברך ואינו שומע אלא פי' שמוציא בשפתיו ואינו שומע ומ"ה קרי ליה בלבו אבל אידך מהרהר מיקרי ולכ"ע לא יצא בשום דבר אפי' בדיעבד מני אי ר"י וכו':

דף כ.

לעולם הא דר"ש בן פזי ר' יהודה היא וכן ההיא דברכת המזון הא דדידיה הא דרביה פי' הא דתרומה דידיה ודק"ש וברכת המזון דרביה ולעולם מתני' דהכא ר' יוסי היא:

השתא דאתית להכי וכו' וכבר אפסיקא הלכתא התם כר' יהודה למימר' דבדיעבד יצא אבל לכתחלה צריך שישמיע לאזנו:

הא דאמרינן ר"מ קטן הייתי וקראתי' למעלה מר' יהודה אמר לו אין מביאין ראיה מן הקטן כלומר ממה שאו' הגדול שישמע בקטון:

ועוד אין מביאין ראיה מן המתי' כלו' מר' יהודה שקראתה לפניו כי הוא המתיר במשנתינו ורבנן פליגי עליה ואיהו לגרמיה הוא דעבד:

מתניתין ואין קורין את המגלה ולא מוהלין ולא טובלין ולא מזין וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד שתנץ החמה ודאי כל הני משום חדושא דאית בהו נקטינהו אין קורין את המגלה אדיום קאי כדאי' בגמרא ואע"ג דאיכא מצות קריאה בלילה נמי לא יצא בשל יום אלא ביום ולא מוהלין דאפי' מילה שלא בזמנה אינה אלא ביום והכי נפקא לן מפרק הערל מדכתיב וביום השמיני ובלא טובלין נמי אשמעינן דסתם בעינן לפרושי ונקט ולא מזין משום ולא טובלין דאתקש טבילה להזאה ושומר' יום כנגד שומר' יום אינה משום של אלו כלל דאלו כל הני עיקר חובתן ביום ולא בלילה לעולם אבל שומרת יום לאו משום עכובא דיום הוא אלא דאכתי לא מטא זמן חיובא דאין ספירה אלא ביום וכן בזב ובזבה גדולה לאחר שספרה הרשות בידה לטבול בין ביום ובין בלילה אגב אורחא דאידך נקטה לאשמעי' חדושא דאיהו בה שאינה בזב בעל ראיה א' כדאי' בגמ':

והא דקתני ולא טובלין. פרש"י ז"ל שאין זב וטמא מת טובלין בליל ז' אע"פ שהוא תחלת היום עד שתנץ החמה אבל משעבר היום טובל אפי' בלילה וכן הדין בזבה גדולה ומאי דאמרינן בגמ' טעמא משום דאתקש טבילה להזאה היינו מדכתיב והזה הטהור וכו' ורחץ בשרו במים והוא הדין לטבילת זב וזבה אבל טבילת נדה בלילה היא בתחלת ליל ח' ואח"כ טובלת בין ביום ובין בלילה ור' יעקב ז"ל פי' דלא מיירי אלא בטבילה הבאה מחמת הזאה בלחוד דהיינו טבילת טמא מת בלחוד וק"ל דאלו טביל' טמא מת בלילה היא כדתנן במס' פרה טבל את האזוב בלילה והזה ביום ביום והזה בלילה פסול בו ביום עד שיטבול ביום והזה ביום אבל הוא עצמו פירש המטהר טובל בלילה ומזין עליו ביום ותי' רבי' יעקב ז"ל דטמא מת ב' טבילות היה טובל א' קודם הזאה וא' לאחר הזאה וההיא דכתיב בקרא היינו טבילה דלאחר הזאה כדאית' בהדיא ועלה תניא בספרי' שאם הקדים טבילה להזאה לא עשה כלום ועלה שנינו במשנתינו שאינה אלא ביום שהוקש להזאה כדכתב רש"י ז"ל אבל יש טבילה אחרת קודם הזאה דגמירי דאין הזאה בלא טבילה כדאי' בגמ' פרק הערל ומייתינן לה גבי גר שצריך מילה וטבילה והרצאת דמים ואמרינן בשלמא מילה כתיבה וכן הרצאת דמים דכתיב ויקח משה הדם ויזרוק על העם אלא טבילה מנ"ל ואמרי' גמירי דאין הזאה בלא טבילה והיינו ודאי בסדר מדכר להו מילה בתחילה ואח"כ טבילה כדתניא לכשיתרפ' מטבילין אותו מיד ואח"כ הזאה ועליה אמר במס' פרה שהיא בלילה והיינו הלילה שמזין אותו למח' ולא נהי' חדא מדקתני ולא טובלין ולא מזין אלמא בטבילה דקמי הזאה היא וההיא אף רבי' יעקב ז"ל מודה

דבלילה הוא כדאית' במס' פרה בהדיא. ועו' דבטבילה דבתר הזאה לא איתקש להזאה דאלו הזאה פסולה בח' ובט' כדאמרי' במסכת קידושין פרק האו' ואלו טבילה איתא בז' או אח"כ כדאיתא במסכת נזיר בפ' ג' מינין הא דטבל בז' הא דטבל בח' ועוד דאהייא דאי ביום טבל פשי' דביום היא דא"א לה אלא לאחר הזאה שהיא ביום ולא בלילה ול"ל למייתא עלה מטעמא דאתקש להזאה דהא אכתי לא מטא זימניה בין ביום בין בלילה דאי משום דאתקש להזאה והזאה ביום ולא בלילה א"כ ליבעי ז' דוקא כהזאה אלא ודאי לא מהני הקישא אלא לז' והנכון כמו שפירשו בתוס' דהאי ולא טובלין היינו טבילת האזוב שאינה אלא ביום כדתנן במס' פרה וההיא אמרינן דאתקש להזאה וכן אמרינן בירוש' דאתיא מדכתיב וטבל והזה דכתיב בפר' פרה אדומה וההיא בטבילת האזוב מיירי והיינו רבותא דמתני' שאפי' אם הזה ביום אם טבילת האיזוב בעלמא בלילה פסול וכיון שעשו משעלה עמוד השחר כשר:

גמרא ולא מוהלין דכתיב וביום הח' בפ' ר' אליעזר דשבת מייתי לה מדכתיב ובין ח' ימים ולא לילות ודרשינן ביום הח' ואפי' בשבת אלא דהכא לא דאקרא ודכותה בתלמודא טובא א"נ והוא הנכון דהכא משום מילה שלא בזמנה דהויא רבותא טפי דמתני' נקטינן האי קרא דמיתין לה פרק הערל מוא"ו יתירה דוביום הז' כדאיתא התם:

גרסת הספרי' מאי איריא שומרת יום כנגד יום מכל חייבי כרתו' והכי פירושו מאי אירי' דאיירי בהא יותר מכל שאר חייבי טבילות ליתני דזב וזבה גדולה וזבה קטנה זמנה ביום ונדה זמנה בלילה ומהדרינן דלחדושא דאית בהו נקטה דהא לא הוה דכותיה הכא בהדי אידך א"נ משום דנקטה בהדי אידך דמתני' הוה קס"ד אי בעי למימר דלעולם טובלת ביום ואפילו לאחר זמנה משום עכובא דיום ולהכי פריך דמ"ש מכל חייבי טבילות שלאחר זמנם טובלין בין ביום בין בלילה ומהדרינן לאו משום האי נקטה בהדי אידך אלא לאשמעינן חדושא דאית בה דקס"ד תיהוי כראיה א' של זב דאתקש לבעל קרי שטובל ביומו כדכתיב והיה לפנות ערב ירחץ במים והא ביומא לא מצא טבילה ואע"ג דפסק התם דכתיב כל ימי זובה במשכב נידתה יהיה לה כלומר שהימים שתראה בהם כלום בשעת נידתה כאלו שופעת דם ומכל יומי דרשינן אפי' לראיה א' שסופרת א' לא' כדרך שסופרת לז' שאין יום הראיה בכלל וצריכא לספור יום א' והוה ס"ד דתעביד שימור קצת ליל ב' לספירה ותטבול באותה הלילה ואח"כ תמתין עד כל יום ב' קמ"ל תנא דכיון דבעי ספירה ספירה ביממא הוא ולכך צריך להמתין עד אור היום שיחול ומן ספירתה ואח"כ תטבול וכן הלכתא וה"נ מוכח בפרק בתרא דנדה דספירה ביממא היא ואין טבילה בלילה וק"ל בפרק כיצד צולין ר' יוסי אומר שומרת יום כנגד יום ששחטו

וזרקו עליה בב' שלה ואח"כ ראתה הרי זו אינה אוכלת ופטורה מפסח ב' ופרישנא טעמא דידהו משום דסבר דאינה סותרת ומכאן ולהבא הוא דמנויה דקצת יום ב' ככולו ואקשינן אלא זבה גדולה לר' יוסי היכי משכחת לה ואמרי' בשופעת א"נ שראתה בין השמשו' ומדלאו מוקים לה בלאו שופעת וברואה בלילות דלר' יוסי אפי' ספירה מקצת לילה ספירה ושוב אינה סותרת וי"ל כמו שפי' בתוס' דכיון דסבר ר' יוסי מקצת היום ככלו ושוב אינה סותרת א"כ אפי' ראתה בתחלת היום ופסקה בו ביום סוף היום יעלה לה לשמור ולטבול בלילה וכדאמרינן בנזיר פ"ב ולר' יוסי כיון דחזיא פלגא דיומא אידך פלגא סליק לה שימור ומ"ה לא משכחת לדידיה זכה גדולה אלא בשופעת או ברואה בין השמשו' דלא הוה שהות לספור בו ביום מיהו דוקא בהא שהוא סוף מנין עולה לר' יוסי מקצת היום לספירה אבל בתחלת ספירה לא ספרה דכותא:

הא דאמרינן יום שפוסקת בו סופרתו למנין ז' וליכא מאן דס"ל הכי כדאי' בשלהי מס' נדה תדע דאנן נמי ס"ל בסוף מנין דסליק כדאמרי' ואחר תטהר אחר מעשה תטהר אלא דחזרה וראתה בו ביום לית לן לר' יוסי דלדידן סופרת למפרע ואלו בתחלת ענין לא סליק לן מקצת היום כן כתבו בתוס':

דף כ:

הא דאמרי וכ"ת מדמערב' שמשא לילה הוא מהכא משמע דמכי ערבא שמשא היינו משקיע' החמה דאלו מקמי הכי ליכא למימר דלהוי לילה ולא כמו שפירשי ז"ל בפסחים מכי ערבא שמשא מחצות ולמעלה שהשמש נוטה לערב והא לא הוה ס"ד כלל:

מתניתין כל היום כשר לקרא את המגלה ק"ל דה"ל למימני אידך דקתני לעיל והיינו מילה וטבילה והזאה דהנהו נמי כשרים כל היום אלא כיון דתני להו בהדי הדדי הא גלין לן תכסיסא נינהו והכא נקט חד מיניהו לגלויי אאידך ונקט ההוא דהוי רישא דמתני' וכאלו אמר לקרא את המגלה ולחביריו ותו דשייך נמי בהדי לקרא את ההלל כנ"ל ולקרוא את ההלל לנטיל' לולב ולתקיעת שופר:

ולוידוי פרים פי' פר העלם דבר של ציבור ופר כהן משיח שמתירין עליך כדיליף במס' יומא כפרה כפרה מפר יום הכיפורים ומהתם נמי ילפינן דביום כדאיתא בגמ':

ולתפלת המוספין וכ"ת והא א"א להקריב מוסף אלא לאחר תמיד של שחר כדדרשינן מדכתיב העולה עולה ראשונה וכן צריך להקריבו קודם תמיד של בין הערבים כדדרשינן עליה השלי' כל הקרבנות כלן וכדאיתא בפסחי' פ' תמיד נשחט הא ל"ק דמוסף כל היום כשר אלא שדבר א' מעכבו ואי מדלית קרבן תמיד מהכא אטו קרב כל היום ואיפשר נמי

דאם הקדי' קודם תמיד של שחר או איחר אחר תמיד של בה"ע כשר ותפלת המוספין נמי כשר כל היום ואפי' הקדים קודם תפלת השחר או איחר אחר תפלת המנחה. ואיכא מ"ד התם שאם הגיע זמן תפלת מנחה קודם שיתפלל תפלת מוסף מתפלל תפלת מנחה תחלה וכן הלכתא ובלבד כששתיהן לפניו שדעתו להתפלל אותן שתיהן עכשו כדקתני היו לפניו ב' תפלות אבל אם אין דעתו להתפלל מנחה עכשו אלא לאח"כ רשאי להקדי' תפלת מוסף וכמו שנהגו עכשו במקומותינו שמאחרין בי"ה תפלת מוסף עד לאחר ו' שעות ומחצה ואעפ"י כן מקדימין של מוספין. מ"מ למדנו שזמן מוסף אף לאחר מנחה וכן בהקדמת תפלת יוצר:

אמר בתוספתא המתפלל תפלת מוספין בין משקרב תמיד של שחר בין שלא קרב תמיד של שחר יצא ובפ"ק דע"ז אמרינן לא ליצלי איניש במוספין בתלת שעי קמייתא בריש שתא ביחיד משום דמדחי אלמא בשאר ימים מתפלל בכל עת שיזמן לו יותר אפי' שלכתחלה מצוה להקדים של שחר ותפלות כנגד תמידים תקנום:

זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום ע"כ יש לנו לפרש דבר שמצותו ביום סתם שלא קבע לו זמן ידוע ביום דאי לא תיקשי לן תמידין ושחיט' פסחי' שמצוותן ביום ואין כשרים כל היום אלא דשאני התם שקבע להם הכתוב זמן דכתיב בתמיד את הכבש א' תעשה בבקר דהיינו עד חצות או עד ד' שעות ואת הכבש הב' תעשה בין הערבים מפלג המנחה ולמעלה ובפסחים כתיב שם תזבח את הפסח בערב דהיינו מחצות ואילך ודבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה בגמ' מפ' זה הכלל לאתויי מאי:

דף כא.

גמ' דאמר מר ספיר' וקציר' בלילה והבאה ביום פי' דספירה בלילה נפקא לן לכ"ע מדכתיב וספרתם לכם וכו' תמימות תהיינה. אימתי הם תמימות בזמן שמנה מבערב וכשם שמתחי' מלספור הרי שאף קצירה בלילה היא בספירה והיינו דמקדים הכא למימר ספירה לקצירה והא דכ"ע היא שכך מצותו מן התורה אלא שר' מכשירו להקרבה אעפ"י שנקצר שלא כמצותו מן התורה ואפי' נקצר ב' ימים קודם לכן כדאיתא התם והתם מפרש טעמיה והא פרישנא דלית הלכתא כותיה ומדמייתי להו כי הדדי דקאמר ספירה וקצירה בלילה משמע דאף ספירה נמי לעכובא בסתם מתני' דהכא ואם לא ספר בלילה אינו סופר היום בברכה אלא שאו' אם ירצה היום כך וכך לעומד ולא עוד אלא דאפי' דר' דמכשר בנקצר היום ושדוחה הקרבתו את השבת כאלו נקצר במצותו אין לנו לו' שמכשיר ג"כ לספור ביום כיון דלא אמר ליה בהדי' דהא מכשר קצירה ב' ימים קודם

לכן ולא משמע לן דמכשיר הכי בספירה אלא ודאי כדאמרינן וכ"כ ר"ת ז"ל ותפס על בה"ג דכתב שאם לא בירך בלילה יברך ביום ודכ"ע אע"פ שלא מנה קצת לילות ואפילו לילה הא' חייב לספור את השאר וכ"ד רבותי ז"ל:

זה הכלל לאתויי מאי לאתויי סדר בזכין וסלוק בזיכין סדור בזיכין וסלוקן היה עם לחם הפנים ממש כי בשעה שמסלקין המערכה הישנה מסדרין עליו הלבונה וכשמסדרין החדשה מסדרין עמו בזיכי לבונה ומקטירין את הבזיכין בו ביום ומחלקין את החלות בין משמרה הנכנס' ובין משמרה היוצאה כדאיתא בשלהי מס' סוכה ומ"ה נקט הכא לאתויי סדור בזיכין וסלוק בזיכין ולא נקט סידור הלחם וסילוק הלחם משום דפשיט' מילתא דכי הדדי נינהו ולאשמעי' דאפי' סדור בזיכין שלא בזמנו פוסל וכדאיתא התם סידר את הלחם בשבת ואת הבזיכין לאחר שבת והיינו דאמרי' וכדר' יוסי אפי' סדר את הישנה שחרית וסדר את החדש' ערבית אין בכך כלו' וההיא בסידור מערכת עצמו היא ומייתי לה לראיה למאי דנקטינן סדור בזיכין משום דכל חדא מילתא היא כדאמרן ורבנן פליגי עליה דר' יוסי התם בפרק ב' הלחם דדרשי תמיד ממש וכדתנן אלו מושיכים ואלו מניחין וטפחו של זה לתוך טפחו של זה שנאמר לפני תמיד:

רבי יוסי אומר אפי' אלו נוטלין ואלו מניחים אף זו היה תמיד והוסיפו בבריתא שאפי' סלק את הישנה שחרי' וכו' ומה אני מקיים לפני תמיד שלא ילין שולחן בלא לחם ומדסתם לן תנא הכא כר' יוסי גבי הלכתא פסיקתא הלכתא כותיה והכי משמע התם:

פרק הקורא בתרא הקורא את המגלה וכו' מקום שנהגו לברך יברך שלא לברך לא יברך אוקימנא בברכה שלאחריה ואמרו בירוש' דאפי' במקום שנהגו רשאי להיות א' קורא וא' מברך ומעשה בר"מ שקראה מיושב ונתנה לאחר ובירך אחריה ואוקמוה בא' מן השומעים ומפני שהשומע כקורא ונר' שאין הדין בזה בברכות שלפניה אלא קורא עצמו חייב לברך ומה שנהגו לכתוב הברכות בגופה של מגלה אין בכך כלום ואפי' בציבור שאין קפידא אלא בכתובה בין הכתובים והתם שרינן כי מייתרא פורתא:

דף כא:

גמ' הא דתנן קראה א' קראוה ב' יצאו תנא מש"כ בתורה והאי דינא דנהיגין שהעומד לקרא בתורא קור' עמו ש"ץ תקון רבנן הכי כדי שלא לבייש מי שאינו יודע וכדאמרינן במסכת ביכורי' גבי מקרא ביכורי' בראשונה מי שהיה יודע לקרות קורא שלא היה יודע לקרו' מקרין אותו היו עמי הארץ מתביישין ותקינו שיהו מקרים את כלם:

ג"ה בהלל ובמגלה אפי' י' קורין וי' מתרגמין וק"ל לרש"י ז"ל שאין תרגו' בכתובים הא פרישנ' בפ"ק דיונתן בן עוזיאל לא תרגם אבל הנביאי' האחרוני' תרגמו אותו חוץ מספר דניאל דאית ביה קץ משיח:

ומאי משמע דהאי עובר וכו' והא דנקיט דעובר ולא נקט קודם לאשמעינן שלא ישהה בין ברכה למצוה אלא שיעבור מזו לזו לאלתר ובירושלמי שאם שהה כדי כל הברכה חוזר ומברך לפניה:

מאי מברך רב אשי אמר בריך מנ"ח ומדלא אמרינן בלילה מברך מנ"ח וביום מברך מ"ן וכדאמרינן גבי חנוכה יום א' מברך ג' מכאן ואילך ב' שמעינן שאף ביום מברך מנ"ח:

לאחריה במקום דנהיגי מאי מברך בא"י אמ"ה האל הרב וכו' ואסיקנא דחותם בא"י הנפרע לישראל מכל צריהם האל המושיע וכן עמא דבר והאו' האל הנפרע לישראל טועה הוא. ותמיה לן למה פותח בברכה זו בברוך שהי' סמוכה לחבירת' לברכה קודם מגלה שאפי' הברכה הסמוכה לברכה קצרה חשיבא סמיכ' כדאית' בירו' וכ"ת כיון דתליא במנהג' פותח בברוך והרי ברכה אחרונ' של הלל שתלוי' במנהג כדאית' במס' סוכה ואפ"ה אינה פותח' בברוך מפני שסמוכה לברכה ראשונה שלפני הלל ודין הוא דהא כל היכא דאמרי סמוכה היא לעולם וי"ל שברכה זו אינה על המגל' אלא ברכה של שבח על הנס מיהו אכתי ק"ל ברכה אחרונה למה פותחת בברוך וכ"ת שהטעם מפני שבתחלה הפותח מברך והחותם לאחריה וכיון שהיא בשנים אינה סמוכה שהרי הא' הולך לדרכו והשיח אכתי קשיא ברכת נביא של הפטרה לאחריה למה פותחת בברוך שהרי סמוכה לברכה שלפניה ונראה דכל שיש הפסק ושינון אחר בין ברכה לברכה כמו אלו שהברכות והקריאה אינם מענין א' כגון פסוקי דזמרה שהכל לענין שבח וזמרה וכן ברכות הלל וההלל שהכל לשבח וא"א לשיח ולגלגל עמהם דבר אחר וכן ברכות ק"ש וק"ש שהכל ענין קריאה ושנון וקבלת מלכות שמים והרי מין במינו ואינו חוצץ ושל אחריהם אינם פותחות בברוך דחשיבי סמוכות מעין שבח והודאה וכשהקריאה ענין אחר חלוק לעצמו וספור מאורע כגון מגלה וקריאה בתורה ומפטיר בנביא הרי הוא הפסק שהרי ענין א' הוא וגם אפ' להפסק בנתים לשיחה או לתרגום או כיוצא בהם מש"כ באידך ולפיכך לא חשיב' סמוכה והרי הוא כברכת מזון שפותחות בברוך אע"פ שקדמה לה ברכת הלחם וכן ברכת כסוי אע"פ שקדם לה ברכת שחטה:

הא דתנן שאין מפטירין בשבת במנחה לא שיש אסור בדבר אלא שאין חייבין בכך והדבר תלוי במנהג וכן כתב רבי' האיי גאון ז"ל בתשובת שאלה שמנהגות תלויות יש ועדיין יש בפרס ומדי הפטרות ידועות לשבת במנחה בכל השנה ובהכי מתרצא לן מאי דק"ל

לר"ת ז"ל מהא דאמרינן בפרק במה מדליקין אמר רב אחדבוי אמר רב י"ט שחל להיות בשבת המפטיר בנביא במנחה אינו מזכיר של י"ט שאלמלא שבת אין נביא במנחה בי"ט אלמא אפי' במנחה של שבת מפטירין בנביא:

והא דאמרינן הני י' כנגד מי ואמרינן כנגד כך וכך ואפ"ה אם רצה להוסיף מוסיף דההוא סימנא אינו אלא שלא לפחות מאותו מנין ומהא שמעינן שיש רשות להוסיף בר"ה בפסוקי מלכיות זכרונות שופרות אע"פ שאמרו בהם שהם כנגד י' מאמרות שאמר דוד הם אותם מזמורים שאמר דוד הם אותם מזמורים שבסוף תהלים שמתחילין בהללו יה והם ה' מזמורי' ואסיקנא דבין א' בין אמצעי בין אחרון שקרא ד' משובח וכי קתני האחרון שקורא ד' לאו לעכובא הוא:

תנא פותח מברך לפניה והחותם מברך לאחריה פירש דכלה קריאה חדא מצוה היא שנעשית ע"י רבים ובחדא ברכה סגיא לכלהו וכן כל כיוצא בזה כגון תקיעת של ר"ה והתם ליכא למגזר משום נכנסין ויוצאין דהתם לא שייך דעל כ"א וא' מהם חיוב לשומע כלם מראש ועד סוף וכדפרשי' בדוכתה. וכן בשחיטת ובדיקת חמץ כדכתיב התם מפי מורי נר"ו:

והאידנא דקא מכרכי כלהו גזירה משו' דנכנסין ויוצאין ולפי' כשקורא כהן במקום לוי או שאין בב"ה מי שיודע לקרות וקורא א' במקום ז' שאמר בתוס' שעומד בכל פעם ופעם לא אמר אלא מתחלה קודם תקנה משום היכא שלא יהא כקורא א' כל הפרשה אבל השתא דאיכא ברכות בנתי' הא איכא הכירא ואינו צריך לישב ולעמוד אלא במקומו וכן נהגו:

תוספות בעא מיניה עולא בר רב מרבא פ' ר"ח כיצד קורין אותה צו את קרבני לחמי דהוו תמניא פסוקי היכי נעבי' ליקרו תרי תלתא תלתא פשו להו ב' ואין משיירין בפ' פחות מג' פסוקים פי' גזירה משום היוצאין דנפקי בין גברא לגברא דסברי דהני תרי פסוקי דשיירי למיקרי לגברא תליתאי שיירינהו מיהו ליתא להאי חששא אלא בכגון זה שהוא משייר בסוף הפרשה שאומר למה לא סיים הפרשה עם זה אלא ודאי דלגברא אחרינא שיירינהו אבל כשמשלים הפרשה אלא שיש סמוך לה פרשה של ב' פסוקים להאי ליכא למיחש והיינו דלא חיישינן להא לרבה דקרו הני תמניא פסוקי תרי גברי ד' לד' דמשייר פ' וביום השבת שהיא ב' פסוקים בלבד כדמוכח בסמוך ומכאן למדנו דין זה לכל מקום והלשון מוכיח עליו דקאמר שאין משיירין בפרשה דאלמא בשיור פרשה שלא סיים אותה איירינן דוקא:

ליקרו ב' ד' ד' ביום השבת דהוי א ב' ובראשי חדשיכ' דהוו חמשה היכי נעביד ליקרי הג' תרי מיום השבת וחד מראשי חדשיכם אין מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים פירש גזרה משום הנכנסי' בתרי אנפי חדא שהנכנס כשהקורא הד' הנשאר מפרשה זו ויודע שאין למעלה ממנו בפ' אלא פסוק א' יהיה סבור שלא קרא הג' אלא אותו פ' בלבד ואידך שמא יכנס אחד כשקורא הג' פסוק ובראשי חדשיכם שהרי נכנסי' לב"ה אפי' בין פסוקא לפסוק' וכדסבור שאין ג' זה קורא אלא פסוק א' וסברה דפוחתין לקרא בתורה מג' והאי אנפא בתרא עדיף טפי שהנכנס טועה במה שקורין לפניו דאלו אנפא קמא לא חששא הוא כולי האי שאין הנכנסים מעיינים במה שקראו כבר והכי משמע לקמן כדבעינן לברורי בס"ד וליוצאין באמצע גברא לא חיישינן לעולם דהא לא שרי למיעבד הכי והיינו דליכא בהא משום גזרת יוצאין כשמתחיל הג' לקרא ביום השבת שיהא סבור שלא יקרא אלא אותם ב' פסוקי' מי' בר מהכי ליכ' למיחש בהכי דמהראה בדעתו בין אינו אומר כן אלא ברואה שמשיי' בפרש' כמו לקרו תרי מהך ותלתא מהך פשו להו תרי ואין משיירין בפרשה פחות מג' פסוקים אלא דאשגרת לישן דלעיל נקט ודכותא בתלמודא:

דף כב.

א"ל לאמר זו לא שמעתי כיוצא בו שמעתי דתנן גבי אנשי מעמד במסכת תעניות בין הראשון בראשית ויהי רקיע בא'. והוינן בה בשלמא ויהי רקיע בראשון תלתא פסוקי נינהו והקורא בתורה לא יפחות מג' פסוקים ואתמ' עלה רב אמר דולג ושמואל אמר פוס' רב אמר דולג מ"ט וכו' ושמואל אמר פוסק וכו' ושמואל מ"ט לא אמר דולג גזי' משום הנכנסין והיוצאין ולאו למי' דרב ליית ליה גזי' דנכנסים ויוצאין דהא אמרינן לקמן דרב קורא בתורה בתעניות צבור ופתח ובריך חתם ולא בריך:

ואמרינן עלה ואי ס"ד רב ביש' קרא לפניה אמאי בריך ופריך אחר התקנה הוה א"ה לאחריה נמי ליבריך שאני היכא דיתיב רב דמיעל עיילי מיפק לא נפקי אלמא אית ליה לרב תקנתא דגזי' הנכנסים והיוצאין אלא מטעמא דאמרי בסמוך כיון דלא אפשיטא דליכ' רווחא עדיפא ליה דלא למפסק קרא דלא פסקיה משה מלמיחש לנכנסין ויוצאין. ושמואל דאמר דעדיף ליה למיחש לנכנסין ויוצאין אבל קרא פסקיה ע"י הדחק כשם שפוסקים לתינוקות להתלמד משום דלא איפשר בלאו הכי:

מתיבי פרשה של ו' פסוקים קורין אותה בב' ה"ג וכן היא בספרים שלא עבר עליהם קולמוס שלהם קורין אותה ביחיד פי' לפי שאין משיירין בפרשת פחות מג' פסוקים ואם קרא א' ג' קורא הב' ב' מפרשה ולא חיישי' לגזי' דנכנסין דמאן דעייל שיולי משאיל

כדמפ' בסמוך וי"א ג' אין מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים דחייש לנכנסין ג"ה וכן עיקר. ואם איתא למ"ד דולג ולדלוג ולמ"ד פוסק לפסוק והראשונים ז"ל היו סבורין דאסיפא קיימא למה לו לב' להתחיל כלום מפרשה ב' לפסוק או לדלוג פסוק ג' שלמעלה מן הב' והוו להו תלתא פסוקי וק"ל ז"ל היכי שייך הכא לפסוק כיון דבדיעבד קיימי שהא' קראו כלו שלם והיאך חוזר ב' זה וקורא מחציו ולמטה והא ודאי עדיפא ליה להיות דולג לבד מלדלוג ולפסוק פסוק שכבר נקר' שלם בא' ומחקו אותו דל"ג אלא למ"ד דולג לדלוג ולרב מקשי וכן הגיה רש"י ז"ל והוקשה להם עוד דכי לדלוג מאי מהני ליה דהא לא משתיירי ב' פסוקי' למעלה ואיכא חששא דנכנסין שסבורין שלא קרא הראשון אלא ב' וכיון דאיכא שום חששא עדיף ליה למקרי לקמן מזו שנים ומזו' א' או ג' וחזרו ומחקו הכל ואמר דמסתמא פרכינן הא מתניתא חייש לנכנסין ויוצאין ורב אמר דולג היכי לא חייש כלל והא שלא פריך מעובדא דלקמן דרב קרא בספרא ופתח ובריך משום דמצי מדחי ליה כדאסיקנא ודרב בכהני קרא ותו דממתניתא עדיפא ליה לאקשויי ואין אנו צריכים לכל זה אלא לגרסת הספרים עיקר וקושיין מדקתני רישא פ' של ה' פסוקים קורין אותה ביחיד דמשמע דא"א לקרותה בב' ולהכי אקשינן אמאי למ"ד דולג ולדלוג ולמ"ד פוסק לפסוק דקס"ד דרב ושמואל אפי' היכא דאיפשר בלאו הכי שרי לפסוק או לדלוג ומהדרינן דשאני התם דאיכא רווחא ואינהו לא שרו אלא היכא דלא איפשר. ואיכא למידק לימא ליה לרב דאמר דולג דאיכא משום נכנסין ויוצאין ולשמוחל דאמר פוסק דאיכא משום פ' דלא פסקי' משה יקרא הא' פרש' בראשי' ויחזור הב' כל מה שקרא הא' א"נ שיקרא הב' פ' יהי רקיע ויחזור ויקרא ג' מה שקרא הב' דהא אשכחן שעושין כן בקרבנות החג ולקמן אמרינן אמר אביי ר"ח אדר שחל להיות בואתה תצוה קרו שיתא מואתה תצוה עד ועשית כיור נחשת וי"ל דהכא כי עבדי' הכי אכתי איכא חששא דנכנסין ויוצאין טפי דמסתמא ידעי כלהו בסדרו של יום וכשיצא א' מב"ה וראה שקרא הראשון כל פ' בראשית ולא נשתיירו אלא ג' פסוקים יהא סבור חדא מתרתי או שיקראם א' ואין קורין בתענית אלא בין או שיקרו אותה בב' זה פ' א' וזה ב' ושפוחתי' לקרא מג' פסוקי' וכן הנכנסין כשיחזו' הא לקרו' מה שקרא חבירו הוא סבר שלא קרא חבירו מה שקור' הוא כלל ושאין קורי' היום אלא ב' וכיון שכן יותר טוב הוא לדלוג או לפסוק ובפרשיות החג שא"א בדילוג ולא בפיסוק שהרי אין כאן כדי לקרות בב' ע"כ יש לנו לעשות שיקראו אחרונים מה שקראו ראשונים מיהו כל היכא דליכא חששא דנכנסין ויוצאין שרי לדלוג בין פסוק א' בין כל מה שקרא חבירו כההיא דאביי והפרשה גדולה לז' או יותר וכשיכנס אדם כשיקרא הז' מכי תשא אין כאן מקום טעות וזה ברור

וכן נהגו לפעמים כשיש משתה חתנים וקורין רבים בשבת שחוזרין וקורין מה שקראו הראשוני' ויש מעכבין בדבר ואין טעם לדבריהם:

איבעיא להו תענית צבור בכמה פי' דאע"ג דתנן גבי אנשי מעמד שקורין בראשי' ויהי רקיע בג' כדאיתא לעיל דילמא הדר קרי רביעי בפרשת ויחל וכיוצא בה ומדחקינן בכ"ע משום דק"ל זה הכלל דמתניתין דק"ל לרב אשי לקמן:

או דילמא הכא נמי איכא מוסף תפלה יש שפירשו דהיינו שמוסיפין ברכת עננו דאלו כ"ד ברכות הא ליתנהו אלא בג' אחרונות בלבד כדאסיקנא בדוכתיה דמתני' דקתני מה אלו יתרות וכו' תנא ושייר ומשום דמיעוטא איכא כ"ד ברכות לא מוסיפין גברא בכולהו תעניות דהא אמרינן לקמן יום שיש בו ביטול מלאכה לעם כגון תענית צבור ואלו בג' אחרונות ליכא ביטול מלאכה שהרי אסורים במלאכה אלא דמשום ראשונות ואמצעיות מעניינן דהוי רובא הכא נמי אדידהו משגחין דלית בהו כ"ד. ואע"ג דרב אשי דאמר לקמן זה הכלל לאתויי תעניות וט' באב ס"ל התם דבכולהו תעניות איכא מ"ד כ"ד דפשטה דמתני' דקתני מה אלו יתירות ולא אמרי' תנא ושייר מ"מ מה דנקיט תלמוד' השתא או דילמא הכא נמי איכא מוסף תפלה אליבא דהלכת' נקיט ליה ולא לסברה דרב אשי אלא ודאי דענינו הוא דקארי מוסף תפלה ואחרים דמשום ענינו בלחוד לא קארי מוסף תפלה היינו תפלת נעילה שהיה דרכן להתפלל בכל תענית צבור:

ומאי דאמרינן לקמן זה הכלל לאיתויי מענית וט' באב ואלו בט"ב ליכא כ"ד ולא תפיל' נעילה כדאית' במס' פסחים פרק מקום שנהגו האי דנקט ט' באב אשגרת לישן דעלמא נקט א"נ דקסבר דאע"ג דליכ' ביה מוסף תפלה כיון שהוא חמור משאר האחרים בשאר דברים תקנו בו לקרוא ד' כמותם ואמסקנא דא אסיקנא דזה הכלל סימנא בעלמא הוא וזו שיטת רבי' הגדול ז"ל וכן עיקר:

רב אקלע לבבל בתענית צבור ואי ק"ל והא אמרי' דאין תענית צבור בבבל הא כבר פירשה רבי' הגדול ז"ל דהיינו למי' שאין בו דין תענית ציבור להפסיק מבעוד יום ולנהוג בחומרי תענית דאיסור רחיצה וסיכה ונעילה ושאר חומרי תענית ושלא יהא צריך קבלה מבע"י אלא דינו יחידים בעלמא שלא לנהוג אלא באיסור אכילה ושתיה ושלא להפסיק מבע"י ולקבלו עליו מבע"י הא לענין כ"ד ברכות ושופרות זה וזה שוים וטעם הדבר שאינו תענית ציבור לכל הדברים פי' בירוש' משום דלית כאן נשיא כלו' שיהא ראוי לגזור אותו בכל חומרות אלו ולכוף לכל אדם בכך ובמקומו יתבאר עוד בס"ד:

מכדי רב ושמואל קרא מ"ט חתם ולא בריך לאו משום דבעי' מקרא אחרינא וכו' עד לעולם רב בכהני ואע"ג דרב עביד ליה כבוד דמדכ' ליה עילויה כדאית' בב"ק ה"מ בפניו אבל שלא בפניו לא עביד ליה כבוד:

ושמעינן מינה דדוקא משום דשמואל כייף לרב ולא עביד ליה כבוד אלא בפניו הא בכהן שהוא גדול בתורה דת"ח דאלו אתי גבי כנישתא איהו קדים לת"ח מדינא כי ליתיה בבי כנישתא נמי חייב לחלוק לו כבוד ושיהא כהן עם הארץ שבכ"ה קודם משום כבודו חכם שהוא בעיר וכ"כ רבי מאיר ז"ל:

דף כב:

הא דאמרי' כל שאין בו ביטול לעם כגון ר"ח לפי מנהג' אמר כן שהיו נוהגין שלא לעשו' מלאכ' בר"ח ומנהג הראשונים כמו שכתוב בדוד ויהונתן אשר נסתרת שם ביום המעשה שהיה יום שלפני ר"ח כדכתיב מחר חדש למימרא דחדש עצמו אינו יום מעשה להם אבל אנו אין אנו נוהגי' בכך אלא הנשים בלבד ובפרק מ"א מפרקי דר' אליעזר כתיב כן לפי שלא קבלו הנשים עליהם ליתן נזמיהם לעגל נתן להם הקב"ה שכרן בעה"ז שהם משמרות ר"ח יותר מן האנשי':

ולרב אשי מתני' מני לא ת"ק ולא ר' אליעזר:

רבי יוסי דתניא חל להיות ט' באב בב' ובה' קורין ג' ומפטיר א' בג' ובד' קורא א' ומפטיר א' ר' יוסי אומר לעולם קורין בג' ומפטיר א' איכא למידק אדרב' לימא דמתני' דברי הכל היא שהרי המפטיר קורא בתורה לעולם כדאיתא במכלתין וא"כ הוו להו ד' בהדיא וי"ל דמתני' לא דייק הכי דאלו היו קורין בתעני' צבור ד' והמפטיר הוא במנין הקוראי' היאך הוציאו מן הכלל בלשון מפטיר כיון שהוא מכללם וקרא לג' קורין הל"ל קורין ד' ומפטיר א' א"נ ד' מפטיר בנביא אלא ודאי לישנא מוכח דמפטיר אינו מן הקוראים והיינו דלא פשטיה מינה לקמן דמפטיר עולה למנין ז' ולא שאינו עולה משום דכי קתני מפטיר א' לא נחית בדין קריאת אותו מפטיר אם הוא חשוב מן הקוראים אם לאו אלא שלמדנו שיש כאן מפטיר ואין ידוע אם הוא עולה למנין ג' אלו אם לאו ובתוס' פירשו דרך אחרת וזה נכון יותר:

ת"ר קידה על אפים פ' שנועץ גודליו בארץ עד דמשיק אגפו לארץ שנאמר ותקוד בת שבע אפים ארצה אי' דק"ל היכי משמע מיהא דקידה על אפים אי משום דכתיב אפים דמשמע דאפים בלחו' הוא דהוי אארעא והא בהשתחויה נמי כתיב הכי דכתיב אפים ארץ ישתחוו לך ואפ"ה אמרינן לקמן דהשתחויה הוא פישוט ידים ורגלי' ואיכא דאמרי

דאה"נ דליכא למשמע הכי מקרא דקידה על אפים ואינהו קים להו דהכי הוא ונסיב ליה קרא לדרשה בעלמא. א' נ' דודאי קרא מוכח ליה והכא בהאי קרא קידה והשתחויה כתיב דכתיב ותקוד בת שבע אפים ארצה ותשתחו ואפים קאי אקידה וארצה קאי אהשתחויה דאפים גבי השתחויה ליכא אלא ארץ בלחוד כדכתיב להשתחוות לך ארצה ומאי דכתיב אפים ארץ ישתחוו לך תרי עניני הוא שיקדו בתחלת אפים ואח"כ ישתחוו ארץ כמה דכתיב התם ויקדו וישתחוו:

לוי אחוי קידה קמי דר' ואטלע פי' כי מצד שנועץ גודליו בארץ וכשזוקף היא מתחז' על מתניו תקע כף הירך למי שאינו בקי ולוי בקי בדבר היה אלא לפי שהטיח דברים כלפי מעלה ניזוק בשעת הסכנה והיינו דאסיקנא הכא דהא והא גרמא ליה ומה שהטיח דברים הוא מ"ש בסדר תעניות לוי גזר תעניתא ולא אתא מטר אמר לפניו רבש"ע עלית למרום וישבת בשמי מרום ואי אתה משגיח על בניך וכו':

הא דא"ר חייא בריה דר' הונא חזינ' להו לאביי ורבא דמצלו אצלוויי פי' אדר' אליעזר קאי שאין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו ולפי' אביי ורבא לא היו נופלי' על פניהם בארץ המתעטף ומסתיר פניו בארץ זהו עיקר נפילת אפים שאינו לא קידה ולא פישוט ידים ורגלים כדמוכח לעיל בהדיא אלא מצלו אצלוויי במקומם כמו שאנו עושים היום ובמס' ברכות מייתי לה גבי רצפה של אבני' שאסור להשתחוות עליה דאביי ורבא אצלו מצלויי שלא כמשתחוי' שלא אסרה תורה אלא פישוט ידים ורגלים לגמרי בעין השתחויה שבמקדש והא איתא ודכוותה בעלמא:

דף כג.

מני מתני' לא ר"י ולא ר"ע דתניא וכו' ה"ג ר"ע אומר בי"ט ה' בשבת ביום הכפורים ז' אין פוחתין מהם אבל מוסיפים עליהם ואוקי' מתני' כר' ישמעאל דתנא דבי ר' ישמעאל ותרי תנאי נינהו אליבא דר' ישמעאל וקי"ל כסתם מתני':

הני ג' ה' וז' כנגד מי לא עיקר טעמא דהא אתפרש במתני' דכל דטפי מילתא מחבריה טפי ליה גברא יתירא אלא דכל מאי דאפשר למסמך אקרא ולמדרש דרשי' תדע דהא לא מדריש הכא טעמיה דד' וו' ולקמן דמפרש טעמא דו' כנגד ו' דעזרא היא גופה תבעי לן ו' דעזרא כנגד מי אלא ודאי כדאמרן חד אמר כנגד ברכת כהנים פי' ג' פסוקים של ברכת כהנים הראשון יש בו ג' תיבות והב' ה' תבות והג' ז':

וחד אמר שלשה כנגד שלשה שומרי הסף וכו' ז' רואי פני המלך. פירש ר"ת דז' רואי פני המלך הם שבסוף ירמיה (ירמיהו נב:כה) וחמשה מרואי פני המלך הכתוב במלכים

(מלכים ב כה:ט) גבי מלכי ישראל, דאי הכתובים במלכי מדי ופרס כדפרש"י ז"ל מה ענין לתקן חכמים סדר קריאת התורה כנגד עניינו של אותו רשע, אבל בירושלמי נראה כפי' של רש"י ז"ל שאמר יבא גה"ז ויבטל גה"ז וכן במקצת פי' רבינו ז"ל, והנכון דלאו כנגד מנויים אלו תקנום אלא כנגד אותם שכנגדם במרום דמלכותא דרקיעא כעין מלכותא דארעא וזה האמת:

א"ר הונא הנכנס לב"ה ומצא ציבור מתפללים אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"צ למודים יתחיל ואם לאו לא יתחיל פי' ואע"פ שאינו או' קדוש עם הציבור וכדאמרן וכ"ע מיפסק לא פסקי' וריב"ל אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"צ לקדוש יתפלל ואם לאו אל יתפלל כדי שיאמר קדושה עם הציבור ואמרי' במאי קא מפלגי מר סבר היחיד אומר קדוש ומר סבר אין היחיד אומ' קדוש דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל כל דבר שבקדושה אינו פחות מי' והשתא ניחזי אנן רב הונא דהוה אמורא היכי סבר דהיחיד אומר קדוש והלא משנה שלמה שנינו הבא שאין עוברי' בפני התיבה בפחות מי' והיינו משום קדושה דאית ביה וכדמפרשו בגמ' ולי' למי' בה נמי טעמא אחרינא אלא ודאי כדפרש"י ז"ל התם דרב הונא סבר כי היחיד המתפלל בתוך הציבור אומר קדוש' ואע"פ שאינו אומרו עמהם ולא עונים כלום ולא מצטרפין לו שהרי עסוקים בתפלתם לעצמם והיינו לישנא דהיחיד או' קדוש' שאלו היה או' בקול רם והקהל עוני' אחריו או שותקין לאו יחיד הוא אלא ודאי הוא אומרה יחידי בתפלה והצבור עסוקים בתפלתם שהרי עדין לא גמרו ואפ"ה סבר דכיון דבתוך י' הוא ששכינה ביניהם רשאי ולא נאמר ואין עובדין לפני התיבה בפחות מי' אלא לאפוקי יחיד המתפלל שלא בציבור וע"כ לא פליגי עליה דר"י אלא מטעמא דאין היחיד או' קדוש כשהוא ביחיד אפי' בתוך צבור הא כשאו' בתוך הציבור ועונין אחריו רשאי ואפי' הם קורין לעצמם בשליח עמהם שאומ' להם קדושה בפני עצמן ואע"פ שיש כאן ב' קדושו' וכבר יצאו בראשונה ואי ס"ד דבעי' ממש לצירוף וז' שלא יצאו היכי טעי רב הונא כלי האי דיחיד לעצמו או' קדוש וכ"ת ולדברי רשי ז"ל אפי' לר' יהושע למה אמר שאם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"צ לקדוש אל יתפלל יחיד יתפלל בלא קדושה וכשישלימו הציבור יפרוס עמהם על שמע הא בורכא דמ"ל דלינטרו ליה ציבורא בתר הכי כולי האי ועוד אפילו תימה דמנטרי ליה למה לי לאטרוחי ציבור כולי האי מסתייה דלינטר איהו השתא עד דמצלי צבורא בלחישה וכי מסדר שליחא דצבורא לצלותא ואפי' בהדה מילתא ואו' קדושה עם הציבור וכדכתבי רבנן ז"ל וכ"ת ודילמא פלוגת' דרב הונא ור"י לא שיתיר רב הונא ליחי' המתפלל בלחש לו' קדוש בתפלתו אלא שהיה סבור שלאחר שישלימו צבור תפלתם עומד היחידי

ואומר קדוש בתוך הציבור ור"י סבר שאינו אומר כיון שכבר התפללו הציבור והלכתא כריב"ל הא נמי בורכא וסתרא כל מאי דפרישו רבנן ז"ל בהא דיחיד או' קדוש יחיד לגמרי בתפלתו משמע ועוד היכי תיסק אדעתין שעל סמך זה שימתינוהו צבור לאחר תפלתם יתיר רב הונא להתפלל ביחיד ושלא להמתין לש"צ עד שיסדר תפלתו ויענה קדושתו עם הציבור ואם הוא יסמוך שימתינו לו ג"כ למודים ולמה אמ' שאם לא יוכל לגמור עד שלא יגיע ש"צ למודים אל יתפלל הרי צבור שטרחו בשבילו עד קדושה אין תימה שיטרחו ג"כ עד שיגיע למודים שהרי הוא ג"כ יסיים את התפלה שלא יפסיק בסדר קדושה בלבד אע"פ שכבר התפלל שזה לא מצי' בכל מקום ובברכה של ק"ש הוא שאפשר לומר כן שהרי אינם מעכבות זו את זו כדאיתא בברכות בפ"ק אלא ודאי דהא ליכא למימר כלל כנ"ל ועלה בידינו כדברי רש"י ז"ל שאפילו ט' שכבר התפללו מצטרפים עם היחיד שלא התפלל כדי שיאמר קדושה וקדיש או ברכו מ"מ לענין פי' פרסין על שמע אינו שלשון פורסין אינו משמע לדלג הברכות ולומר מקצתם בלבד ועוד שהרי אמר במשנתינו המפטיר בנביא הוא יפרוס על שמע או משום כבוד או משום אנצויי ואי פורס על שמע הוא כדאמרנא לא סגיא בלאו הכי עד דלימא הוא פורס על שמע והוא עובר לפני התיבה והא דמיא לא מתרמיא מלתא ותו מאי כבוד ומאי אינצויי אי' וכדאמרי' נמי איכא בינייהו דעביד הפורס על שמע בחנם דמשמע דזימנין דעביד בשכר וכי מלתא קביעא הוא שיטלו עליה שכר דמינצו עליה לכך הנכון כמו שמפ' רבי' נר"ו בשם רבי' הגדול ז"ל שפורסין על שמע כמו מברכין על שמע כלו' שמתחיל בקדיש וברכו וק"ש וברכותיה כלן וכדמתרגמינן כי הוא יברך הזבח הרי הוא פורס על מזונא לפי שהוא מברך והאחרים נפטרין ואף כאן לפי שש"צ האומר ברכות של ק"ש בקול רם והם עונין אחריו אמן נפטרין בברכותיו ובלבד שיקראו את שמע כדי שישננו בפיהם כדאית' בירושלמי הוה ס"ד דסגי כפחות מי' נמי קמ"ל דהא בהא נמי לא אפשר משום דכל בה"ג לא סגי בלא ברכו' שאינו בפחות מי' וגם שיחיד אינו מוציא לחבירו את הברכות של ק"ש אלא בציבור וכ"ש בברכות ק"ש של שחרית (א"ה נראה דצ"ל דהן) דאין קדושה וראיה לפי' זה הא דגרסי' במס' סוטה כיצד אמרו ישראל שירה על הים ר"ע אומר בגדול שקורא את ההלל ועוני' אחריו מה שהוא או' ר' נחמיא אומר כפור' על שמע בב"ה שהוא פותח תחלה והן אומרי' את שמע בלחש וזה מסיי' לפירושנו:

והא דקתני בתר הכי אין עוברין לפני התיבה היינו לסדר את התפלה שדרכם היה שלא לעבור לפני התיבה עד תפלת המנחה ופעמים שא' פורס על שמע וא' מסדר התפלה ולענין מה שנוהגין בקצת המקומות לומר ברכו אחר תפלה מפני שקצת בני אדם שלא

היו שם בפתיחות ברכות אמר מורי רבי' נר"ו שהוא טעות שלא תקנו לומר ברכו אלא בראשי ברכות ובאומר ברכו אחריו להוציא לאחרים כעין זימון של ברכת המזון וכעין הקורא בתורה והמפטיר בנביא וכן מברך של ק"ש ומדברי רבותינו ז"ל למדנו שקדושת ברכה ראשונה של ק"ש שחרית אינה נאמרת אלא בי' והיחיד מדלג ואומר בשפה ברורה ובנעימה קדושה כלם כא' עונים באימה ואומרים ביראה קדושה והאופנים וכו' לעומתם משבחים לאל ברוך ונעימות יאמרו ויש מביאין ראיה לזה מהא דתנן אין פורסין על שמע בפחות מי' ואמרינן עלה בירוש' התחיל בי' לומר ברכו גומר מיהת הא לאו הכי לא ואינה ראיה דהא פרישנא דפורסין היינו לברך ברכות ק"ש להוציא אחרים ובעי' י' לפי שאין יחיד מוציא לאחרים מברכות ק"ש ג"כ אלא בי' אעפ"כ אם התחילו בי' והלכו להם מקצתם גומר ומוציא וי"א דכיון שאין זו אלא ספור דברים היאך מלאכי עליון מקדישין אפי' יחיד גומר וכן דעת מורי נר"ו ובסדר קדושה של אחר כל התפלות והתחנונים לא מצי' שיהא צריך י' שאינו אלא כקורא בנביא ומתרגם וכן דעת מורי נר"ו:

דף כג:

והקרקעות פי' כשפודים אותם מן ההקדש ט' וכהן דעשרה כהנים כתובים בפרש' כדאיתא בגמ' והקשו בתוספות נימא כיון דכתיב י' ואין ב"ד שקול הוו להו י"א דבכל דיני ממונות בעי' שלא יהא ב"ד שקול וכדאמרי' פרק ראוהו ב"ד דבעי קדוש החדש ג' מדכתיב החדש הזה לכם ואין ב"ד שקול כמשה ואהרן מוסיפין עוד א' והנכון דשאני הכא דפריט קרא בהדיא י' ולא יותר ואלו היה צריך עוד א' היה פורט אותו מש"כ התם שהדבור עם משה ואהרן ולא היה מקום להזכיר שלישי וסמך לדבר הידוע שאין ב"ד שקול וטעם הדבר שהרי דבר של שומא הוא ולא שכיחא בה פלוגתא שלא יסכימו כולם או רובם לדעת א' ואם יחלקו או מוסיפין עליהם:

ואדם כיוצא בהם אוקי' באומר דמי עלי ששמין אותו כעבד ומכר הוקש לקרקע אבל אין מקדיש עצמו ולא אוקימנא במקדיש עבדו משום דלא מיקרי אדם סתם אלא בן חורין ובירוש' פי' שאין שמין עבד בי' דאוושא מילתא שמא ישמעו ויברחו:

גמרא מנ' ה"מ וכו' כולה סוגיא פשוטה וברכת רחבה וטעמא דבעי' פירשתי בפ"ק דכתובות והא דאקשי':

ואימא ה' כהנים וה' ישראלים י"מ משום דמסתמא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ואחרים פירשו משום דכהן ראשון דוקא והב' מיעוט אחר מיעוט וכן כלם וכן פרש"י ז"ל:

דף כד.

והא דאמרי' אם היו שלשתן ג' פרשיו' כגון כי כה אמר ה' וכו' ברוב הספרים בכל א' מהם פרשה ולפ"ז יהא פירושו ג' ענינים חלוקים ואסיקנא דבתורה מדלגין בענין א' כגון אחרי מות ואך בעשור וכמו שאנו נוהגין בתענית לומר ויחל משה ופסול לך אבל לא בב' ענינים ובנביא מדלגין אפי' בב' ענינות וכאן וכאן בכדי שלא יפסיק התורגמן ואין מדלגין מנביא לנביא דמסתמא יש בו כדי להפסיק התורגמן ובנביא של י"ב מותר שהם כשתי פרשיות בעלמא ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לראשו דה"ל כקורא למפרע:

מתני' המפטיר בנביא הוא פורס על שמע ואע"ג דההפטרה מאוחרת משום דהא גריס לה פורס על שמע ולעבור לפני התיבה אקדמיה ולא קתני הפורס על שמע הוא עובר לפני התיבה והוא מפטיר בנביא:

ואם היה קטן אביו או רבו עוברין על ידו פי' בשבילו אבל אינו פורס הוא עצמו ואפי' הגיע לחינוך ואע"ג דברכות הן דרבנן דאיהו פטור הוא לגמרי אפי' מדרבנן וכדכתיבנא לעיל:

קטן קורא ומתרגם מה טעם אביו או רבו עוברין על ידו לפי שהקטן קורא בתורה ומתרגם אבל אינו פורס על שמע ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו ושמעי' מינה דדוקא קטן אבל גדול שהגיע לכלל שנים עובר לפני התיבה מיהו דוקא באקראי שלא במנין שלנו אבל אין ממנין אותו לעבור לפני התיבה ואינו נושא את כפיו תדיר עד שתמלא זקנו כדתניא בפ"ק דחולין נתמלא זקנו ראוי לעשות ש"צ ועובר לפני התיבה ולישא את כפיו וכדפרש"י התם וכן אתה אומר בענין נשיאות כפים דבעי' התם שיתמלא זקנו למנותו בכך דכך קבע אבל לעתים נושא את כפיו כיון שהוא גדול ולאפוקי קטן ואפי' דרך עראי נמי לא ואכתי איכא למידק מהא דאמרי' במס' סוכה קטן היודע לישא את כפיו חולקין לו תרומה בבית הגרנות אלמא קטן נושא את כפיו ולפי' חולקין לו תרומה ורש"י ז"ל פי' שם דלאו קטן ממש בשנים קאמר אלא שהוא נראה כקטן ואין אנו יודעים אם הוא גדול בשנים אי לאו שהוא נושא את כפיו בידוע שהוא גדול שאלמלא כן לא היה נושא את כפיו כדתנן הכא וכיון שכן חולקין לו תרומה בחזקת גדול ולא נהירא דהתם דקתני כמה ענינין בההיא מתני' בקטן ממש נינהו אבל הנכון דהתם לא קתני קטן הנושא את כפיו אלא קטן היודע לישא את כפיו שמבסם את אחיו הכהנים בקול ולפיכך חולקין לו תרומה וכן אמרי' לענין משוררים ולא עולים לדוכן אלא ראשיהם בין רגלי הלוים והיו קורין אותן סועדי הלוים כלו' שסומכין קולם ואמרי לה צוערי הלוים

כלו' קטני הלוים וכדפריש התם בס"ד. הילכך משהגיע מבסם עם אחיו בקול כי ההיא דסוכה וכשהוא גדול עולה לדוכן דרך אקראי:

פוחח פורס על שמע ומתרגם פי' פוחח שבגדיו קרועי' כדמתרגמי' ערום ויחף פוחח ואמרי' נמי התם בירושלמי על מי שתכפוהו אבליו עד שקרע מלפניו ומלאחריו נעשה כפוחח ומ"ש במשנתי' שפורס על שמע דרך עראי כשאין שם אחר אלא הוא לפי שבמקומו הוא עומד ופורס וכן מתרגם דלאו מילתא דקביעותא הוא כוליה האי דנשגח ביה לבזיוני אבל אינו עובר לפני התיבה ואינו פורס את כפיו:

סומא פורס על שמע ומתרגם וג"כ עובר לפני התיבה ונקט פורס על שמע לאפוקי מדר' יהודה דפליג עלה:

רבי יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע ק"ל דש"מ דדוקא סומא מעיקרא פוסל ר' יהודה אבל פקח ונסתם כשר לגמרי וחייב במצוות ופורס על שמע ואפי' בסומא מעיקרא נמי לא פסל אלא לפרוס על שמע משום שלא נהנה מן האורה כדאיתא בגמ' הא בשאר מצוות דלא שייך למי' הכי הרי הוא כפקח גמור ממאי דאמור ליה רבנן לר' יהודה ומאי דמהדר להו דהכא בהנאה תליא ורבנן אית להו הנאה מדר' יוסי ולא קאמר דטעם דהתם משום דכל שלא ראה מאורות מימיו פטור מן המצוה ונקט האי טעמא דלמא בשאר מצוות חיובי מחייב ומייתי לה מקרא דכתיב אלה המצות והמשפטים כל שישנו במשפטים ישנו במצוות ומנא תימרא דאפי' כפקח ונסתם דואמרינן אמר רב יוסף מריש הוה אמינא מ"ד לי הלכה כר' יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן דלא מפקידנא ועבידנא ורב יוסף פקח ונסתמה היה ע"י מעשה דלא מצי קיימי בנפשיה דלא לאסתכולי בר מד' אמות ריס' כדאיתא בהגדה והנכון דלר' יהודה ודאי אפי' פקח ונסתמה פטור מכל המצוות מן התורה אלא שחכמים חייבוהו במצות לפי שלא יהא כגוי דבשלמא נשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא ולא חייבום מדרבנן משום דהא איתנהו בשאר מצוות שלא הזמן גרמא אבל זה שפטור מכולם אם הניחוהו חכמים בפטורו הוי כגוי ולפי' פקח ונסתמה שכבר נהנה מן האור פורס על שמע דהא מיחייב מדרבנן ואתי מדרבנן ומפיק מדברכות של ק"ש דרבנן אבל סומא מעיקרו כיון שלא נהנה מן האורה אינו ראוי לברך עליו ולהוציא אחרים הא בשאר מצות מחייב מדרבנן מיהת וכן עיקר ונכון. וי"א שאף בשאר מצוות הוא פוטר לסומא מעיקרו ואפי' מדרבנן כיון שלא היה ראוי לעולם לבא בכלל חיוב ובפקח ונסתמ' הוא דחיוב מדרבנן לפי שכבר בא לכלל מצוות כשהוא פקח ואפי' נסתמה כשהוא קטן ראוי היה לבא בכלל חיוב והא דקתני הכא לא יפרוס על שמע לאו דוקא אלא ה"ה דמיפטר משאר מצוות

ואפי' מדרבנן וזו שיטת התוס' ובירוש' הוקשה להם מה שהקשינו ותירצו בעומד בבית אפל הא מתניתא כלו' בפקח גדול שחייב בכל המצוות אלא שלא נהנה לעולם מן האורה ולדבריהם הא דאמרי' בגמ' דילן דר' יוסי פליג אדר"י למימרא שהסומא יהנה מן האורה ממעשה של אותו הסומא דאלמא ר' יהודה בסומא גמור מעיקרו מיירי י"ל דלדוגמא נקטי' שאף הסומא גמור נהנה מן האורה ע"י בני אדם הנהנים ממנה וה"ה לעומד בבית אפל ומשום דלרבנן סומא גמור חייב בשאר מצוות בעומד בבית אפל ואלו היה טעמו של ר' יהודה נכון בעומד בבית אפל לפטרו מברכה זו אע"פ שחייב בשאר מצוות אף לרבנן היה להם לפטור סומא גמור מברכה זו אע"פ שחייב בכל המצוות לדבריהם הוצרכו לומר שאף הסומא נהנה ולפי' אמרו בו שפורס על שמע ולמדנו בירוש' דמתני' דוקא נקט לא יפרוס על שמע דאלו בשאר מצוות חייב דפקח גמור הוא ואיפשר היה לו לומר דר' יהודה לדבריהם דרבנן קאמר להו ויפטרו מיהת דלא יפרוס על שמע כיון שהוא מתהנה מן האורה ורבנן אהדרו ליה דהא נהנה כדר' יוסי אבל לר' יהודה אף מכל המצוות הוא פטור אלא דכל כה"ג היה מפרש לה בגמ' כדמפרש בשאר דוכתי ולפי' אין לנו אלא מה שפירשו רז"ל:

גמרא מ"ט מפטיר פורס על שמע רב פפא אמר משום כבוד פי' שלא יפרוס לומ' הפטרה שאינו כבוד ולפי' תקנו לו לפרוס על שמע ולעבור לפני התיבה שיש בהם כבוד:

רב סימאי אמר משום אינצויי כלו' שלא יריב עם ש"צ שהוא נוטל שכר וזה מפטיר ואמרי' איכא בינייהו היכא דעביד ש"צ בחנם משום אנצויי ליכא משום כבוד איכא:

דף כד:

והא דמבעיא לן קטן פוחח מהו שיקרא בתורה דאלו בגדול פשיטא דלא יקרא אבל קטן וו ליכא קפידא ואי' דלא גריס קטן אלא פוחח לחוד ואפי' לגדול מיבעייא ליה:

תניא א"ל לר' יהודה והלא הרבה צפו במרכבה ולא ראו אותה מימהם כלו' שיודעין ענינה אע"פ שלא ראוה וסומא ג"כ יודע ענין המאורות ויכול לברך עליהם אע"פ שלא ראה אותם על מה שהשיג ע"י למוד ואהדר להו דלענין בהנאה תליא מלתא והא לא נהנה ורבנן אמרי דנהנה מעובדא דר' יוסי והלכתא כותיהו:

זבלגן שעיניו נופלות דמעה לא ישא את כפיו ואם הוא דש בעירו מותר וכן סומא בא' מעינו אבל סומא גמור י"א דלא חזי לנשיאות כפים אפי' דש בעירו וי"א דכי נקט בא' מעיניו היינו לרבותא בשאינו דש בעירו אבל דש בעירו אפי' בב' עיניו ופי' בירוש' דהה"נ שיש בידיו מומין כגון שהיו עקומות וכיוצא בו שאם דש מותר:

לימא תנינא להא דת"ר תפלין מרובעות הלכה למשה מסיני ואמר רב פיפי בתפרן ובאלכסונן של בתים שהיו מרובעות בגופן עד שתהא באלכסונן באלכסון של מרובע שהוא יתר על המרובע ב' חומשין שזה סימן ריבוען יפה:

דף כה.

ההוא דנחית קמיה דר' חנינא ואמר האל הגדול וכו' עד משל למלך שהיו לו אלף אלפים של זהב והיו מקלסין בשל כסף זה ראיה שאין גנותו של ש"צ זה לפי שלא סיים שא"כ הל"ל למלך שהיה לו אלף אלפי' של זהב והיו מקלסין אותו בת"ק של זהב אלא הגנות שאין שבחות אלו של כ"ו שהם ענינים גופניים ממין שבחו של הב"ה כמלך שדיניריו זהב ומקלסין אותו בשל כסף וכמו שפירש הרמב"ן ז"ל:

א"ר זירא כל האומר שמע שמע כאומר תרי מודים דמי ומשתקין אותו ואוקימנא בדאמר פסוקא פסוקא וכופלה אבל אמר מלתא מלתא ותניה מגונה אבל אין משתקין אותו ואית דמפרשי איפכא וזה יותר נכון מיהו אמר בירושלמי דדוקא בש"צ אבל ביחיד לית לן בה וחוזר ואומר כמה פעמים עד שיכוין מ"מ כל שאיפשר לכוין בשעה א' הדור לו יותר:

מעשה נקרא וכו' כולא מתני' מפרש בגמ' וקי"ל כר"י דשרי להפטיר במרכבה ומנהגא כוותיה ולית הלכתא כר' אליעזר:

דף כה:

מהו דתימא ניחוש דילמא עבדי מיראה פי' שלא יכונו לשמים לבם כלל אבל במכוין לבו לשמים צדיק גמור כדמפרש בכמה דוכתין שזה אפי' לא יסורין לא יקרא שלא לשמה בא לשמה איתמר בפ"ק דר"ה גבי האומר סלע זה לצדקה בשביל שיהיו בני:

מה שכעס ר' אליעזר על אותו שהפטיר בהורע את ירושל' אע"ג דהוה עביד כרבנן לפי שבמקומו של ר' אליעזר היו לו ליזה' לשאול את פיו במה יפטיר ומי שאינו חולק כבוד לחכמי' פיסול יש בו ולפי' בדקו אחריו ונעשה בו כן מפי מורי נר"ו:

אלא תתרגם פרש"י ז"ל לפי שיש בו פ' קרי ליה אחרון:

מעשה העגל הב' נקרא ולא מתרגם משום דכתיב ביה ואשליכהו באש ויצא העגל הזה כאלו יוצא מעצמו ויש בו כח ואלו היה מתרגם כל השאר כ"ש שהיו מעיינים מה שלא תרגם בזה וזה טעם בברכת כהנים שאין מתרגמין ממנו כלום דכתיב ישא:

כל ליצנותא אסיר בר מליצנותא דע"ז דשריא דקרא נמי אליץ בה:

אמר רב אשי האי מאן דסני שומעניה שרי לבזויי בג' וש' וי"א בן גויה ושפחה ומאן דשפיר שומעניה ינוחו לו ברכות על ראשו סליק:

פרק בני העיר שמכרו רחובה של עיר לוקחין בדמיו ב"ה וכו' השתא לא איירי תנא בענין המכירה היאך נמכר ובענין הלוקח היאך ישתמש בדברים אלו ואלו בתורה וספרים וכל תשמיש קדושה פשיטא ליה מילתא שאין הלוקח משתמש בהן אלא בקדושתם דהא קדושת הגוף נינהו ואין להם פדיון וחלול לקדושתן לעול' ואלו ב"ה ורחבה לקמן מיירי בענין מכירתו באידך מתניתין בפלוגתא דר"מ ור"י ורבנן ופשיטא מילתא דאין להם לבני העיר למכור לכתחלה ב"ה ושאר דברים אלו אלא בשאינ' צריכי' להם כגון דאית להו אחריני וכדאמרי' לקמן לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריני משום פשיעות' וכ"ש דלית להו לזבונה בכדי ולא למזבן אחריתי כלל אלא היכא דזבינו או בנו בי כנישתא אחריתי דתו ליכא משו' פשיעותא דהשתא מצי סתרי להא או לזבונה והכי דייק לישנא דלבתר דבנו בי כנישתא אחריתי מצי סתרי לאידך דתו ליכא משום פשיעותא כיון דהא אית להו כנישתא אחריתי ולגבי ס"ת איבעיא לן לקמן מהו למכור ס"ת ישן ליקח חדש אפי' היכא דליכא משום פשיעותא כגון דכתוב ומנח לאפרוקי ומשום דליכא לעלויי אבל בב"ה דלית בה משום קדושה ממש שאינה קדושת הגוף אלא שהוא תשמישי מצוה כגון שופר וסוכ' ולולב דינה כמותם דכל שאין צריכים לה כלל רשאין למוכר' ולהפקיע קדושתה כדין תשמישי מצוה שהם נזרקי' מיהו תנא פתח מעיק' דבר שבקדושה דהיינו בעלויא דמים מקמי דאיירי בענין מכירתו ואלולי כדי שלא לפתוח בנביאים והיינו נמי דלא קתני בני העיר שמוכרין ב"ה לוקחין כך וכך משום דלאו לישנא מעליא הוא א"נ דלא נשמע דלא איפשר לזבונה אלא לעלויא ולהכי סתם לה סתימי ונקטה בדיעבד והיינו דבגמ' איבעיא לן מהו למכור ס"ת חדש ליקח בו ישן אתינן למפשטי' דשרי מדקתני סיפא אם מכרו תורה לא יקחו ספרים ספרים הוא דלא אבל תורה בתורה שפיר דמי דקס"ד דכי קתני מכרו בדיעבד לאו דוקא אלא ה"ה לכתחלה דומיא דמכרו רחבה של עיר וב"ה דלכ"ע אפי' לכתחלה שרי כיון דמעלי ליה ולא צריך ותני ליה בדיעבד מטעמי דכתיבנא וה"ה למוכרו דסיפא ואפ"ה דחינן לה דדילמא סיפא דבעי למתני מכרו בדיעבד דוקא ורישא לאו דוקא:

והא דקתני דלענין פירושא דרישנא בגמ' דדוקא כשמכרו ז' טובי העיר שלא במעמד אנשי העיר אפי' למשתי ביה שפיר דמי ובודאי דאכולא מתניתין קיימי ואפי' אס"ת ותשמישיו וסיפא דקתנו אכולהו וכן במותריהון פרישנא בגמרא שאם התנו ז' טובי העיר אפי' לדוכסוסיא דמת' נמי שארי ואכול' מתני' קאי והשתא בעו רבנן ז"ל במתניתין ושמעתא דעלה מ"ט לעילוי דמים אלו דאי למימרא דהוי מדין פדיון וכאלו נתפס קדושתה אדמים ומשום מעלין בקדש בעי' לעיולינהו א"כ כי מכרו ז' טובי העיר במעמד

בני העיר היכי שתו בהו שכרא ויהבי להו לדוכסוסיא דמת' ותו דבשלמא ב"ה ורחבה דנפקי לחולין ביד לוקח אי' למימר דחיילא קדושת' אדמי אלא ספרים ושאר תשמישי קדושה ע"כ בקדושתן עומדין בכל מקום שהם וכשיכלו נגנזין ומה היא הקדושה שחלה על הדמים לא מצינו דבר שתופס דמיו ואינו יוצא לחולין אלא ע"ז ושביעית והוו להו נמי ב' כתובים הבאים כא' כדאיתא בכמה דוכתי ותו כיון שראוים לענינם היאך נפדין לא מצינו במוקדשין דבר הראוי לגופו ממש שיהא נפדה וקדשי בדק הבית אינם ראויין לגופן ואין קדושתן מתחלה ג"כ אלא לדמיהן וכל שראויין לגופן כיון דקדוש קדושת הגוף שוב אין להם פדיון כדתניא בתוספ' אבני היכל ועזרות שנפגמו ושנגממו אין להם פדיון ותו דהא במתנה איכא מאן דשרי לכתחלה משום דה"ל הנאה מינה ולא מצינו פדיון אלא דבר המוקף העומד בעין בשעת פדיון והאי הנאה כבר אכלוה ואו' מורי רבינו נר"ו בשם רבו רבינו הגדול ז"ל דהכא לאו מדין פדיון הוא כלל אלא כך טעם הדבר שאלו במשנתינו יש קדושה ותשמישא בתורה וספרים ומטפחות ותיבה ויש בה ג"כ תשמיש מצוה כגון ב"ה ורחבה ומה שהוכירו בגמרא גבי ב"ה לשון קדושה בקדושתה קימא במאי תפקע קדושתה לאו משום שיש קדושה בגופה אלא שראוי לנהוג בה קדושה כל זמן שהיא ראויה ועומד' למצוותיה וכמ"ש אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה ואקשו עלה וכי נר חנוכה קדו' יש בו ואסיקנא דאסיר ודאי משום בזוי מצוה שאסו' לנהוג בתשמישי מצוה מנה' בזיון בעוד שראוין ועומדין למצותן ואמרינן נמי התם דנויי סוכה אסור להסתפק מהם כל ז' משום בזוי מצוה מיהו כל שעבר זמן מצותן או שאינו צריך להם כלל למצותן עושה בהם צרכיו ונזרקין שמותר לעשות כל צרכיו בנר ושמן של חנוכה לאחר שהדליק כמצותן ועבר שעורה או אם כבתה תוך זמנה וכן בנויי סוכה לאחר ז' וזה אותה שאמרו שצוה אבא את בניו בשעת מיתתו התירו תכלת מאפילוני ואמר עליה וחכמים אומרים אין בהם משום קדושה דאבא סבר שיש משום בזויי מצוה לגנוז עמו ציצית שנשתמש בה מחיים כיון שעדיין ראויה למצותה להשתמש בה אחרים והיה מצוה שיוציאוה מטליתו ויתנו שם אחרת שלא נשתמשו בה בקדושה מעולם כמאן דסבר שמטילין ציצית בטליתו של מת או שמא סובר ג"כ שאינו צריך לכך בדעת מקצת חכמים ז"ל:

דף כו.

גמ' אמר רבה בר בר חנה אר"י זו דברי ר' מנחם בר יוסי סתימאה פי' שנסתמה משנה זו לדעתו דבתוספתא תני לה בהדיא:

אבל חכמים אומרים הרחוב אין בו משום קדושת יש לפרש אין בו לענין מכירתו ועלוי דמיו משום קדושה אבל הוא עצמו קדושה יש אפי' לרבנן בעודו מזומן לכך שלא להשתין בו ולא דמי להא דאמרינן לקמן מותר לאדם להשתין מים בתוך ד' אמות של תפלה דשאני ריחו שהוא מזומן ומעותד לתפלה לפעמים אלא שהוא לזמן רחוק ולא קבע הילכך אסור לנהוג בו בזיון בעודו עומד לעיננו וכ"ש במקום שורה של הקברות שהוא מוכן לומר בו קדיש וצדוק הדין והוא עיקר:

ורבי יוסי מ"ט הואיל והעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות האי דנקט מעמדות אשגרא דלישן נקט בהדי תענית דאלו אנשי מעמד לא מצלו ברחוב לעולם אלא בירושלם ובבתי כנסיו' תדע דאמרינן לקמן ורבנן אקראי בעלמא הוא ואלו היו מתפללין בו במעמדות לא הוי אקראי אלא תדיר בכל יום:

אמר שמואל לא שנו פי' דקתני שמכרו דמשמע שמכרן קיים אלא שצריך להעלות הדמים אלא ב"ה של כמרים דהא אית להו רשות לזבוני אבל ב"ה של כרכים כיון דמעלמא קאתו לה הויא לי' דרבים דעלמא ודכ"ע אית להו זכות' בגויה ולא מצי מזבני ממכרן ממכר וטעמ' דחשיב' דרכי' ודעלמא איכא מ"ד דחיישי' שמא סייעו ונתנו חלקם בבנינה רבים דעלמא דאתו לה וחלקם מעכבי שהרי אינם כפים לנו ולפרנסנו וכן אמר בירושלמי אני אומר שמא אחר מסוף קנייה לזה ולפום זה כל היכא דאתברר שבני הכרך בנאוה משלהם מצו מזבני לה והאי דפרקינן לקמן גבי ב"ה של טרסיים ההוא בי כנישתא זוטא הוה ואינהו דעבדוה כל היכא דידיע לן דאינהו עבדוה אפי' רבתא נמי אלא הכי אמרינן כיון דזוטא דאיכא במתא אחריני דרויחי מינה מסתמא אינהו עבדוה ואיכא מ"ד דאפי' ידיע מילתא דבני הכרך בנאוה נמי אנו חוששין שהקדישוה לכ"ע ודכ"ע היא ואמרינן דההיא בי כנישתא זוטא היא דיש אחרות גדולות ממנה ולא כל בני העיר עשו אותה כדי שיקדשוה לכל העולם אלא טרשיי' עצמם עשאוה ולדידהו לחוד ושניהם נכונים:

אמר רב אשי האי בי כנישתא דמתא מחסיא אף ע"ג דמעלמא קאתו לה כיון דאדעתא דידי קאתו אי בעינא מזבנינא לה פי' שאם בני העולם נתנו חלקם על דעתם נתנו וגם אם בני העיר הקדישוה כיון שאין ביאתם לכאן אלא משמרם ומסתברא דכיון דחשיב טפי מכל בני העיר לא צריך לעילוי בדמי:

מתיבי אחוזתכם מטמאה בנגעים פי' דקסבר לא נתחלקה ירושלם לשבטים אלא של כל ישראל היא ולא קדי' בה אחוזתכם ולא קרינן בה נמי ובא אשר לו הבית:

מקום מקודש בלבד אבל שאר ירושלם מטמאה בנגעים דקסבר נחלקה לשבטים וקרינן בה אחוזתכם:

הא בתי כנסיות ובתי מדרשות דירושלם מטמאין ואמאי הא דרבי' נינהו פי' דאי משום דמעלמא יהבו בה חלקם ולא ידיע מה נינהו ואי משום שבני העיר הקדישוה לכ"ע לא קרי' ביה אחוזתכם ולא ובא אשר לו הבית ואפילו לרבנן נמי עד כאן לא קאמרי שאינה מטמאה אלא לפי שלא נתחלקה לשבטים הא אלו נתחלקה בתי כנסיות ובתי מדרשות שלה נמי מיטמו ופריק דהא מקום מקדש מקום מקודש הוא כלומר דאפי' בתי כנסיות ובתי מדרשות מקדש מעט מיקרו כדכתיב ואהי להם למקדש מעט:

ובפלוגתא דהני תנאי דתניא מה היה בחלקו של יהודה דקסבר דירושלם נחלקה לשבטים ונפלה ליהודה ובנימין ובחלקו של יהודה היה בית המקדש והר הבית שהוא לצד מזרח והלשכות שבתוך החיל והם י"ג לשכות והעזרות עזרת נשים ועזרת ישראל ועזר' כהני' ומה היה מן המקדש בחלקו של בנימין אולם והיכל ובית קדשי הקדשים ומשם ואילך לצד מערב ושאר האולם הוא הסמוך למקום מזבח ואחריו שער הגדול ולפנים ממנו ההיכל ששם מזבח הזהב והמנורה והשלחן ולפני' ממנו בית קדשי הקדשים יותר מן האולם ועזרת כהני' המזבח שהוא ל"ב אמות ומקום כ"ב אמה רוחב שבין האולם למזבח שלא פי' בחלקו של מי היא ועכשיו מפ' אותו ואו' ורצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסת בחלקו של בנימין ובה מוכח פי' לא שהיה מזבח באותה רצועה אלא כל המזבח היה בחלקו של בנימין חוץ מקרן מזרחית דרומי' שהיה ברצועה זו של יהוד' וכדאמרי' בזבחים קרן מזרחית דרומית אין לו יסוד מפני שלא היה בחלקו של טורף כלומר בנימין שכתוב בו זאב יטרף אלמא כל שאר המזבח היה בחלקו וכן פרש"י ז"ל ואע"ג דהא מנח עזדו' בחלקו של יהודה לגמרי ואמרי' בעלמ' שהמזבח בעזרה היה בנוי לא קרי עזרה למקום מזבח כלל אלא מזבח שמו יהיה בנימין הצדיק צופה ברוח הקדש שכך עתיד להיות והיה מצטער על זה שנאמר חופף עליו כל היום כלומר מצטער ומתחכך על כך לפי' זכה בנימין ונעש' אושפיז לשכינה שהיה הארון בחלקו:

והאי תנא סבר לא נחלקה ירושלם לשבטים דתניא אין משכירין בתים בא"י לעולי רגלים וכו' לפי' עורות קדשים של תודות ושלמים שהם לבעלים בעלי אושפזין נוטלין אותם בזרוע משום שכר מצוות:

אמר רבא ל"ש אלא שלא מכרו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל מכרו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר אפי' למשתי ביה שכרא שפיר דמי משמע מפשטה דרבה מפ'

אמתני' דקתני בני העיר לא שמכרו הם אלא שמכרו הפרנסים להם וה"ק ל"ש אלא שלא מכרו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר מכירה זו במעמד אנשי העיר אלא הז' לבדם מכרוהו ולפי שלענין המכירה דינם כבני העיר קתני בני העיר שמכרו אבל אלו מכרו בני העיר ממש היו יכולים לשתות שכר בדמים ולא דייק דלא ה"ל למתני בני העיר משום ז' טובי העיר בלחוד כ"ש בזה שהדין מתהפך שהרי במכירת כל בני העיר אין צריך עלוי והוא שונה שצריך עלוי קתני האסור בלשון התר ומצאתי בנמקי יוסף קרובו של רבינו נר"ו החכם הגדול ר' יצחק ז"ל שפי' דבני העיר דמתני' היינו שאר בני העיר שלא מכרו עם ז' טובי העיר ודינם לבדם כדין הז' טובי העיר לבדם ודייקינן נמי דלא קאמר רבה ל"ש אלא שמכרו ז' טובי העיר שלא במעמד אנשי העיר והוה משמע שז' טובי העיר היו המוכרים אלא דקאמר ל"ש אלא שלא מכרו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר דהשתא לא הוו המוכרי' ז' טובי העיר והכי פי' דהא דקתני בני העיר שמכרו לא שמכרו כל בני העיר ממש דא"כ אפי' למשתי בה שכר' נמי אלא משנתינו בשלא מכרו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר המוכרים ולהכי צריך עלויא ודכותה נמי אם מכרו הז' בלא אנשי העיר צריך עלוי ולרבותא נקט כשמכרו בני העיר בלא הז' ואח"כ ראיתי לרשב"א נר' שפי' כן והביא ראיה מדגרסי' בתוס' פי' ר' מנחם בר' יוסי בני העיר שמכרו ב"ה לא יקחו רחובה א"ר יהודה בד"א שלא התנו עמהם פרנסים אבל התנו עמהם פרנסים רשאין לשנותה לכל מה שירצו ויש שואלים מה ענין ז' טובי העיר אלו ולמה צריך ז' שהרי פרנסיה' כמ"ש בתוספתא שכתבנו ושאלה זו ופירוקה בירוש' דאמרי' התם ג' מב"ה כב"ה פי' הב"ה של יחידים כגון בתי כנסיות שלנו שכל א' יודע מקומו ובלבד שעשאוה משלהם ג' מבני העיר כבני העיר מה אנן קיימין אם בשקבלו עליהם אפי' א' ואם כשלא קבלו עליהם אפי' ז' אלא כגון דקיימין בסתם וה"פ ז' מבני העיר כבני העיר או ככל בני העיר לגמרי ולענין המכירה בלחוד או כבני העיר בלא הפרנסים ודינם כמותם לכל דבר ואף לענין הדמים ובעו במאן עסקינן אם כשקבלו עליהם בני העיר כל מה שיעשו הפרנסים במכר זה אפי' א' נמי דינו כבני העיר ואם בשלא קבלו עליהם ממכרם בזה כלל אלא שעמדו מעצמם ומכרוהו אפי' הם כמה אין ממכרן כלום אלא כן אנן קיימי' כשהעמידו' סתם לפקח על עסקי ציבור ויש במשמ' אפי' ב"ה וכל תשמישי קדושה אפי' מן הסתם אלא שאין דעתם במכירת דברים אלו מן הסתם אלא לעלות בדמים אשתכח השתא דב"ה של כרכים שהיא לכל עובר ושב לא מזבנא ושל כפרים מתזבנא בבני העיר או בפרנסים שלהם אלא שהדמים צריכים עילוי מה שיסכימו כלם במכר ושל יחידים שעשאוה משלהם מתזבנא בג' מב"ה ויחיד שהקדיש בית לבני העיר או ליחידים הרי זה

באותה שאמרו בערכין ישראל שהתנדב נר או מנורה לב"ה עד שלא נשתקע שם בעלים ממנה מותר לשנותה. ירושלמי כל כלי ב"ה כב"ה ספסליה וקלטריה כב"ה כלה דעל ארונא כארונא:

דף כו:

רבינא ה"ל תילא דבי כנישתא בעי למזרעה פי' דקסב' דכיון שהיה להם ב"ה אחר כבר נתיאשו מזה ואין דעתם לבנות עוד וה"ל כתשמישי מצוה שנזרקין ופקעה קדושתה וכיון שהיה בתוך שדהו היה סבור דמסתמא כשנתיאשו ממנו הקנוהו לרבינ' וקנאו רבינא בחזקה כאלו א"ל בפי' לך חזק וקני או שזוכה בו מן ההפקר וא"ל רב אשי זיל וזבניה מז' טובי העיר במעמד אנשי העיר וזבנה והקשו בתו' למה צריך מעמד אנשי העיר שהרי לא הוצרכו כלם אלא לענין הדמים אבל לענין שיהיה המכר קיים ויוצא לחולין בז' טובי העיר סגי ודדילמא ז' טובי העיר כיון דצריכי לעילויי דמי לא מזבנא לה השתא לא הוו צריכי תיבה ולא ס"ת ומ"ה יהיב ליה עצה דליזיל לכלהו בני העיר דלא בעו לעלויא ואינהו מזבני לה ואיפשר נמי דיהבי לה ניהליה בחנם ויש עוד לומר דלרווח' דמלתא אמר הכי כלפי מה שהיה סבור רבינא שלא היה צריך לקנותה כלל א"ל שילך ויקנה אותה מכל אנשי העיר ודכוות' בתלמודא:

רמי בר אבא הוה באני בי כנישת' אחריתי עתיקא בעה למסתריה ולאתויי כשורי מינה ולעיולי להאי יתיב וקא מבעיא ליה הא דאמר רב חסדא התם בפרק השותפין לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי משום פשיעותא כה"ג שאין סתירתו של זה אלא לבניינו של זה ממש מי איכא למיחש לפשיעותא או לא ואלו נפלו אבניו מאליהן פשיטא דשרי דהא מצו לזבונינהו כדלקמן ולא מבעיא ליה אלא בהא דבעי למסתר ולאתויי ואלו הוו ביה תיובי קי"ל התם דסתרי ובנו לה ולא חיישינן לפשיעותא שאפי' לעשות במקום אחר כמו זה רשאים בני העיר או הפרנסים ולא אסרו ליה בכאן אלא משום דלא ה"ל תיובי ומשום פשיעותא ואע"ג דאבעיא לן לקמן מהו למכור ס"ת ישן ליקח בו חדש אפילו היכא דליכא משום פשיעותא כגון דמנח לאיפרוקי ואלו הכא דמשמע דשרי וי"ל דלא דמי מכירה לעוקר אותו ממקום זה ומניחו במקו' אחר ומ"ה שרי כל היכא דליכא משום פשיעות' אבל למכור ב"ה לגמרי כדי ליקח אחר אסור בעודו בקדושתו כההיא דס"ת דאסיר לזבוני ליקח ס"ת חדש והיינו דלא פשטו התירא מיהו לבתר דזבני ביה כנישתא או דבנו ליה ונפקד מהאי ולא מצטרכי ליה ופקעה קדושתה ודאי מצי סתרי ליה או מזבני ליה דה"ל תשמישי מצוה לאחר זמנם כדאמרינן לא ליסתור

איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי שרי ובלבד מדעת הפרנסי' או מדעת בני העיר שהסכימו להוציא הא' מקדושתו מש"כ הדין בס"ת שכשם שבעוד שצריך להם אין מוכרין אותו ליקח אחר בדמיו כך לאחר שלקחו אחר וקורין בו ואין צריכי' לזה אין רשאין למכרו לכתחלה כדאיתא לקמן בהדיא וזה חומר בדבר שקדוש קדושת הגוף ומתני' דקתני שימכר ס"ת הא אוקימנא דדוקא בדיעבד אבל לכתחלה לא דלעולם חשיב דמצטרכי ליה שכן דרך להרבות בספרים וה"ה ג"כ לשאר תשמישי קדושה שאין למוכר' לכתחלה אלא לעלוי' שרי דלא אבעיא לן אלא בס"ת דליכא מידי לעלויא כנ"ל מיהו נראה בי כנישתא אע"ג דאיכא תיובתי לית לן למסתר בי כנישת' דמצלי ביה למיבני אחריתי במקו' אחר אלא שהפרנסי' וכן פי' בירוש' דהכא להכי אסרו ליה לרמי בר חמא מפני עגמת נפש של ראשון כלומר שאין ראוי להחליפו בעוד שראוי וצריך כמו שאמרנו ואפי' אית ביה תיובתי אבל בהסכמת בני העיר או ז' טובי העיר מותר כל היכא דאית בה תיובתי דקאי למסתר דליכא משום פשיעו' דהא מהא טעמא הוא דאמרינן דלא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי ולא משום עגמ' נפש של ראשון מש"כ בס"ת וכדאמרן:

נמצאת אומר שב"ה שמתפללין בו ואפי' כל בני העיר אין להם לסתור אותו לכתחלה לעשות אחר במקומו או במקום אחר משום פשיעותא ואי אית בה תיובתי סתרו ליה ובני ליה אפי' במקום אחר ובלבד מדעת הפרנסי' אבל שלא מדעת הפרנסים לא וכ"ש היכא דבנו בי כנישתא אחרינא או דזבניה ליה ומצלו התם פקעה קדושתה דאידך ואע"ג דלית בה תיובתי כלל סתרי ליה או מזבני לה אנפשיהו מש"כ בס"ת ותשמישי קדושת דלית בהו לזבוניה מעולם אלא לעילויא ואפי' כל בני העיר דהא כלהו ניחא בספר דיליה הוא שאין למוכרו אלא לעילויא ודכ"ע כל שהתנו עליו בתחלתו בין יחיד בין רבים הכל לפי תנאם ויחיד שעשה ס"ת למוכרו רשאי או אם עשאו לקרות בו ולמוכרו כל זמן שירצה וכן כל כיוצא בזה:

ואמר רבא האי בי כנישתא חלופה וזבונה שרי פי' לבתר דלא מצטרכי ליה כדאמרי':

אוגרה ומשכנה אסור מ"ט בקדושתה קימא כדמעיקרא פי' ולא דמי למוכר על תנאי דשרי ר"מ ואפי' רבנן נמי לא אסרי אלא משום צד רבית ולא משום קדושה דהתם מכירה גמורה היא לשעתה ולגמרי נסתלקו ממנה בני העיר ואין דעתם בו לאותו זמן וה"ל כשופר ולולב לאחר זמנם עד שיבא זמן אחר אבל אוגרה ומשכנה אע"ג דשכירות קניא נכסי בעלים הראשונים היא ולא נסתלקו מגופה לגמרי ועדיין דעתם על זה וכיון שכן וראויה למצותה יש בה משום קדושה דלא נפקא מקדושתה אלא במעשה גמור וקיים שיתקנו

ממנה לגמרי דהשתא איכא גילויים דלית להו ריעותא בגווה ואפי' אינם צריכין לה דאית להו בי כנישתא אחריתי וזהו חומר בב"ה יותר משאר תשמישי מצות מפני שזה דבר קבוע וניכר ואין כבוד המצוה להשתמש בקלות ראש בעוד שהיא ברשותנו כדמעיקרא: **לבני נמי חלופינהו וזבונינהו שרי אואפינהו אסור** פי' בשאלה וה"ה לאוגרינהו ומשכונינהו אלא דלא נקט הכי משום דלא שייך בהו דאלו בהלואה היינו חליפין ושרי: וה"מ דעתיקא אבל בחדתא שרי ואפי' למ"ד הזמנה מילתא היא דהכא כטווי ליארג דמיא פי' דלא חשיבא הזמנה מילתא אלא בעושה מעשה במלאכה שבה ראוי הדבר ההוא לאותו הענין שהזמינה כגון אורג בגד למת לאביי ולית הלכתא כותיה מי' ש"מ בדבר שהוא גופן קדוש דהזמנה מילת' ובעי כבוד לשמן כגון ס"ת ותפלין ומזוזות לא בעי הזמנה זו אלא במלאכה אחרונה שבה נעשה עוד ראוי למצותו ולא במלאכות שקודם לכן וכן הורה לי רבינו נר"ו:

מתנה פליגי בה רב אחא ורבינא פי' הריף ז"ל כשנתנו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר ואלו כשמכרו הפרנסי' בלחוד דכ"ע אסיר דלעילויא בעי וליתא ותימא א"כ מ"ט דמאן דאסר שמשום דליכא דפקעה קדושתה דהא אמרי' לעיל דמכר אפי' למשתי ביה שיכרא שפיר דמי וי"ל לדעת רבינו ז"ל דשאני התם דכיון דשקלי זוזי לא מחזי כזלזול דמאן דשתו בהו שיכרא הלואה הוא דשקלי להו וכי מצטרכי מעלי במידי אחרינא אבל במתנה דלא שקלי מידי דחזי לעלמא דפקעה בהו קדושת אסיר מי' לא אלא הכא במתנה מז' טובי העיר שלא במעמ' אנשי העיר קיימא ואמתני' קאי הא כשמכרו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר רשאין לעשות ממנה כל מה שירצו כל זמן שאין צריכין לה והכא בהא פליגי מר סבר במה תפקע קדושתי' ומר סבר אי לאו דהוו להו הנאה מיניה לא הוו יהבי ליה פי' לאו למימרא דחשיב בזכינא בהנאה שקבלו ממנו מדבר דההיא הנאה כבר (א"ה נר' דצ"ל כבר הלכה) ואפי' יהיב להו מעיקרא ח"ת ואיתיה בענין אין זה טעם מספיק ליתן לו ב"ה של כל ושלא יהא בו בזוי מצוה דההיא מתנה כבר זכינו בה ואין דעת בני העיר שיפקעו הפרנסי' מצותן אלא כשיקחו ואח"כ דבר הניכר שהוא תשלומי מצוה זו אלא הכי קאמרינן דהאי גברא כבר יהיב להו מתנה כיוצא בו וידעי ביה פרנסים דכל היכא דאצטריך לן (א"ה נר' דצ"ל יהיב לן) ואלולי שמניחין אותו בכך בודאי לא היו נותנים לו הילכך אלו מכרו לו והפקי' אצלו המעות עד עת צורך שרי השתא נמי דיהבו ליה כפקדון נינהו גביה דכל היכא דאצטריך לן יהיב לן וההיא שעתא הדר ה"ל מתנה כזבינא דהא פרישנא לא מדין פדיון היא אלא מדין מנהג כבוד ודלא לאכחושי מצוה האי גונא ליכא אכחושי מצוה והשתא א"ש לישנא דאמר הדר ה"ל מתנה כזבינא כלומר דלר"י מקבלים

מינה מתנה להכא הדר הויא מתנה דיהבינן ליה אז כזבינא ומאי דקאמר אי לאו דהוה להו הנאה מיניה דמשמע על שעבר היינו כדאמרן כי לפי מה שנהג עמהם עד עכשיו ליותר משלו לבני העיר לענינים אלו מכירים בו שיעשה כן מכאן ולהבא לעת הצורך מפי מורי רבינו נר"ו ופסק הריף ז"ל הלכתא כמאן דשרי:

ההוא בי כנישתא דרומאי פי' שעשאוה רומים לישראל או שעשואה ישראלים שבאו מרומי למחנה דהוה סמיכה להההוא ביתא דהוה ביה שכבא והוה כוותא ביניהו פי' חלון שיש בו פותח טפח ומביא את הטומאה דרך שם לב"ה ולא יכלי כהני למיעל לצלויי ולמפרס ידיהו אתו לקמיה דרבא א"ל דלו תיבותא דלית בה ספרי השתא אותבוה דה"ל כלי העשוי לנחת כלו' להיות מונח במקום אחר ואינו מטלטל כ"ש כשהוא מלא ואינו מקבל טומאה דלא הויא דומי' דשק שמטלטל מלא וריקם וכל שאינו מקבל טומאה חוצץ לפני הטומאה וכן בשלהי שבת שפקקו את המאור בטפיח בשבת בחוץ מכלי הטומאה ק' לן היאך חוצץ דהאי לא מבטל ליה לעולם דא"כ ה"ל עושה דופן בשבת אבל רש"י ז"ל נשמר שם ופי' דכיון דלא מיהדק ליכא משום דופן אע"ג דמבטל ליה מיהו הא דהכא ק' ובתוספתא פי' דבמיעוט חלון הוא ודבעי' דמבטל ליה לעול' אבל לסגור הפתח ולעשו' חציצה לא בעי' ביטול אלא כל שאינו מקבל טומא' חוצץ אעפ"י שאינו מבטלו כלל ואע"ג דבההיא שמעתא דאלו חוצצין בפני הטומאה אקשי' בפרק לא יחפור והא לא מבטל ליה לאו דוקא חוצצין ולישנא דגמרא הוא ואין במשנת מס' אהלות חוצצין א"נ דכי אקשי' התם דבעי ביטול היינו לגבי אוכלין שמקבלין טומאה וכיוצא בהם וכל כמה דלא מבטל להו להוציאם מתורת אוכל מקבלין טומאה ואין חוצצין אבל כשאינו מקבל טומאה ככלי העשוי לנחת וכעין טפיח של חרס שאינו מקבל טומאה מגבו אינו צריך ביטול וכי אקשי' התם והא לא מבטל ליה היינו בשאר דברים כגון תבן וגרוגרות שהן אוכלים אבל בשאר דברים לא בעי ביטול גבי חציצה כלל מיהת דעת מורי רבינו נר"ו דמעולם בשום דבר דמבטל ליה לעולם אלא כיון דקא מבטל ליה בזמן החציצה כהא דהכא בהכי סגי והיינו דטפיח לא חשיב דופן משום דלא מבטל ליה לדורות אלא לזמן החציצה וכעין כ"ח בשבת שהוא חוצץ אעפ"י שאינו מבטלו אלא לשבת שאינו בר ביטול וכדכתיבנא התם בה"ד:

א"ל והא זימנין דמטלטלי ליה כי מנח ספרא עליה וה"ל כלי המטלטל מלא וריקם א"ל א"ה אסיר תימה מה מספקא להו ובמאי שקלו וטרו בהא דהא קי"ל דכלי שאינו מקבל טומאה היינו כלי שמחזיק מ' סאה בלח שהם כוריים ביבש דהיינו ס' סאה ודהשתא אינו מטלטל מלא וריקם כדאי' התם וכיון דכן ליחזי אי אית ביה האי שיעורא או לא וי"ל

דתרי דיני נינהו וכל שיש לראותו שיעור שמן הסתם אינו מטלטל מלא שוב אינו מקבל טומאה ואע"ג דלפעמים מטלטל ליה הכי בטלה דעתם אצל כל אדם שכבר יצא מתורת כלי וכן כלי העשוי לנחת שאינו מטלטל לעולם מלא וריקם אעפי שאין בו שיעור זה אינו מקבל טומאה והיינו מה דאמר להו רבא דתיבותא דא אע"ג דלית בה שיעורא כיון שעשויה לנחת אינה מקבלת טומאה וחוצצת וכיון דא"ל דזימנין דמטלטלין לה אמר דמקבלה טומאה ולא חייצא כיון דלית בה שיעורא כך פי' בתוספות:

דף כז.

ת"ר לא ימכו' אדם ס"ת אעפ"י שאינו (ואע"ג)[ואיכא] דגרסי אעפ"י שהוא צריך לו כלומ' צרך גדול למוכרו. יותר ע"כ אמר רשב"ג אפי' אין לו מה יאכל ומכר ס"ת ובתו אינו רואה סימן ברכה לעול' כלומר באותן דמים. (שיהא)[ומיהו] המכר מכר גמור הוא בדיעבד ודמיו מותרין לו לכל דבר ולא צריך עילויא כיון דשלו מכר והרי הוא בזה ככל בני העיר ומסתבר' דכיון שאין לו רשות למכרו אינו משעבדו מן הסתם בכלל נכסיו ואין ב"ח גובה ממנו ואם שעבדו בפי' משועבד כאלו מכרו התם תניא המקדיש נכסיו מעלין לו תפליו ובס"ת איבעיא לן וסלקא בתיקו ואין מעלין אלא דהתם דוקא במקדיש דאיפשר דכיון דלהקדש אזיל דעתו היה אף על ס"ת אבל במכר אינו בכלל מכר נכסיו מן הסתם וה"ה לשעבוד:

אמר רבא ל"ש אלא שמכרו והותירו וכו' איתיביה אביי בד"א שלא התנו אפי' לדכסוסיא ה"ד אילימא שמכרו והותירו כי התנו מאי הוי דקס"ד דהתנו עם הלוקח קאמר והיינו דק"ל הלוקח מה עסקו אצל דמים דהא לאו מדידיה יהיב מידי דיכיל לאתנויי עליה לאחותיה מקדושתה ומפרשי' לעולם מכרו והתנו והיינו שהתנו הפרנסים במעמד אנשי העיר אפי' אחד המוכר ותנאיהו תנאה לאפוקינהו לחולין סד"א כיון שמכרוהו הפרנסים בלא דעתם וצריכין לעלויי תו לא מחתינן להו קמ"ל דאי כשהתנו מתחלה קודם המכר פשי' וכ"ת א"כ מאי אשמעי' רבא לעיל שאם מכרו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר יכולי' לעשו' מה שירצה פשי' אפי' מכרו הם לבדם שרי מתני' אם התנו עמהם וכ"ש כשהיו כלם מצויין במכר וי"ל דאה"נ דמהכא דייקי' לה ורב' היא גופה קמל"ן דהא מתני' כשמכרו והתנו היא ולא כשגבו והתנו כדסבר אביי א"נ הא ס"ד שהתנו שאני שאמר כפי' יצאו לחולין אכל מכר סתם אע"פ שמכרו כלם יכלי למשתי בהו שיכרא:

דף כז:

מתני' אין מוכרין של רבים ליחיד מפני שמורידין אותו מקדושתו דברי ר"מ וכו' א"ל א"כ אפי' מעיר גדולה לעיר קטנה בגמ' מפרש פלוגתייהו:
אין מוכרין ב"ה אלא על תנאי אימתי שירצה יחזירו' פרש"י ז"ל דאע"ג דלר"מ אין מוכרין ב"ה אלא בראשונה ואפי' מרבים ליחיד וכ"ש להוציא לחולין כדקתני ברישא א"ה בעי לאתנויי בזביני דידיה שלא יראה כאלו המוכרים מזלזלים בקדושתה שמתרוקנין ממנה וכאלו אינם חפצי' בה ואע"פ שאינם צריכי' לה ולדבריו ז"ל הא דאמרי' בגמ' ולר"מ היכי דיירי בה לא דירת חולין היא אלא דירת תפלה כדכתי' ה' מי יגור באהליך ואינו מחוור. והרב בעל המאור ז"ל כתב דכל היכא דמזבני לה ז' טובי העיר לחודייהו אי מעלו בדמי נפקא לחולין לגמרי והיינו רישא דמתני' דקתני בני העיר ובדירה הוא דקתני הכא דבעי' תנאי משום דנפקא לחולין וכי קתני מציעותא שאין מוכרין של רבים ליחיד כשמכרו ז' טובי העיר לבדם ולא מעלו בדמים שאין להם במה לעלות וכיון שמוכרין אותה להעמידה בקדושתה רשאין לעשות מן הדמי' מה שירצו ובהא בעי ר"מ שלא יורידוה מקדושתה כלל ואפי' מרבים ליחיד כיון דלא מעלו בדמיה הא כל היכא דמעלי בדמי לא בעי קדושה לב"ה ברשות לוקח וכל היכא דקאי בקדושתה לא בעי עילויא בב"ה מיהת אבל חומרא דידהו וכדקתני רישא בהדי' ומתני' מילי מילי קתני וסתמא אפי' לר"מ ולא דפליג מציעתא אריש כלל ולא סיפא אמציעתא והשתא אתי כפשטה מאי דאמרינן בגמ' ולר"מ היכי דיירי בה דהיינו דירה ממש דסיפא אריש קאי דמיירי בנפקא לחולין זו שיטת הרב ז"ל אבל עדיין אינו מחוור חדא דקתני מציעתא סתם אין מוכרין משל רבים ליחיד ולא מפ' דלאו אריש קאי דמיירי בדאיכא עלויא דכל בה"ג דאתי לאורויי באנפא אחרינ' דלא איירי ביה וקאי עלה לא היה לו לסתום אלא לפ' ועוד דמעיקרא ה"ל למתני סיפא דאין מוכרין ב"ה אלא על תנאי דמיירי בענינא דרישא דנפקא לחולין והדר ליתני מציעתא לכך נראה לומר דלא פליגי ר"מ ורבנן בענין ב"ה אלא בענין התנאי שמפו' בסוף משנתינו ודכ"ע נפקא לחולין ואע"ג דלא מעלו בדמי ולהכי בעי בה ר"מ תנאי דכיון דב"ה תשמיש מצוה נינהו כל שאין צריכין לה יוצאה לחולין להתנות כדי שלא נהא כמזלזלין בקדושתה ומאי דקתני מציעת' אין מוכרין משל רבים ליחיד אספרים ותשמישי קדושה בלחוד קאי דלכ"ע בעי למיקם קדושתיהו ולא הוצרך לפ' דבהכי מיירי משום דפשי' מלתא טובא דב"ה לא בעיא קדושה בתר זבינה כלל ותשמישי מצוה נזרקין והיינו דאהדרו ליה רבנן א"כ אף לא מעיר גדולה לעיר קטנה כלומר ודאי קדושה בעי מיהו לא הורדה היא כשם שאין הורדה מעיר גדולה לעיר קטנה ואלו בב"ה

לא בעי רבנן קדושה כלל כדמוכח שמעתין לעיל ולא שייכי נמי זביני ב"ה מעיר לעיר אלא ודאי כדאמרן ומאי דאמרינן בגמרא מרבים לרבים מעיקרא קדושה והשתא קדושה מרבים ליחיד ליכא קדושה אע"ג דלישנ' דב"ה משמע שפיר איכא לאוקומה לענין תורה ושאר דברים שבקדושה ולהאי פי' אתי מתני' כפשטא ואתי לישנא דגמ' דהיינו דיירי בה כפשטה דלא אמר היכי מצלו בה דודאי לא אשכחן בתלמוד לישנא דדירה אלא על דירה ממש ואע"ג דכתיב מי יגור באהלך אגורה באהלך עולמים לשון תורה לחוד ולשון תלמוד לחוד:

גמרא שפיר קאמרי ליה רבנן לר"מ ור' מעיר גדולה לעיר קטנה מעיקרא קדושה והשתא קדושה מרבים ליחיד לית בה קדושה פי' לית בה קדושה כולי האי לפי שאין היחיד אומר בה דבר שבקדושה לפי שאין דבר שבקדושה בפחות מי' ולא בתורה ובספרים ובתשמישי קדושה שלהם הרי אינו קורא בהם בציבור ובכמה דברים שאינם וביחיד אבל ודאי קדושה יש אפי' בב"ה דיחיד אלא א"כ התנה עליה שיהא מותר להשתמש בה חול שהכל לפי תנאו אבל מן הסתם קדושה ובלבד שיהא בקרקע שלו ולא שכור או שאול או ממשכן אצלו שאינו אוסר ומקדש דבר שאינו שלו וכן אתה דן לענין ב"ה של יחיד:

ורבנן אי איכא למיחש משום ברוב עם ה"מ שיותר כבוד יש לדברים אלו כשהקול גדול אלא דאית לך למימר דכיון דנוהגין בו קדושה דמעיקרא לא חשיבא היא הורדה וכיון דכן ה"ה מרבי' ליחיד:

והא דתנן אין מוכרין ב"ה אלא על תנאי אימתי שירצו יחזירוהו דברי ר"מ והוינן בה ולר"מ היכי דיירי בה הויא ליה רבית:

רבא אמר דכ"ע צד א' ברבית אסור פי' דכיון דאיפש' לבא לידי רבית ממש בשום צד אבל הכא רבית ע"מ להחזיר אי' ביניהו דר' יהודה אומר רבית ע"מ להחזיר מותר ורבנן סברי רבית ע"מ להחזיר אסור פרש"י ז"ל וכל הראשונים רבית ע"מ להחזיר שהתנה עמו שאם יתן לו מעותיו עד זמן קצוב שיחזיר לו הקרקע ופירות שאכל ואם לאו שיהא הכל שלו מעכשיו וזה תימא גדול מ"ט דרבנן דאסרי שהרי זה פירות אלו בתורת מקח גמור אוכל אותם בנתים מה נפשך שאם יביא מעותיו הרי מנכה לו מן החוב שיעור הפירות ונמצא שלקחם בדמיו. ומה שתירצו בתוספו' שאין לו לנכות מן החוב אלא הוא יש לו לטרוח ולהביא כל המעות ואח"כ יחזיר לו הלה ארעא ופירות אינו כלום דאכתי פירות שאכל בתורת מקח אכל ומעות הקדים ונהי דבתנאי בזה יש קנס יותר למוכר דשמא לא יזדמן לו כל המעו' לאותה שעה ואלו היה מנכה לו לשעה היה מוצא את המותר

להביא לו מ"מ לענין הפירות שאנו עסוקין אכילה בתורת מקח היא וממה נפשך בין שמנכ' לו שווין וישלים המוכר עד סך הדמים בין שמחזיר לו כל הדמים ויחזור וינכה ממנו לשע' דמי הפירות שאין בין זה לזה אלא אפוכי מטרתא ויכפה וקנסא למוכר ועוד דהתם בערכין מדמינן הא למוכר בית בבתי ערי חומה דאמר דתהדר בתוך שנת' והתם לא הדרי פירי כלל אלא ארעא וכדאמרינן התם המוכר בית בבתי ערי חומה הרי זה נגאל מיד וגואל כל י"ב חדש הרי זה כמין רבית ואינה רבית:

שאלו תלמידיו את ר' (ישמעאל)[אלעזר] בן שמוע במה הארכת ימים אמר להם מימי לא קדמני אדם לבית המדרש ולא פסעתי על עם קדש ולא עשיתי ב"ה קפנדריא. פי' אע"פ שהיה מותר כגון שהיה שביל מעיקרו כדאי' לקמן:

ולא נשאתי כפי בלא כרכה פי' כהן היה ובשעת נשיאות כפים מברך א"ק בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל וכדאיתא במסכת סוטה בהדיא דמייתי ליה להאי ואמרי' מאי מברך אמר רב חסדא א"ק וכו' ולא ידענא מאי חסירותיה בהאי דהא משמע דהאי ברכה חובה היא לכל כהן מברך ודילמא היא גופה קמל"ן דכל כהן המברך אותה מתברך ומאריך ימים:

דף כח.

ולא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה דאמר ר' יצחק אר"י כל האוכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה כאלו אוכל טבלים ולית הלכתא כוותיה דלא דמי לטבל דעלמא שמתנות כהונה שבו היא מעורב בכל הדגן אבל בבהמה מתנות כהונה שבו דהיינו זרוע ולחיים וקיבה חלוקים הם לעצמם וגם אינם קדושים שמותרין נמי להדיוט אלא שיש בהם משום גזל השבט ורב פרידא שלא היה אוכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה למדת חסידו' היה וכעין שאמרו במסכת חולין על יחזקאל הנביא:

ולא בירכתי לפני כהן למימרא דמעליותא הוא והאר"י כל ת"ח שמברך לפניו אפי' כ"ג עם הארץ חייב מיתה שנאמר כל משנאי אהבו מות אל תיקרי משנאי אלא משניאי כי המזלזל בכבוד תורה גורם שישנאוהו בני אדם ודוקא כשהכהן מברך מעצמו דאומר שלו ראוי לברך ונראה שברשותו הוא שמברך אין בכך כלום ואפילו לעם הארץ דעלמא כדאיתא בפרק כיצד מברכין:

ואמרינן כי קאמר ר' פרידה בשוין כתב ר"ת ז"ל דלאו בשוין ממש דא"כ ודאי כהן קודם שהרי שוה בתורה ויותר עליו קדושת כהונה וכתיב וקדשתו לכל דבר שבקדוש' לפתוח ראשון ולברך ראשון ומאי רבותיה דר' פרידא אלא לומר שאף הכהן ת"ח אלא שזה גדול

ממנו ובהכי רשאי החכם הגדול ממנו לתת לו כוס של ברכה לברך לפניו מפני מעלת קדושת כהונתו ולא קאמר ר' יוחנן אלא בעם הארץ כדאיתא בהדיא:
ולא עלתה קללת חברי על מיטתי כי הא דמר זוטרא בריה דרב נחמן כי הוה סליק לפוריא אמר שרי ליה מחיל ליה לכל מאן דמצערין לי והא דאמרינן כל ת"ח שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו ת"ח ההיא במי שחטא לו במילי דשמיא ולייסר את החטאים:
תיתי לי דלא עבדי שותפות' בהדיה גוי וכ"ת מאי רבותיה דהא איסורא דאוריתא הוא ובכלל לא ישמע על פיך כדאיתא במסכת סנהדרין אסור לאדם לעשות שותפות עם הגוי שמא יתחייב לו שבועה והתורה אמרה לא ישמע על פיך והנכון דההיא לאו איסורא ממש דאורייתא או דרבנן אלא מידת חסידות בעלמא וכענין שאמרו אסור לאדם לעשות שותפות עם הגוי שמא יתחייב לו שבועה והתורה אמרה לא ישמע על פיך והנכון דההיא לאו איסורא ממש דאוריתא או דרבנן אלא מידת חסידות בעלמא והענין שאמרו אסור לאדם שילוה מעותיו בלא עדים ואסור להלוות את הגוי ברבי' ובענין שאמרו אסור דמשחרר עבדו עובר בעשה וכדפרש"י בסדר נזיקין מורי נר"ו:

דף כט.

ת"ר בית הקברות אין נוהגין בהן קלות ראש כתב הרמב"ן ז"ל בתי הקברות אסורין בהנאה אין אוכלין בהם ולא שותין בהם ואין עושין בהם מלאכ' ולא קורין בהם ולא שונין בהן כללו של דבר אין נאותין בהן ואין נוהגין בהן קלות ראש. גרסינן באבל אין מוציאין אמת המים לבית הקברות ולא יעשה שם שביל ולא ירעה בהמתו שם ולא יטייל שם ולא יעשה שם קפנדרי' ולא ילקט משם עצים ועשבי' ואם לקטם אסורים בהנאה ואם בשביל בית הקברות עצמו מלקטן ושורפן במקומן ועוד תניא התם קבר חדש נמדד ונחלק ונמכר והישן לא נמדד ולא נמכר ולא נחלק פי' שאין מודדין אותו לידע כמה מתים נקברו במקצתו שיקנו אותה מדה למתים שכנגדן ולא נמכר משום פגם משפחה ולא נחלק בין היורשין אלא כלן נקברין שורות שורות לעצמן והכל מפני כבודם של מתים ואסור לישבע על הקבר או להלך ולרמוס בו העושה כן עובר משום לועג לרש חרף עושהו:
כתב רבינו הגדול ז"ל בספר תורת האדם נהגו במקומותינו לקנח בעפר ולתלוש עשב מן המחובר לאחר קדיש ולרחוץ ידים באמת ואומרי' שהם רומזי' ליצירת האדם כענין שאמרו בהגדה ולקח הכהן מים קדושים בכלי חרס ומן העפר למה מים ועפר מפני שתחלת' מן המים וסופה מן העפר לפי' נבדקת בהם שאם טהורה היא כבריתה ואם

לאו תחזור לעפרה ומן העפר והמים הללו רמז ליצירה ולמיתה הם והעשב רמז לתחיית המתים כעין ויציצו מעיר בעשב הארץ ומפי א' מרבותי שמעתי קבלה בידו שהוא רמז לטהרת הטומאה לומר שאין טומאה זו נטהרת אלא בענין ג' דברים הללו במים ואפר פרה ואזוב וזה טעם יפה ע"כ דברי רבינו ז"ל והגאון ז"ל נשאל על זה ואמר שלא נהגו בהם ושאין צריך לרחוץ ידים בשובו מן הקבר אלא לנושאי המטה או לנוגעים בקבר ובמקום שנהגו טוב ומנהג חסידים הוא אבל אותם עשבים אין תולשים אותם מבית הקברות אלא מחוצה לו ד' אמות ואין זה מקומו יותר:

מתניתין ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים וכו':

גמרא תנן התם בא' באדר משמיעין על השקלי' ועל הכלאי' פי' להפריש כלאי הכרם שעכשיו צומחין הזרעים וניכרים וצריך להפרישם שלא יקדשו וכן משמיעין להביא שקלים בחדש אדר להקריב מהם קרבנות צבור מניסן ואילך מתרומה חדשה והיינו בניסן כתיב הכא לחדשי השנה וכתיב התם ראשון הוא לכם לחדשי השנה וכיון דבניסן בעי' לאקרובי מקדימין וקרינן בא' באדר כי היכי דליתן שקלים במק' באדר:

דף כט:

כמאן דלא כרשב"ג דאי כר"ש ב"ג בב' שבתות דתניא שואלין בהלכות פסח קודם לפסח ל' יום רשב"ג אומר ב' שבתות וקס"ד שדין שאלה קריאת פרשיות בדין שאלה בהל' פ' שקלים כל ההקדמה הזאת כדרך שמקדימין לשאול זמן זה בהלכותיו דומיא דה' הפסח ומהדרינן דאפי' תי' רשב"ג כיון דאמר מר בט"ו בו שולחנות יושבין במקדש משום שולחנות קדמי' וקרינן מר"ח אדר וא"ש לרשב"ג דמר"ח ועד שולחנות ב' שבתות איכא והה"נ דמתרצינן לרבנן דלאו משום שאלת הלכו' הוא שקורין בפ' שקלי' דא"כ נקדים ל' יום קוד' שולחנו' אלא משום זריזות בעלמא הוא לזרז' על הבאת שקליה ואפי' לרבנן בט"ו יום סגי ולמאי דקס"ד מעיקרא דמשום שאלת הלכות כההיא דהתם היינו לדרוש ברבים בה' הפסח קודם לפסח ל' יום דהא פרישנא בפ"ק דליתא אלא קס"ד דכעין דהתם יש רשות לשאול בה' הפסח שהם רבים זמן זה שהוא כעין ערב הפסח אה"נ שייך לקרוא בכאן בפרשת שקלים ל' יום קודם לכן כדי לשאול כל אדם בהלכות שהם עמוקות תוך זמן זה:

בכ"ה בו יושבין במקדש משום דאותן שלא צרפו שקליה' עדין מועטי' ואין צריך לשלחנות במדינה א"נ להודיע שמכאן ואילך ממשכנין על מי שלא הביא שקלו כדפרש"י ז"ל:

מאי פ' שקלי' רב אמר את קרבני לחמי לאשי ושמואל אמר כי תשא והלכתא כשמואל דתניא כותיה:

וא"ר יצחק נפחא ר"ח אדר שחל להיות בשבת מביאין ג' תורות וכו' ואין קורין הכל בספ' א' משום טורח ציבור שיתעכבו כשגוללי' אותו ובמס' סוטה אמרי' גבי כ"ג בי"ה שקורא בפרשת אחרי מות ואומר יותר ממה שקריתי לפניכ' כתוב כאן ובעשור שבחומש הפקודים קורא ע"פ ואקשי' וניתי ס"ת אחרינא וליקרי ביה ופרקא דליכא משום פגם של ראשון אלא כי קרי חד גברא בתרי ספרי אבל תלתא גברי בתלתא ספרי ליכא פגמא וכן ר"ח טבת שחל להיות בשבת מוציאין ג' תורות וקורין בא' בענינו של יום וא' בשל ר"ח וא' בחנוכה פי' ושל חנוכה אחרון כדמסבר להו:

ואסיקנא דר"ח טבת שחל להיות בחול קרו תלתא בר"ח וחד בשל חנוכה. ואין משגיחין בשל חנוכה לקרות בו תחלה וג' דר"ח תדיר ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם ומעולה יותר:

ואסיקנא דפ' שקלים שחל להיות בואתה תצוה קרו שיתא מואת' תצוה עד ועשית כיור נחשת וחד חוזר וקורא משום פרשת שקלים מכי תשא עד ועשית דאי לא קרו אלא חדא זימנא ליכא הכירא דאמרי אוקומי הוא דמוקמי התם לפרש' ואתה תצוה והאי חד דמהדר מכי תשא עד ועשית היינו ז' ממש ולמ"ד מפטיר עולה למנין ז' היינו מפטיר ולמ"ד מפטיר אינו עולה למנין ז' היינו א' מן הקוראין ולא בעינן דליקרו ז' בפ' עד ועשית והדר מפטיר וליקרי מכי תשא עד ועשית משום פ' דלא מיבעי ליה למקרי בעקר פרשה חד אלא העולים למנין הקוראי' ולהכי סתים לה סתומי ושוב אין ראיה מכאן לדברי הרי"ף ז"ל כדכתיבנא לעיל והשתא נהגינן דקרי ז' בפרשת היום ומפטיר קרי בפ' שקלי' ושפיר דמי כדפרישנ' לעיל מי' אבייי לא נחית בהא ונקיט לישנא דרווחא שלעולם הכי מעולה שיקרא פרשת הענין מי שעולה למנין ז' ולעולם אי' לך דלאו עכובא היא מי' השתא לא מתרמי לן פ' שקלים בואתה תצוה וכן כשחל פ' שקלים בכי תשא עצמה קרו שיתא וכו' והשתא לא מתרמי לן:

דף ל.

אמרי למפרע קא קרו פי' שאין כאן הכר כיון שהוא סדר א' אלא שאומר אותו למפרע:

ת"ש אי זו היא שבת א' וכו' כדתניא מסרגין לשבתו' פי' שמפסיקין בין שקלים לזכור מלשון סירוגין ודוקא בהן אבל בין פרה להחדש לדברי הכל אין מסרגין לעולם וסימניך בין הכוסות האלו אם רצה לשתות ישתה בין ג' לד' לא ישתה דברי ר' יהודה הנשיא רשב"ג אומר אין מסרגין אלא סומכין שקלי' לזכור:

אמר רשב"נא אימתי אני אומ' אין מסרגין בזמן שחל להיות ר"ח אדר בע"ש שמקדימין שקלים לשעבר ומפסיקין בשבת שניה וקורין זכור לג' והלכתא כותיה ויהיב רבנן סימן ובי"ו כלומר שיום ראשון חדש אדר בו' יש ב' הפסקו' בב' באדר ובי"ו באדר הפסק' אחרת בין זכור לפרה וכד מקלע אדר בשבת קורין בו ביום שקלי' לשבת אחרת זכור לה סמיכה לפורים שהוא בו' דקי"ל כרב פורים שחל להיות בע"ש מקדימין ומפסיקין לשבת שלאחר פורים ולשבת אחרת פרה ולשבת אחרת החדש וסימן ז"טו כר"ח בז' היינו שבת הפסקה בט"ו לחדש דהיינו לשבת ג':

וכד מקלע ר"ח בב' מקדימין שקלים לשעבר ואכתי ב' שבתות קודם פורים מפסיקין בשבת א' שאחר ר"ח ושוב אין מפסיקין וסימן בו' וכד מקלע ר"ח אדר בד' מפסיקין נמי לשבת שלאחריו בלבד וסימן ד"ד ולעולם לא מיקלע ר"ח באג"ה דא"כ הוי בד"ו פסח ולעולם לא בד"ו פסח:

אמר רב פפא מאי שניה שניה להפסקה כלומר דכי קתני בב' זכור לא קאי ארישא ולא שהיא שבת שניה לשקלים אלא אסיפא קאי שחל בתוך השבת ומפסיקין בשבת ראשונה של אדר וקורין בשניה לה זכור ובג' פרה אדומה ובד' החדש דתו ליכא הפסקה וסימן ב"ו או ד"ד:

וכד מקלע ער"ש דאיכא ב' הפסקות והוי סימן ובי"ו הא פרישנא לעיל דע"ש לא מיקרי תוך השבת וכ"ת לעיל דהוה פרכינן מדשמואל מסיפא ואמרי מאי לאו אפילו בע"ש נימא ליה ולטעמיך דס"ד בתוך השבת מיקרי אפילו ע"ש לרב מי ניחא והא קתני בג' פרה אדומה ומאי שלישי להפסקה והא אין קורין להפסקה כד מקלע ר"ח בע"ש דסימניך ובי"ו ולי"ו שבת ג' להפסקה היא וי"ל כדאמרן לעיל דאה"נ דמצינן למיפרך ולטעמיך ולא חייש א"נ והוא הנכון דרב פפא מילתא בעלמא קאמר שניה להפסקה אבל תנא לא נחית להני אלא סדר פרשיות הוא מונה ועל שם עצמם קורא אותם וג' וד' כלומר שניה לפרשיות וג' לפרשיות באי זו שבת דמקלע בין בשניה וג' לשבתות החדש או לא:

דף לא:

ת"ר מקום שמפסיקין וכו' עד ולימא הל' כר' יהודה משום דמפכי להו וכ"ת לימא הלכה כמשנתנו דקתני בהדיא כר' יהודה בב' ובה' ובשבת ובמנחה קורין כסדרן כלומר מראש הסדר והיינו כר' יהודה. וי"ל דאי ממתני' לא מיפרשא מילתא שפיר ודי' ה"א דמתני' דעת ג' היא והכי קתני קורין כסדרן כלומר כי מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה בשבת ובב' מתחיל ממקום שפסק במנחה ובה' ממקו' שפסק בב' אבל אינו

עולה להם מן החשבון בשב' שחרי' מתחיל מראש הסדר להכי אמר לה בהדיא למיפק מכל ספיקא:

דף לב.

ת"ר פותח ורואה גולל ומבר' וחוזר ופותח ומברך ופרישנ' טעמיה שלא יאמרו ברכו' כתובו' בתורה ר' יהודה אומר פותח ורואה מברך וקורא כלומר ואינו גולל בנתים ולא חיישינן שיאמרו שהברכו' כתובות בתורה שחששה רחוקה היא ולתרגו' הוא דאיכא למיחש כדעולא והלכתא כר' יהודה כשמברך וי"א דברכה א' היא דלא מיחייב לפתוח לראו' ולגלול ולפתוח אבל ברכה אחרונה כיון שסופו לגלול מוטב שיגלול לקודם ברכה ולחוש כר"מ ונראין דבריה':

דאמר עולא מפני מה אמר הקורא בתורה לא יסייע לתורגמן פי' לא נקט שלא יתרגם עמו ביחד בכל שעה דהא פשי' דבתורה לא יהיו ב' קוראים וב' מתרגמי' כדתניא פרק הקורא אלא אפי' סיוע בעלמא המשפיל קולו יותר ממנו שאינו מעכב לשומעי' לא יסייע שלא יאמרו כתוב בתורה:

א"ר זירא א"ר מתנה הלוחות והבימות אין בהם משום קדושה אין לפ' כדפרש"י ז"ל לוחות שעל הספרים ולא העמודים שבראש הספר וסופו דהנהו תשמישי קדושה נינהו וכ"ש גליונים שבספרים דהא איכא מאן דסבר פ' כתבי הקדש שדינן כס"ת ובעי גניזה גם אין הלשון מוכיח כן כלל אבל בירוש' אמר אין בהם משום קדושת ס"ת אבל יש בהם משום קדושת ב"ה ולפי' נר' שהלוחות והבימות הם של ב"ה להשתמש בהם ש"ץ או הדורשי' וכיוצא בהם ופעמים שמניחין עליו תורה בהם דרך עראי אבל אין עשייתן לכך ולפי' אינם חשובים תשמישי קדושה אלא כדין כל ב"ה כדאמרינן בירוש' כל כלי ב"ה כב"ה ספסלי וקלטרי כב"ה כנ"ל:

ת"ר משה תקן להם לישראל שיהו שואלין הלכות פסח בפסח הל' עצרת בעצרת שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל:

כתיבת ידי אברהם ן' יעי"ש בן לא"א ומורי בנן של קדושים גבוה על כל גבוהים כמוהר"ר יוסף ן' עי"ש י"צו שיחיה ויאריך ימים כנפשו היקרה וכנפש אנשי ביתו יצ"ו בן להחכם השלם אשר מקבת בור ממנו נוקר עושה גדולות בחכמתו מעתיק הרים בגבורתו פרי צדיק יסוד עולם גדולים מעשיו וגדול שמו בישראל עד מאד ליש' לאב ולבית יהודה למופת ולאות הלא הוא הה"ר זקני אברהם ן' עיי"ש זצוק"ל האל למענו ולמען רחמיו יזכני לכתוב ספרים אחרים ולהגות בנועם ה' ולבקר בהיכלו אמן אמן:

אז אמר שלמה אהללה שם אלהים בשיר ואגדלנו בתודה אשר שם בחיים נפשנו לסיים בכי טוב ולברך על המוג"מר ויהי נועם ה' אלהנו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו. ומעשה ידינו כוננהו ה' הוא יודע וישראל הוא ידע כי טרחנו בעשר אצבעותינו. בחברת החכם השלם הדיין המצויין כמה"רר אליעזר סעדון נר"ו לתקן שיטה הלזו בכל כחינו. הן בטעיותיה כי רבו מספר ולהפריד בין הדבקים מענין לענין וחסרות ויתרות להרים מכשול אל עין הקורא ולצי"ון יאמר ציון הדפים למען ירוץ הקורא את המגילה למצוא דברי חפץ יקרה היא מפננים תורתם של ראשונים מאור עינינו. אכן א"א לומר ונק"ה שגיאות מי יבין ואכתי איכא חסר לפנינו. בכמה מקומות חסרון הניכר וחששנו לנפשינו להגיה ולהוסיף מפני חומר שבה כידוע ועוד בה שאין הפנאי מסכים כפי הצורך להשים לפני הקורא כפי ראות עינינו. והוא יבחר ולא אנו ע"כ סמכנו על המעיין ידין בעיני שכלו כונת הרב המחבר והקדוש והקריב אליו וזכותיה דמר ניהו רבה וזכות הרבים יגן בעדינו. ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו כולנו יודעים את התורה ולומדי תורה לשמה לעשות רצון קונינו. ודרך אגב אומר כי נשמט בקדשי דוד ח"א בסוף סי' תל"א לענין מ"ש בדעת הרמב"ם דאיכא בל יראה משש שעות ולמעלה יש ראיה לסברא זו בירושלמי פרק תמיד נשחט עלה דמתני' השוחט בפיסקת ר"י דנראה ברור דמאן דס"ל דאסור דאוריתא משש שעות ולמעלה איכא לאו ועיין שם בקרבן העדה. ותפלתי קבע זו שיבה זו ביאה על אדמת הקדש לעבדו שכם אחד ובחר עוד בירושלים צבי עדיינו: אכי"ר: